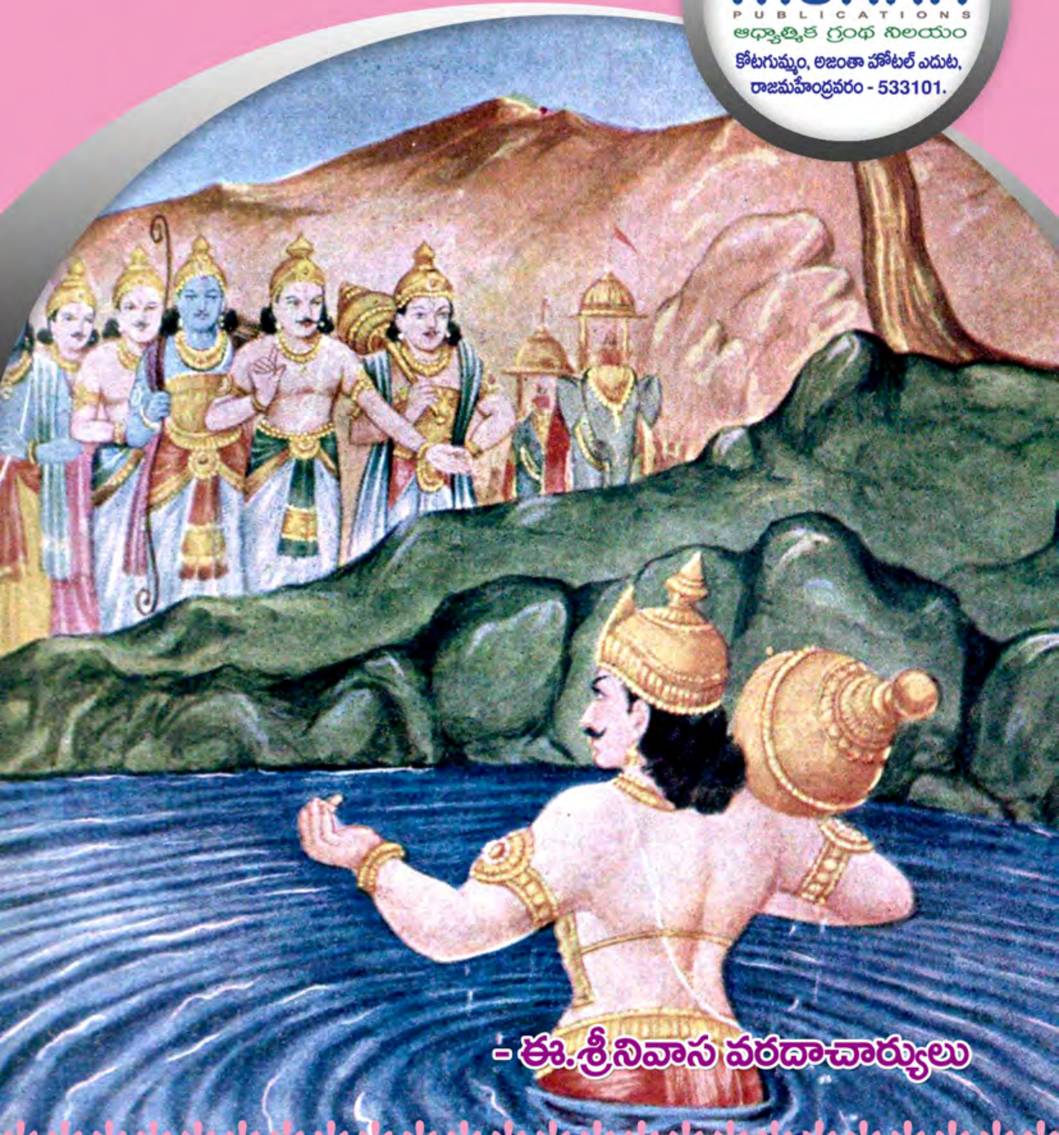
ఆధ్యాత్మిక, జ్యోతిష, వాస్తు, ఆరోగ్యాది అనేక విషయాలు తెలుసుకోండి... ఫేస్‌బుక్

Like us to follow
@mohanpublications

mohan
PUBLICATIONS
ఆధ్యాత్మిక గ్రంథ నిలయం
కోటగుమ్మం, అజంతా హోటల్ ఎదుట,
రాజమహేంద్రవరం - 533101.

- ఈ.శ్రీనివాస వరదాచార్యులు

సుయోధనుడు

సుయోధనుఁడు

గ్రంథకర్త:

ఈ. శ్రీనివాసవరదాచార్యులు

ది మోడరన్ పబ్లిషర్సు (రిజిష్టర్డు)

తెనాలి : : బెజవాడ

1947

కాపీరైటు] [వెల రు. 1-8-0

విషయ సూచిక

సుయోధనుఁడు

వ్యాసాగమనము

ఆహా! కుటిలమతియై యీపిడ యెట్టి యకార్యమాచరించెను! ఇంతకాలము వేచియుండినది ఇంకఁ గొన్ని నాళ్ళోపిక పట్టియుండిన బాగుండెడిది కదా! పెద్దవాఁడనుగదా యని నామాటపై విశ్వాసముంచి యుండినఁ జాలమేలు గలిగి యుండును. తొందరపడి యింతలోనఁ దనముల్లె యేమి మునిఁగెనని యిట్లొనర్చెను? ఆఱునెలల కాఱుమాసములు పండుచేసిన మూఁడు నెలలకు మూఁడు మాసములు వడకుండునే, యని కోఁత పట్టినఁ బ్రయోజనమేమి? ఈమాత్ర మెఱుఁగక యిట్టి యకార్యము సేయుట దీని తెలివి లేమిని బ్రకటించుచున్నది. పుత్త్రముఖ దర్శనమున నుత్కంఠ యుదయించిన నుదయించనిమ్ము. బావినీరు వెల్లువకుఁ బోవునే? విదియనాఁడు గాన్పింపక పోయినను జంద్రుఁడు తదియనాఁడు గానుపింపక పోవునే? తొందరపాటెల్లకార్యములకును భంగకరమనుట యెఱుఁగక యిట్లాచరించెను. ఓరిమియుండిన నొక్కటికి నూఱింతలు ఫలము గలుగును. అవిమృశ్యకారిత యన్నివిధములఁ జెఱుఁగుకు మూలము.

ఒక్క యవసరపాటే యీకార్యమునకుఁ గారణము కాదు. అగ్నికి వాయువు దోఁడగులాగున అసూయయు దీనికిఁ గారణమగుచున్నది. తోడుకోడలికి సంతానము గలిగిన దీని కేమికొదువ గలిగెను? ఈదినము దానికిఁ గలిగిన రేపు

తనకుఁ గలుగకుండునా ? ఈర్ష్యాగ్రస్త యగుటచే గర్భమునఁ గల పిండము బైటఁబడక యట్టె నిలువ దనుట తెలియ దాయెను.

హా ! పరోత్కర్షా సహిష్ణుత ఎంతకుఁ దెచ్చెను ! ఇది దీని మేలుకుఁ గాకేరయు తొందరపాటునఁగదా వినతకు దాస్యమబ్బెను ? అత్యుత్కటములగు పుణ్యపాపముల ఫల మిచ్చుటన యనుభవింప వలయును. కావని తొలఁగఁ ద్రోసి నచో అది తినఫలము నీకుండునా ? తెలియక కాఁకిన నిప్పు కాల్పకుండునా ? ఎప్పటి సంగతియో తడవ నేల ? ప్రస్తుత మీ మూఁనకోశ ము పయోగ శూన్య మగునదే కదా ! అట్లని యూరకుండుట భావ్యము కాదు. దీని నెట్లేని నరిపఱచియ తీఱవలయును.

అని యిట్లాలోచించుచు హస్తినాపుర రాజాంతః పురములోని కొక యోగి ప్రవేశించుచుండెను. ఆతని కపిల గడ్డమును కపిల జడలును కపిల నేత్రములును అతని మోమున కొక వింతసోయగ మొసఁగుచుండెను.

యోగి యంతిపురిలోనఁ జొచ్చినంతన యావత్తు చెలుల మూలమున వినిన యొకవనిత తన చెలులు చేయిఁబట్టి దారిచూపఁగ ఆ ప్రదేశమునకు వచ్చెను. ఆవిడ యేలొకో నేత్రపట్టము గట్టుకొని యుండెను. వచ్చిన యామె యాయోగికి నమస్కరించెను. అతఁడామెకు దీవెన లొసఁగి;

"అమ్మాయీ! అనూయ యెట్టివారికైనను దగదనుట తెలియక యెట్టి క్రూరకార్యము చేసితివి? గర్భపాత మెంతటి

పాపవహ మగుఁ దో తెలియునా? దీనఁ గలుగఁబోవు కీడు నీ వెఱిఁగి యుండిన నిట్లొనర్పియుండఁ జాలవు. జరిగిన దానికి తగిన ఫలమేమి?"

"స్వామీ! నా కోడికోడలికి సంతానము గలిగెనని విని నే నుదరతాడనము గావించుకొనిన మాట వాస్తవము. దుఃఖాక్రాంతలయగుటచే గర్భపాతము నగుననుట యెఱుఁగక యిట్టి యకార్య మాచరించితిని. ఇట్లు మాంసకోశము వెలువడునని నే నూహింపనైతిని. అజ్ఞానమున నాచరించిన యీ యకార్యమును క్షమించి నను గాపాడవలయును. ఎట్లైనను దీనిని సజీవము గావింప వేఁడెదను. దేవరవారు దలఁచినఁ గానిపని యొకటి గలదే?"

"తాముచేసిన కర్మము తామనుభవించియు తీఱవలయును. కాఁబట్టి నీకిట్టి తలంపు గల్గెను. 'బుద్ధిః కర్మానుసారిణీ' యనికదా పెద్దలు వచించెదరు?"

"అఘటితఘటనా సమర్థులగు దేవరవారు తలఁచినచో నిది యొకపాటిదా?"

"నా సామర్థ్యము విధివిధానమును మార్పఁగలదా!"

"స్వామీ! నేనాచరించినది తప్పే యగును. కాని[illegible]రాల నగుటచే నేనొనర్చిన యపరాధమును పెద్దవారలగు మీరు మన్నింపవలయును. ఉదారబుద్ధు లిట్టివి గణనసేయరు గదా! నాయందు [illegible] దేవరవారికి [illegible] లేదా? కాఁబట్టి యెట్లైనను మీ రీకార్యము సరిచేయవల

యును. వ్యాసమహర్షి యనుగ్రహమునఁ గౌరవవంశ మభి
వృద్ధమయ్యె నను ఖ్యాతి మీమెడఁగదా స్థిరపడియున్నది."

"బాలా! నీవాడీపలుకుచున్న దది నాకును వ్యథనిచ్చునదే
యైనను నేనిందుల కేమిచేయఁగలను? ఈశ్వరేచ్ఛ యెట్లుండ
నది జరుగక మానునా? ప్రస్తుత మీ మాంసకోశమును
నేకోత్తరశత ఖండములు గావించెదను. వాని వేఱువేఱుగా నేతి
కుండల వేయుంపుము. అప్పుడప్పుడు చన్నీటఁ దడిపించు
చుండునది. కట్లాకర్పుటచే నూర్గురు కొడుకులును ఒక్క
కూఁతురును బుట్టుదురు."

"ఆహా! సంతానోత్పత్తిని గుఱించిన చింత మానెను.
కాని—"

అనిపలికి యావనిత పైనఁబలుకుట కించుక సంశయించు
చుండెను. వ్యాసుఁడు, నాబిడ భావమును గ్రహించి ;

"గాంధారీ ! నీయగ్రసుతుఁడు జననమాదిగ సకల
సౌఖ్యముల ననుభవింపఁగలఁడు. రాజరాజ బిరుదాంకితుఁడు
కాఁగలఁడు. భూమండలమెల్లను ఏకచ్ఛత్రాధిపతియై యేలఁ
బోయెడివాఁడు అతని సోదరులును మిక్కిలి యనుకూలురై
యుండఁబోదురు. ఇట్లు నీ సంతతి యంతయును అత్యంత
విభవముతో నుండఁగలదు. ఇంతటితో సంతోషింపుము.
ఇంక నధికము నడుగఁ గోరకుము. తపోవృత్తి నుండువారము
మేమిటఁ దడఁబడుట యుక్తము కాదు."

అని యా మాంసకోశమును నూటయొక్క ఖండములు గావించెను, 'వాని జాగరూకతతోఁ గాపాడుచుండవలయు' నని యాజ్ఞాపించెను. అవల గాంధారిని వీడ్కొని వ్యాస మహామునీంద్రుఁడు తపోవనమున కరిగెను. గాంధారి తనయుల యాయుర్దాయమును గుఱించి మహర్షి తెలుపకుండినందుల కించుక చింతించెను. ఏకచ్ఛత్రాధిపతి యగునని వ్యాసుఁ డనుగ్రహించి యుండుటచేఁ జిరకాలము జీవించియుండఁ గలఁడని భావించి సంతసించెను. అతని యానతిచొప్పున ఆఖండముల నేతికుండలలో నైచి యతి జాగరూకతతోఁ గాపాడుచు వానినుండి బిడ్డలుగలుగు సమయమును నిరీక్షించు చుండెను.

కుమార సంభవము

వ్యాసమహర్షి యరిగిన కొన్నిదినముల కావల ఆ మాంసఖండములలో ఒక్కదానినుండి పుత్రుఁ డొకఁడుద యించెను వాఁడు సర్వాంగ సుందరుఁడై యుండెను. వాని జననకాలమున ఆకసమునుండి నక్షత్రములు రాలెను. సూర్యుని కాంతి తగ్గెను. నక్కలు కూయుట కారంభించెను. భూమి యదురఁ దొడఁగెను. ఇట్టియుత్పాతములు గాంచి గాంధారీ ధృతరాష్ట్రులు చింతించుచుండిరి. అప్పుడు విదురుఁడు వారి చెంతకువచ్చి ;

విదుర:—అన్నా! నన్ను మన్నించి నామాట వినుము. వ్యాసానుగ్రహమున నూటయొక్కండ్రు గలుగఁ బోయెడి వారలుకదా! వారిలో నొక్కండుండినను లేకున్నను శోచనీయము కాదు. ఇప్పు డుదయించిన యుత్పాతముల మూలమునఁ గురువంశమున కెల్లను ఎద్దియో యొక్కట్టు గలుగఁ బోయెడి నని తోఁచుచున్నది. 'త్యజేదేకం కులస్యార్థే' యనుట మీ రెఱుఁగని యంశము కాదు. అంగజాతములలో ఒక్కదానఁ దుర్వ్యాధి యుదయించినఁ జికిత్సకుఁడు దానిని ఛేదించి శేషించిన యంగములఁ గాపాడుచుండుట లేదా?

ఇదివిని గాంధారీధృతరాష్ట్రు లత్యంత విషాదాకులులైరి. కన్నకుమారునిపైఁ గనికరము మాని కాలుని పాలి కనుపుటకు వారికి మన సొప్పకుండెను. దీనివలనఁ గురువంశమున కంతయును ఎచ్చట హానికలుగునో యను భీతి యొకవైపున బాధించుచుండెను. ఏమి చేయుటకును దోఁచక వారు చింతించుచుండునపుడు శకుని యచటికి వచ్చెను. విదురుఁడు వచియించిన దంతయు వారిమూలమునఁ దెలిసికొనెను. అంత ధృతరాష్ట్రుని యించుక యావలికిఁ బిలిచికొని వెడలి;

శకుని:—బావా! విదురుఁ డాదినుండియుఁ బాండుపక్షమవలంబించి యుండువాఁడు. నీతనయుఁడు రాజరాజబిరుదముతో నేకచ్ఛత్రాధిపతియై భూమండలము నేలినఁ బాండురాజతనయులకు ఎచ్చట రాజ్యము లేకపోవునో యని యెంచి యిట్లాడుచున్నాఁడు. నైసర్గికము లగు వానికి ఉత్పాతములని పేరుపెట్టి, ఎట్టిసంబంధము లేని నీకుమారుని

జననమునకును వానికిని ముడిపెట్టుచున్నాఁడు. వీఁడును నీవలె వ్యాసానుగ్రహమున జనించిన వాఁడగుటచే జ్ఞాతివైరమును నీయెడఁ జూపుచున్నాఁడు.

ధృతరాష్ట్రః:-నీ వాకునదంత యుచితముకాదు. నక్షత్రపతనాదికము నైసర్గికమే కానిమ్ము. శాస్త్రపద్ధతి నది యుత్పాతమే యగును. వీని జనన కాలముననే యీ యుత్పాతములు గలుగుట కేదియో విశేషముండునని యెంచెదను. కులనాశకుఁడుగా నుండుటఁబట్టియే విదురుఁడిట్లాడియుండ నోపును. ఇతఁడు న్యాయశీలుఁడు. ఇతని మాటలు దప్పక విశ్వసింపఁ దగినవి. కౌరవజ్యేష్ఠుఁడివ్వడు పాండుసుతుఁడ యగును. అట్టియెడ రాజ్యపాలనమున కాతఁడ యర్హుఁడగును. అట్లుండ వానికెచ్చట రాజ్యము రాకతక్కునో యనుచింత యాతనికిఁ గల్గ నవసరము లేదు గదా! అట్టియెడఁ బాండుపక్షపాతియై ముడి వేయుచున్నాఁడనియు, జ్ఞాతివైరము చూపుచున్నాఁడనియు నీవాతనిపై నింద మోపుట సరికాదు.

శకుని:-బావా! నీ యీమాటలు నాకించుకయు రుచించుటలేదు. తన్నుమాలిన ధర్మమును మొదలు చెడిన బేరమును గలదా?

ధృతరాష్ట్రః:-అన్యులసొమ్ము కాసపడిన లాభమేమి? జ్యేష్ఠుఁడగు పాండుసుతునకుఁ జేరవలసిన రాజ్యము మన మపేక్షించుట యన్యాయము. లాతు లిడివిసిన మనల దూఱుదురు.

శకుని:- జ్యేష్ఠునకే రాజ్యాధికార ముండినయెడల మొన్నటివఱకుఁ బాండురాజు రాజ్యమేలుట యెట్లుసంభవము!

ధృతరాష్ట్రః- నే నంధుఁడనగుటచే రాజ్యపాలనమున నశక్తుఁడ నైతిని. కాఁబట్టి నాకు మాఱుగ నాతమ్ముఁడు రాజ్యమేలు చుండెడివాఁడు.

శకుని:- రాజ్యము మీదగునపుడు మీవంశమునకే పరిపాలనాధికారము గలదు. వ్యాసానుగ్రహమున నీకింకను గుమారులుఁ జనించెదరు. కాఁబట్టి వారిలోన నీతఁడే జ్యేష్ఠుఁడు. కావున నీతఁడే రాజ్యమును బరిపాలింప నర్హుఁడు. ఇప్పుడెవరి మాటలు న్యాయబద్ధములో యాలోచించితివా! ఇంకనైన నాదారికిరమ్ము.

ధృతరాష్ట్రః- నీ వెంత చెప్పినను నామదికది నచ్చుట లేదు. ఇంతకును ఇప్పుడా చింతయేల? అప్పటిమాట చూచు కొందము.

ఈ మాట లాలకించిన శకునియు రాజించుక దారి బడినటుల భావించి సంతసించెను. అంత వారటనుండి కదలి చనిరి.

బాలక్రీడ

"అన్నా! ఇన్ని దినములు మనమెన్నియో యాటలాడి యుంటిమి కాని యన్నిటికంటె మిన్నయగు నొక్క యాట యందు నాకభిలాష యుదయించెను. దానిఁ దెల్పవలయు ననిన నీ వేమందువో యని యించుక సంకోచించుచున్నాను."

"భీమసేనా! నీ కోరిన యాటయెట్టిదియో తెలుపుము. నేనందుల కడ్డము సెప్పఁబోయెడి వాఁడను గాను."

"అన్నా! నీ వెప్పుడును మాకుఁ బ్రియము సేయు వాఁడ వనుట నాకుఁ దెలియదా! నా పలుకులు వినిన దర్పోద్ధతుఁడని యందువేమో యని యెంచి యట్లంటిని."

"క్షత్రియుఁ డెప్పుడును దర్పోద్ధతుఁడై యుండవలయును. అది కొనియాడఁ దగినదే కాని నిందార్హ మెట్లగును ? ఇంక నీ వెఱిఁగింప నెంచినదానినిఁ వివరింపుము."

"ఈ యాటయందు మీరు మహారాజులు గావలయును. ఇదె కాన్పించు నీ యశోకవృక్షపు టడుగుభాగము మీకు సింహాసన మగును. నేనును బార్థుఁడును మంత్రుల మయ్యెదము. నకుల సహదేవులు మీ యంగరక్షకులగుదురు. దుర్యోధనుఁడు ద్వారపాలకుఁడు గావలయును. దుశ్శాసనాదులు సేవకులు గావలయును."

అభిమానధనులగు నా సుయోధనాదు లిదివిని యాగ్రహోదగ్రులైరి. అంత దుశ్శాసనుఁడు;

"పవనతయా! మహారాజ కుమారుఁడగు మా యన్న రాజు కావలయును. మేము మంత్రులు గావలయును. అబ్బ చావఁగ గతిలేక తల్లితోడ మాయింటికి వచ్చి మాయన్నము దిని బ్రతికెడివారు మీరు రాజును మంత్రులు నగుటెట్లు? అటయేకదా యని మే మీనాడిన మూరకుండిన రేపు వాస్తవముగ నట్లే కాఁగలరు. కాఁబట్టి మే మీ మాట కొడఁబడఁజాలము. నీ వెల్లపుడును మాకుఁ గష్టములే కలిగించుచుందువు. నీ ప్రవర్తన మించుకయు బాగుండుటలేదు తిన్నయింటి వాసములు లెక్కిడు వానివోలె మాయన్నముదిని మాకే యపకారము సేయుచుందువు. నీ చేఁతలు మా కెంత యాగ్రహము గలిగించుచుండినను బాపతుగతికులు గదా యని యెంచి యూరకున్న వారము. మేమటు మిన్నకుండు కొలఁది మీఱుచున్నవాఁడవు. ఇంక నిట్లాచరించిన మా క్రోధమునకుఁ బాత్రుఁడ వగుదువు. 'ఇనుమునుఁగూడి యగ్గికి సమ్మెటపెట్లన్న' లాగున నీతోఁగూడి నీసోదరులును జెడఁగలరు. తుదకు మీ బ్రతుకుకే హాని రాఁగలదు.

"తమ్ముఁడా! వానితోనేల మాటలు పెంచుకొనెదవు? పట్టాభిషేకార్హుఁడను నేన కాఁబట్టి యందులకై యిప్పుడు పెనఁగులాడవలసిన యవసరము గాన్పింపదు. వాని యన్న అటనెవమునకైన రాజాగానుండ నిమ్మనుట అతని ఆశయము. దానినేల నీవు నిరోధించెదవు? ఈవిహారముచే నైనను వానికిఁ గొంచెము మనస్సంతుష్టి గలుగనిమ్ము."

నైనఁ బ్రజలు మెత్తురే? ప్రజాను రంజకుఁడు కానినాఁడు వాని రాజనామము బుజ సమాఖ్య మేచకమున కలసిన లాగున నిరర్థకమే కదా?"

"సోదరా! నీకాతని శౌర్యము తెలియదు. పరాక్రమమున నీతో సమానుఁడని భావింపుము. నీవలె నుద్ధతుఁడు గాక గంభీర స్వభావుఁ డగుటచే నీకాతని బలము తెలియకున్నది. ప్రసక్త మయినపుడు కదా యది యెఱుఁగనగును? సోదరులారా! ప్రొద్దుగుంకఁ బోవుచున్నది. నేఁటి కింక ఏవిహారమును వలదు. తిన్నఁగ గృహముల కరుగుదము రండు."

అని ధర్మరాజు రాజపుత్త్రులెల్లరఁ బిలుచుకొని నిజ గృహమునకుఁ జనెను. దుర్యోధనుఁడు మాత్రము భీముని యాహతిచేతను అంతకంటె వేయిమడుఁగు లధికమగు నాతని వాక్శరముల నిహతిచేతను మిక్కిలి కుపితుఁడయ్యును ధర్మజుని వాక్యములఁ గట్టువడి మంత్రరుద్ధమగు సర్పము లాగున లోలోనఁ దపించుచు నతని వెంట నరిగెను.

దురాలోచన

ఒక్కనాఁటి యుదయమున శకుని దుశ్శాసనాదు లొక్కడ నేకాంతగృహము సేరి. సుయోధనుని మోము వాఁడుబాఱి యుండెను. అప్పుడు శకుని యాతని చెంతఁజేరి;

శకుని:—రాజకుమారా ! నీమోమేల వాడియున్నది? నీకింతటి దుఃఖముదయించుటకుఁ గారణమేమి?

సుయోధన:—మామా! వృకోదరుఁడు మాకుఁ గల్గించు బాధలు నీకుఁ దెలియవా? అవిగాక నావ్యధకింక వేఱు కారణము గావలయునా? వాని నేమిసేయుటకును వీలుగాని లాగున ధర్మపుత్త్రుఁ డడ్డ పడుచున్నాఁడు. నే నాతనిమాటల నిరాకరింపలేక యూరకుండవలసి వచ్చుచున్నది.

శకుని:—భీముఁడు మిము బాధపెట్టుచుండుట యిప్పుడు క్రొత్తగాదుకదా? అట్లుండ ఇన్ని దినములనుండి కలుగకున్న యీవిషాదము నేఁడువయింప నేమి కారణము?

సుయోధన:—ధర్మజుని రాజుగావించి తానును పార్థుఁడును మంత్రులగుచుండ మేమెల్లరము వారికి దాసానుదాసులమై వర్తింపవలయునని యాతని యభిప్రాయము. నిన్న సాయంకాల మాటనెపమునఁ దనభావము వెల్లడిపఱిచెను. కుఱ్ఱవాఁడు దుశ్శాసనుఁ డాతనితో నావిషయమున వాదులాడఁ దొడఁగెను. నేనద్దాని నాఁపఁబోవ నాశిరమునఁ దనపిడికిట దెబ్బవైచెను. నాకాగ్రహము జనించి వానిపైఁ

బడఁబోవుచుండ ధర్మరాజు అడ్డుపడి నా ప్రయత్నమును మాన్పెను. ధర్మసుతుని మాటల నిరాకరింపలేక యూరకుంటిని గాని యాగ్రహము తగ్గకున్నది. దాని మూలముననే నాకీయవస్థ సంప్రాప్తమైనది.

శకుని:—అజాతశత్రుని మాటల నీవేల సరకుసేసెదవు? అతఁడు దనసోదరున కపాయము గలుగకుండుటకై కదా యడ్డము వచ్చుచుండును? అట్టివానిమాటలనా గౌరవింప వలయును?

సుయోధ:—నీవాడినట్లుగ నతఁ డజాతశత్రుఁడగుటయే నేనాతని మాటల నిరాకరింపలేక లొంగిపోవుటకుఁ గారణమగుచున్నది.

దుశ్శాసన:—అతఁడంతటి ధర్మశీలుఁడైనఁ దన తమ్మునకు బుద్ధిసెప్పి మనల నెన్నఁడును వాఁడెదిరింపకుండు లాగునఁ జేయరాదా? భీముఁడు మనకపకారములు గావించునపు డూరకుండి మన మందులకు బదులుసేయఁ బూనునప్పుడు గదా యడ్డపడుచున్నాఁడు! దీనిమూలమున నాతని పక్షపాతబుద్ధి స్పష్టముగఁ దెలియవచ్చుటలేదా! అట్టివాని మాటలకు మనమేల గౌరవము నీయవలయును? నా కాజ్ఞ యిమ్ము. అతనిసమక్షముననే భీముని జంపఁగలను. నీ విట్లింతకాల మూరకుంటివేని వాఁడు నిగ్రహింపఁ బడఁజాలఁడు. నిక్కముగ వానిఁ జంపకుండిన రాజ్యము మనకుఁ దక్కదు. భీముఁడు మరణించిన ధర్మజుని నిర్బంధించి మనవశమున నుంచుకొనవచ్చును.

సుయోధనః—సోదరా! బాలుఁడవగుటచేఁ దొందరపడి యాడుచున్నావు. ఒకని హింసించుట యెంతటిదోషమునకు మూలమగుననుట తెలిసియుండిన నీవీలాగున వచింపకుందువు. శత్రువునట్టి మానభంగము గావించి యాతఁ డెప్పుడును గాఢమునఁ బ్రవర్తింపకుండులాగునఁ జేయుటయే తగవు.

దుశ్శాసనః—జ్ఞాతులయెడఁ బ్రీతినుంచుట నీతిగాదు. 'జ్ఞాతిశ్చేదనలేనకిం' మ్మనుట నీ వెఱుఁగవా! మన మెన్నండును జ్ఞాతివైరము కారణముగా సోదరుల వీడి పరులఁ జేర లేము.

వికర్ణః—అన్నా! నీవాడునది యుక్తము కాదు. సోదరుఁడైనను జనకుఁడైనను దుష్టుఁడైన వాని వీడుట ధర్మము. సద్గుణుఁడు శత్రుపక్షమువాఁడైనను వాని సాంగత్య మవశ్యాపేక్ష్యము.

శకునిః—అబ్బాయీ! లోకానుభవ శూన్యుఁడవగుటచే నీవీలాగునఁ బలుకుచున్నావు. మొదటినుండి భీముఁడు మనయెడ విరోధమునే పాటించుచున్నాఁడు. మన సొమ్ము దినుచు మనకు భంగము గల్గించుట నీతి విదూరము గదా? అట్టి నీతిబాహ్యునకుఁ దగుదండము విధించుట దైవసమ్మతము.

దుశ్శాసనః—తప్పునకుఁ దగినశిక్ష విధింపవలయుననుట భావ్యము. వాఁడాచరించిన యకార్యమునకు వానిఁ జంపుటయే సరియగు శిక్ష.

సుయోధనః—ఎప్పుడును ఆలోచింపని పని సేయరాదు.
సి చేసినపని అన్నివిధముల జయము గాంచును.

నింద:—ఇందాలోచన యేమియును జేయ నవసరముండులాగున నాకుం దోంచుటలేదు. మన మొకనిహింసింప నుపక్రమింపలేదు. మనల హింసించువానికిం బ్రతిక్రియ సల్ప నెంచితిమి. ఎట్టివానికిని ఆత్మసంరక్షణ మవశ్యకర్తవ్యము. పులి మనపైంబడ వచ్చుచుండ జంతుహింస పనికిరాదని యూరకుండిన అది మనలం జంపదే?

సుబోధన:—ఆత్మరక్షణ మవశ్యకర్తవ్య మనుమాట వాస్తవమే, అయినను 'నింద మోయుట కంటె ముండ మోయుట యుత్తమ' మనుట తెలియదా? లోకులున్యాయాన్యాయముల విమర్శింపక 'వాండు క్రూరుండు, అకారణముగ నొరుని హింసించెను' అని యాడికొందురు. వారినోటం బడకుండుట కుపాయ మేమగునని యాలోచించితివే?

అనునింద:—ఇది యకారణ మెట్లగును? మనలం బెక్కురీతుల వాండు బాధించుచుండుట కారణము గాదె!

సుబోధన:—బాధకుం బ్రతికారము హింసయా? ఇది యన్యాయము కాదా! అట్లుండ లోకులేల దూషింపకుందురు?

దుశ్శాసన:—భంగపాటు యావజ్జీవ తీవ్రవేదనాకరము. మరణమాపాత యాతనావహము. కాంబట్టి ఒకనిం జంపుట కంటె భంగపెట్టుట యత్యంత దోషావహము. పాప కార్యమాచరించినవానిం జంపుట వాండు చేసిన యపరాధమునకుం జాలినంత శిక్షగానేరదు. అయినను ఇంతకంటె విధించుటకు వేఱుశిక్ష లేనందున ఈదండనము గావింపవలసి వచ్చుచున్నది.

అదియునుగాక, ఎంతటి మహాపాపములో యాచరించిన వారికిఁ గాని యొరులఁ గష్టపెట్టునట్టి నీచజన్మము గలుగఁబోదు. అట్టి వారిఁ జంపిన వారిని ఆ పాపమునుండి తొలఁగించినవార మగుదుము. పాము, తేలు మున్నగునవియును ఆకోవలోఁ జేరినవియే కదా. 'మూషకానుకరి వృశ్చిక సర్పహత్యా, స్మృతి కదా పెద్దలందురు. కాబట్టి క్రూరుని భీమునిఁ గడ తేర్చుట దోషావహము కాదు. ఇట్టి న్యాయాన్యాయ విమర్శనా జ్ఞానము లేని లోకులు నిందింతురనియే కదా మీ రాడితిరి! గుప్తముగా వానిని సంహరించిన ఎవ్వరెఱుంగఁగలరు? కావున ఆభయము మన కవసరము లేదు;

శకుని:—బాలుఁడైనను దుశ్శాసనుఁ డాడినది న్యాయయుక్తము. 'యుక్తియుక్తం వచో గ్రాహ్యం బాలాదపి శుకాదపి' యనులాపన పెద్దమాటలాదరణీయములు.

సుయోధనః—మీరేమి చెప్పినను ఇది హింస కాఁజాలదని నాకుఁ దోఁచుట లేదు. మీ మాటల చొప్పున హింస కాదని భావించినను మనము తలఁచు లాగునఁ గార్యములెల్ల గొనసాగు ననుట నిశ్చయముగాదు. మన మొకటి తలఁచిన దైవ మొకటి తలఁచు వచ్చును గదా? కార్యహాని యైనచో వానితోడి పగను మఱింత యభివృద్ధము గావించుకొనిన లాగునఁ గూడ యగును!

శకుని:—నా యుక్తి మెప్పునను రిక్తగానేరదు. నా వైచు పాచిక గెలుపొందినట్లే యుండును. నీ కేలాటి సంశయమును వలదు.

సుయోధనః:—మామా! నీయిచ్చుచోవ్వునఁ గార్యము నిర్విఘ్నముగాఁ గొనసాగు ననియే యెంచుము. ఇట్టి వెంత గుప్తముగా నాచరించినను జాల కాలము దాఁగి యుండఁ జాలవు. ఎప్పటికైన బయలుపడఁ గలవు అప్పుడు 'సుయోధనుఁ డనూయాగ్రస్తుఁడై భీముని జంపించె' నను జనోక్తి స్థిరముగా నిలుచును. నే మృతినొందినను నాచరిత్రము సెప్పుకొను వారు నను నిందింప కుందురా? వేనుఁడు మృతినొంది యెంతకాల మయ్యెను? జను లిప్పటికిని వాని చరిత్ర మెత్తిన నిందావాక్యము లాడుచున్నారు గదా! రేపు నాచరిత్రమును అట్లే యిది కలుషితము సేయఁగలదు?

శకుని:—అల్లుఁడా! 'లోకోభిన్నరుచి' యనుట యెఱుఁగవా? దూషించువారు గొందఱుండిన భూషించు వారును గొందఱుందురు. గర్వముచే నకారణముగ నొరుల కిడుముల గల్పించు వారికిని, ఆత్మరక్షణముకై యపకారిని హింసించు వారికిని భేదము గుణగ్రహణదక్షులగువారు కనిపెట్టఁ జాలక పోవరు. మఱియు వారిఁ జంపుట లోకోపకారము నగును. ఎట్లన? ఈదినము మనల భంగపఱుప వచ్చు రుచి గన్నవాఁ డగుటచే ఇట్లే అనేకులకు భంగము గలిగింపఁ దొడఁగును. వాని నిప్పుడే సర్వనాశము గావించిన జనులను ఆకష్టమునుండి తొలఁగించిన వార మగుదుము.

ఈమాట లాలకించిన సుయోధనుని భావ మించుక మాఱఁ దొడఁగెను. 'నబోధనాత్పరాశక్తి' యనుట నిక్కము గదా! రాముని నిజసుతుఁ డంతే నెక్కుడుగాఁ జూచుచుండిన

కైకేయి మంథర బోధన మూలమునఁ గదా యడవులపాలు గావించెను! సుయోధనుని యీ యధర్మాంగీకారమును ఆధారము గావించుకొని యాతని సోదరులు భీము సంహారమునకుఁ దఱి వేచియుండిరి.

విద్యాపరీక్షణము

కౌరవులు భీముని సంహరింపఁ బలువిధములఁ బ్రయత్నించిరి. అలసి నిద్రించుచున్న వానిఁ బంధించి గంగలోఁ ద్రోసిరి. నీటిలోఁ బడుచుండు భీముఁడు మేల్కొని ఆ త్రాళ్ళను ద్రెంచుకొని జలమునుండి వెలుపలికి వచ్చెను. మఱియొకనాఁడు నాతని సర్పములచేఁ గఱపింపఁ బ్రయత్నించిరి కాని ఆసర్పములాతని గాటువైవఁ జాలవయ్యెను. అప్పుడు మేలుకొనిన వాయుసుతుఁడు పాముఁ దన కాలఁ జమరిచంపెను. సారథి యనువాని యమపురి కంపెను. విష మిశ్రితాన్నము పెట్టించిరి అదియు జీర్ణమయ్యెను. ఇట్లు పెక్కుమార్లు భీము నేలఁ జంపఁ బూనిరి. కాని వీరి ప్రయత్నము లెల్ల వ్యర్థములైనవి.

భీష్మునకు వీరానర్చునవి యెల్లఁ దెలియక పోయినను కౌరవ పాండవులకుఁ బరస్పరము విరోధము గలదనిమాత్రము అతఁడు గ్రహింపఁ గలిగెను.

"రాజ్యపాలనమున నైకమత్యము ముఖ్యము. ఇట్లు పరస్పర విరోధములుండిన ఆరాజ్యము బాగుపడఁ జాలదు. ప్రజలకును ఆపాలనమువలన సౌఖ్యముగలుగఁ జాలదు. ఇట్లు వీరి కన్యోన్యద్వేషముగలుగుటకుఁగారణము విద్యావిహీనతయే యగును. విద్య యలవడిన వివేక బుద్ధియగును. జ్ఞానవంతు లెప్పుడును గలహింపరు. వీరి చదువు విషయమున నేను జోక్యము కలిగించుకొనకుండుటచే వీ రిట్లగుచున్నారు. దోషము నాయెడనుండ నొరుల దూషించిన లాభమేమి?"

అని యీలాగునఁ దలఁచి కురువృద్ధుఁడు కృపాచార్యులను బిలిచి, 'బాలురకు విద్యాదానముచేసి ధన్యులఁ గావింప వలె' నని వేఁడుకొనెను. తాను నప్పుడప్పుడు వారికి రాజనీతులఁ గఱపుచుండెను.

రాజపుత్త్రులు కృపాచార్యునొద్ద ధనుర్విద్యాభ్యాస మొనర్చుచుండిరి. అంతఁ గొంతకాలమునకు ఆతని బావ ద్రోణాచార్యులు హస్తినాపురమున కరుదెంచెను. భీష్ముఁ డాతని పాండిత్యము దెలిసినవాఁ డగుటచే అతనిఁ దన మనుమల కస్త్రవిద్యా గురువుగా నేర్పఱచెను. రాజకుమారుఁ లాతనియొద్ద ధనుర్విద్య నేర్చుకొనుచుండిరి. అస్త్రవిద్యాభ్యాసమునఁ గర్ణార్జును లొండొరులఁ మీఱఁ దలఁచుచుండిరి. కాఁబట్టియే కర్ణుఁడు సుయోధన పక్షపాతి యయ్యెను. ద్రోణకుమారుఁ డశ్వత్థామయుఁ బార్థుని యస్త్రవిద్యా నైపుణ్యముగాంచి యీర్ష్యకుండెను. ఆకారణమున వాఁడును

సుయోధన పక్షపాతి యయ్యెను. అదినుండియుఁ [illegible] లకును భీమ సుయోధనులకును విరోధము పెరుఁగుచుండెను.

ఒక్కనాఁడు ద్రోణాచార్యుఁడు రాకొమరుల యస్త్రవిద్యాకౌశలము గాంచవేఁడి కృత్రిమమైన పక్షి నొకదానిని భాసమను పేరుగల దానిని వృక్షశాఖాగ్రమున రచించి దానిని దనశిష్యుల కందఱకును జూపి,

ద్రోణ:—బాలురలారా! మీమీ ధనువుల బాణముల సంధించి సిద్ధముగ నుండుఁడు. నే నెవ్వని నాజ్ఞాపింతునో వాఁడవ్వాఁడా పక్షితలఁ దెగవేయవలయును.

గురువు నానతిచొప్పున వారెల్లరును సంసిద్ధులైయుండిరి. ద్రోణాచార్యులు మొట్టమొదట ధర్మరాజును బిలిచి;

ద్రోణ:—యుధిష్ఠిరా! అవృక్షముపైనుండు పక్షినిఁ జూచితివా!

ధర్మరాజు:—చూచితిని.

ద్రోణ:—ఆపక్షిని నన్నును నీసోదరులను చూచితివా?

ధర్మరాజు:—చూచుచున్నాఁడను.

ద్రోణ:—నీదృష్టి చెదరియున్నది. నీవీపక్షితలఁ దెగనేయఁజాలవు. కాఁబట్టి [illegible].

అని యాప్రకారము ఫల్గునుని దక్కఁ దక్కిన వారలనెల్లఁ బ్రశ్నించెను. అందఱును దమదృష్టి పక్షి మీఁదనె వ్యాపించి యున్నదని చెప్పలేకపోయిరి. ద్రోణుఁడు

వారినెల్ల మీకీకార్యమున కనర్హులని నిరాకరించెను. తుద కర్జునుని రావించి ;

ద్రోణః—పార్థా! ఆవృక్షశాఖాగ్రమున నున్న పక్షి శిరమును గాంచితివా!

అర్జునః—చూచితిని.

ద్రోణః—ఆపక్షిని నీసోదరులను నన్నును జూచితివా?

అర్జునః—పక్షిశిరము దక్క వేఱేమియు నాదృష్టికి గోచరించుట లేదు.

ద్రోణః—నీవే గురి తప్పని వాఁడవు. కాఁబట్టి నీ బాణమున పక్షిశిరము ద్రుంపుము.

అర్జునః—దేవరవారి యానతిచొప్పున నేయాచరించెదను.

అని తనచేతి బాణమున దానితలఁ ద్రుంచివేసెను. పాండవు లాకార్యము చూచి సంతోషము నొందిరి. కౌరవుల కది దుఃఖావహ మయ్యెను. కర్ణున కత్యంతము నసూయ యుదయించెను. మున్నే ఫల్గునునిపైఁ గలద్వేష మప్పటినుండి యభివృద్ధమయ్యెను. నాఁటిమొదలు సుయోధనుని యొద్దఁ గొండెములు చెప్పుచుండెడివాఁడు. వీని యుపదేశమున సుయోధనుఁడు మానసము మార్పు నొందఁ దొడఁగెను.

అస్త్రవిద్యాసందర్శనము

అర్థ్య స్త్రవిద్యలగు రాజకుమారుల యస్త్రవిద్యాకౌశలతఁ జూచి ద్రోణాచార్యులు ధృతరాష్ట్రుని వేడుకొనెను. ఆచార్యుని వేడుకోలు ననుసరించి రాజు రంగస్థల నిర్మాణమునకై విదురున కాజ్ఞచేసెను. అతఁ డతివిశాలమగు నొక ప్రదేశమున రంగస్థలమును నిర్మించెను. మధ్యమునఁ జతురాకృతిగా రంగప్రదేశము గావించెను. దానిచుట్టును బందిళ్లు వేయించెను. వానియందుఁ బ్రేక్షకులాసీనులగుట కనువుగా మంచెలఁ గట్టించెను. అవి సోపానములవలె ఒక్కదానికంటె నొకటి యెత్తుగా నుండెను. రాజకుటుంబము లోనివా రాసీను లగుటకుగాఁ బెక్కు దివ్యాసనములు వేయించెను. ధృతరాష్ట్రుఁ డాసీనుఁడగుటకై రత్నసింహపు గద్దియ యమర్చించెను. స్త్రీలకొఱకుఁ బ్రత్యేకస్థల మొకటి యేర్పఱచెను. రంగస్థలమున నొరులు ప్రవేశింపకుండులాగునఁ జుట్టును కఱ్ఱలనాటించి వానిచుట్టును ద్రాళ్లు గట్టించెను. పందిట వితానములు గట్టించెను. చుట్టును దోరణములు గట్టించెను.

అంతనొక సుముహూర్తమున ధృతరాష్ట్రుఁడు భీష్మాది పరివృతుఁడై ఆస్థలమున కరుదెంచెను. గాంధారియుఁ గుంతి మొదలగు నంతఃపుర కాంతావర్గముతోడ ఆప్రదేశమునకు వచ్చెను. రాజపరివారమంతయును జయజయ ధ్వానములు సల్పుచు అచ్చటికి వచ్చెను. పౌరజానపదాదు లనేకులు ఆచోటి కేతెంచిరి. ఎల్లవారు నుచితాసనముల నలంకరించిరి.

ముందు ద్రోణాచార్యులు రంగస్థలమునకు వచ్చిరి. వారివెంట రాజపుత్రు లరుదెంచిరి. అట్టి విద్యార్థులు వచ్చినంత ద్రోణాచార్యులు "మీమీ యస్త్రకౌశల్యములఁ జూపుఁడు" అని యానతిచ్చిరి. కొందఱు కత్తి సామునందలి పటిమను చూపుచుండిరి. కొందఱు గురితప్పక యతివేగముగ బాణములు వేయుచుఁ దమ హస్తలాఘవము వెల్లడి చేయుచుండిరి. కొందఱు గదా యుద్ధమునఁ దమకుఁగల నైపుణిని విశదీకరించుచుండిరి. కొందఱు వాహనారోహణమునందలి సామర్థ్యమును బ్రకటించుచుండిరి.

అప్పుడు భీముఁడు సుయోధనుఁ డొండొరులఁదాఁకి గదా యుద్ధము సేయ మొదలిడిరి. ఒకరి నొకరు మీఱఁదలంచి వారు సవ్యాపసవ్య చిత్రమండల గతుల నడచుచుండిరి. నేర్పు మెఱయఁ బరస్పర ప్రహారములఁ దప్పించుకొనుచుండిరి. తక్కిన రాజపుత్రులు దానిఁగాంచి యాశ్చర్యపడుచుండిరి. ఆసమయమున అచ్చటఁగల రాజపుత్రు లొండొరు లిట్లు సంభాషింపఁ దొడఁగిరి.

అర్జునః—నకులా! సహదేవా! చూచితివా మన యన్నగారి కౌశల్యము! సుయోధనుని గదాఘాతమును దప్పించుకొనుటకు తాను మండలగతి నడచి అతని గద నేలఁగూల నేయ నుంకించుచున్నాఁడు.

దుశ్శాసనః—సోదరా! అనువిందా! చూడుము మన యన్నగారి నైపుణ్యము. భీముని ప్రహారములనుదప్పించుకొని యపసవ్యగతి నడచి యాతనిఁ బ్రహరింపనుంకించుచున్నాఁడు.

నకులః—ఆహా! సుయోధనుఁడు మా యన్నకుఁ జిక్కి సిద్ధముగ నున్నాఁడు. తప్పక యవసానము పొందఁగలఁడు.

విజయః—బళీ! మైఁబడనున్న దెబ్బను మా యన్న ఎంత లాఘవమునఁ దప్పించుకొనెను? ఇది గదా కౌశల్యము!

సహదేవః—అయ్యో! సుయోధనుఁడు మాయన్న దెబ్బనుండి తప్పించుకొని ఆతనిఁ గొట్టఁబోవుచున్నాఁడు. ఏమి సేయుదుము?

దుశ్శాసనః—కటకటా! అన్నగారి గదాఘాతము గుఱితప్పి నేలపైఁబడినది గాని మా యన్న ఇట్లు గుఱి తప్పుట దైవవశమునఁ గాకున్న ఇంక దేని వలను?

అర్జునః—దుశ్శాసనా! సామర్థ్యహీనత వలన నట్లయ్యె ననుట తెలియకున్నావుగా!

దుశ్శాసనః—ఓరీ! మా యన్న యసమర్థుఁడు? ఇది వట్టికల్ల. ఇంకొకక్షణమున నీ యన్న యేమి కాఁగలఁడో చూతువుగాక.

అర్జునః—ముంజేతి కంకణమున కద్దమేల కావలయును? రాను రాను బలమెవ్వరికిఁ దగ్గుచున్నదియో తెలియుట లేదా?

దుశ్శాసనః—బలహీనునివలె నభినయించినఁగాని శత్రువు సమీపింపఁడు. ఎదుటివాఁడు చెంతకు వచ్చినఁగాని వానిని లోఁగదీసికొనుటకు వీలు లేదు. ఇది తెలిసియే మా యన్న యిట్లున్నాఁడు. ఇదియు నొక కౌశల విశేషమగుచున్నది.

అర్జున:—బాగు బాగు! ఏల జాతిహీన ఇదియొక తీరగు సామను వానిలాగున నాడెదవు. తగ్గివాఁడచ్చి నప్పటి మాట చూచుకొందుములే.

కర్ణ:—ఓరీ! వదరుపోతా! ఇది రంగస్థలము. వృక్ష శాఖాగ్రమున నుండు పక్షితలఁ ద్రెంచుట కాదు.

అర్జున:—గుఱిచూచి బాణము ప్రయోగింపనేరనివాని కింత నోరుండవలసినదే? చాలుచాలు నీ యాడంబరములు మాని యెచ్చటికైన నరిగి రథసారథివిగమ్ము.

వీరి సంభాషణము లాలకించి ద్రోణాచార్యులు ఎచ్చటి రంగభంగమగునో యని భీతిఁజెందెను. వెంటనే యశ్వత్థామను బంపి భీమసుయోధనుల గదాయుద్ధమును మాన్పెను. అర్జునుని బిలిచి యాతని ధనుర్విద్యాకుశలతఁ జూప నాజ్ఞచేసెను. ప్రేక్షకులెల్లరును అర్జునుని యప్పటి యాకృతిఁ జూచి యాశ్చర్యపరవశులై పలువురు పలువిధములఁ గొనియాడఁ దొడఁగిరి.

"ఔరా! ఇట్టివానిఁ గనిన యా కుంతీదేవి యెంతటి యదృష్టవంతురాలు! మన్మథ వసంతాదుల మీఱు సౌందర్యమును, దానికంటె నెక్కుడగు గాంభీర్యమును, అంతకంటె నధికమగు నడఁకువయును గలిగి యొప్పుచున్నాఁడు."

"ఆహా! దుర్ధర్షప్రతాపుఁ డయ్యును ఎంత సుముఖుఁడుగా నున్నాఁడు. రోషప్రసాదములు రెండును గలిసి

యొక్క రూపై యిట్టి యాకృతిని గాంచెనో యనులాగునఁ దోఁచుచున్నాఁడు. ఇట్టివానిఁ జూచి యానందించు నంతటి యదృష్టము పాపము పాండురాజునకు లేకపోయెఁగా! ”

“ఆచార్యుఁడు మొసలికిఁ జిక్కి బాధపడుచుండఁ దక్కిన శిష్యులు వారిలోవారు చూచుకొనుచును ఏమి చేయుటకును దెలియక చింతించుచుండ సాహసించి నీటఁ బ్రవేశించి ఆ క్రూరసత్త్వమును ద్రుంచి గురువును కాపాడిన యీమహాభాగుఁడే కదా! ఈతని ధైర్యమేమని కొనియాడఁదగును ?”

అని యీలాగున ఎవరికిఁ దోఁచినరీతిని వారతని స్తుతించుచుండిరి. పార్థుఁడు తన యస్త్రలాఘవమును జూపి అచ్చటివారి మెప్పు వడసెను. జనులాతనిఁగూర్చిన స్తుతివాక్యముల వినుచుండిన కర్ణుని కనులు మండెను. అంత నాతఁ డర్జునునిఁ జూచి;

కర్ణః—అర్జునా! నీయస్త్రవిద్యలఁ బ్రేక్షకులు మెచ్చినంతనే గర్వము చెందఁబోకుము. నాకును ఈవిద్యలెల్లఁ దెలియును. వానినిదె నేఁ జూపఁగలను. చూచుచుండుఁడు. మనలో నెవ్వ రధికులనుట తెలియఁగలదు. ఆచార్యా! పార్థునిలాగున నాయస్త్రవిద్యాకౌశలమును నేఁజూపనెంచితిని. నాకు ననుజ్ఞయిండు.

ద్రోణః—ఆజ్ఞ యొసంగితిని. అర్జునా! నీవిఁక నిలువమ్మా. కర్ణా! ఇంక నీచాతుర్యమును జూపుము.

కర్ణుఁడంతఁ బార్థుఁడు చూపిన కౌశలముల నెల్లను జూపెను. ప్రేక్షకులీతని సామర్థ్యమును గూడ మెచ్చుకొనిరి. ఫల్గునునకు కిగ్గున గోపము నొకసారి మ్రోడి నారయింపఁగాఁ క్రూరదృష్టుల వానిని జూచెను. గురునానతి లేనందున ఏమి సేయుటకును లేక యూరకుండెను. కౌంతేయు లెంతయు సంతసించిరి. రాధేయుఁడంతఁ గనుగర్వోద్రిక్తుఁడై సుయోధనునిఁగాంచి;

కర్ణః—మిత్రమా! ఈ సభ్యులందు వారలెల్ల వీక్షింప నేనర్జునునితో ద్వంద్వయుద్ధము సేయనెంచి యున్నాను. ఆచార్యుల యొక్కయు నీయాజ్ఞయు నైనచోఁ బ్రారంభించెదను. ఇందు జయము నాకే కలుగు ననుట నిక్కము. నీకీ విషయమునఁ గొంచెమైనను సంశయము వలదు.

అర్జునః—నేను నా కౌశలమును గురు నానతిని జూపితిని గాని నీవలె సిగ్గువిడిచి వారిని వేఁడికొన లేను. అది చాలక ద్వంద్వయుద్ధమున కుపక్రమింతునని సుయోధనుని వేఁడుచుంటివా? నీయెడ గౌరవముండిన వారే నీకాజ్ఞ యొసంగి యుందురే? తనకొలఁదియు నెదిరి కొలఁదియుఁ దెలియక యూరక యేల పదరెదవు?

కర్ణః—రంగస్థలము శౌర్యవంతులకెల్ల సామాన్యము నది. ఆచార్యునియెడఁ గల గౌరవమున నడిగితిఁ గాని నాకధికారము లేదనుకొనకుము. ఒక్కఁడవె నాతో యుద్ధముసేయ భీతిల్లిన వేని 'జితోస్మి' యనుము. నేనూరకుండెదను.

సుయోధనః—అర్జునుని మాటల కేమిగాని నీవాతనితో యుద్ధము సేయు నేనిద నీకాజ్ఞాపించువాఁడను. నీవింక నెవ్వరి యాజ్ఞకును నిరీక్షింప నవసరము లేదు.

ఆవల దుర్యోధ నానుమతిచేఁ గర్ణుఁడు పార్థునితో ద్వంద్వయుద్ధముసేయ సమకట్టెను. కర్ణుఁ డస్త్రములు వేయ ఫల్గునుఁడు దనయస్త్రములచే వానినిఁ ఖండించెను. అర్జునుఁడు వేయువానిని గర్ణుఁడు నట్లే తునుముచుండెను. వాఁడి బాణముల రాధేయుఁడు పాండవ మధ్యముని నొప్పించుచుండెను. సవ్యసాచియు వానినట్లే నొప్పించు చుండెను. ఇట్లొండొరులు తీసిపోవక సమానముగా యుద్ధము సేయుచుండిరి. కృపాచార్యునకు మాత్రము, కర్ణునకు సుయోధనాదుల సాహాయ్యముండుటచే వాఁడు ఎచ్చటఁ బార్థుని మీఱునో యను సంశయము గలిగెను కాఁబట్టి యాతఁడు కర్ణుని గాంచి;

కృపః—ఓయీ! అర్జునుఁడు రాజకుల సంభూతుఁడు. రాజనీతి విశారదుఁడు. అట్టివానితో అజ్ఞాతకుల గోత్రుఁడవగు నీవు యుద్ధము సేయుట తగదు. నీకాలాగున రణమొనర్పఁ గోరికయున్న నీవంశమును దల్లి దండ్రులను దెలుపుము.

కర్ణుఁ డామాటలకు బదులాడ లేక సిగ్గుచేఁ దలవంచుకొనెను. తనకంతటి బల మీశ్వరుఁడేల కల్పించెనని మానసమునఁ జింతించెను.

కృపః—సత్కుల ప్రసూతుఁడును, శౌర్యవంతుఁడును, అధిక సేనా సమేతుఁడను రాజనామమున వ్యవహరింపఁబడును. అట్టివాఁడే పార్థునితో యుద్ధము సేయఁ దగువాఁడు.

భీష్మ:—కృపాచార్యుని పలుకులు యథార్థములు. కర్ణుఁ డర్జునునితో రణముసేయఁ దగఁడు.

సుయోధన:—ఇతఁడు రాజు గాఁడు కావున యుద్ధము సేయరాదనియా మీయభిప్రాయము! ఇదె నామిత్రున కంగ రాజ్యమిప్పించెదను—తండ్రీ! మిమ్మిద్దియుఁ గోరిన వాఁడను గాను. కాదనక నామిత్రుని విషయమున నేనొనర్చిన యాప్రతి నను బూర్తిగ వించి నను ధన్యుని గావింపుఁడు. కాదేని మీ జ్యేష్ఠపుత్త్రుఁ డసత్యవాది యయిన మీకే కదా యపవాదము!

ధృతరాష్ట్ర:—కుమారా! నీ వసత్యవాదివనుట కే నిష్టపడు వాఁడనుగాను. ఆలోచింపక వీనికి రాజ్యమిచ్చు లాగున నేఁ దొందరపడి యాడితివే యని చింతించుచున్నాఁడను.

భీష్మ:—ధృతరాష్ట్రా! కానున్నది కాకమానదు. నీ వేల చింతిల్లెదవు? కురుకులమునఁ బుట్టినవా రెవ్వరైనను అసత్యవాదు లగుటకు నే నిష్టపడను. కాఁబట్టి ఈతని వేఁడికోలు పూర్తి గావింపుము.

విదుర:—ఇట్లగు ననుట నాకు మున్నే తెలియును. ఇఁకఁ జింతించిన లాభము లేదు.

ధృతరాష్ట్ర:—పుత్త్రకా! నీయిచ్చచొప్పునఁ గర్ణున కంగరాజ్య పట్టాభిషేకము గావింపుము.

సుయోధనుఁ డప్పు డాప్రదేశమున నొక గద్దియ దెప్పించెను. కర్ణునందాసీనునిఁ గావించి బ్రాహ్మణాశీర్వాద పురస్సరముగ వానికిఁ బట్టము గట్టించెను. కర్ణుఁడంత సంతుష్టాంతరంగుఁడై;

కర్ణ:—సుయోధనా! నీవాచరించిన యీగొప్ప కార్యమునకు నేనేమి ప్రతిక్రియనల్పి నీఋణమును దీర్చుకొనం గలవాఁడను?

సుయోధన:—అంగరాజా! నాతో నెప్పుడును చెలిమి వీడకకుండుటయే నాకుఁ బదివేలు. ఇంతకంటె నీవలనఁ బ్రత్యుపకృతి నాకేమియును వలదు.

భీమసేన:—సూతపుత్రా! నీకులమునకుఁ దగినలాగున రథచోదకవృత్తి నవలంబించుట మేలుగాని ఈ రాజచిహ్నము నీకేల? "ప్రాప్తేపి సామ్రాజ్యం నాబిత్వం నవిముచ్యతే" యనులాగున సుయోధనుఁడు నీకు రాజ్య మిచ్చినను నీసూతత్వము పోఁజాలదు. ఇప్పుడు సూతమహారాజ వగుచున్నాఁడవు. కాఁబట్టి యుత్తమక్షత్రియవంశ సంభూతుఁడగు పార్థునితో యుద్ధము సేయ నీ వర్హుఁడవు కాఁజాలవు

సుయోధన:—భీమసేనా! వీని ముఖవికాసముఁగాంచిన వీఁడు సూతపుత్రుఁడని చెప్ప వీలుగలదా? లేడికడుపునఁ బులిపుట్టునే? మహాత్ములగు పెక్కురపుట్టువు లెట్టివో యెఱుఁగుదువా? ఈవిదురుఁడును, కృపాచార్యులును, ఆచార్యులవారును, ఎట్లుజనించిరో నీకుఁదెలియునా? ఇంతయేల? మీ జన్మము లెట్టివియో తెలియఁజాలవా?

భీష్మాదులు వీరివాదము పెరుఁగకుండ వలయునని యెంచి "ప్రొద్దు గుంకుచున్నది కాఁబట్టి యస్త్రవిద్యా సందర్శన మింతటితో విరమించున" దని యాజ్ఞచేసిరి. కుమారులఁ బిలిచికొని ధృతరాష్ట్రుఁడును, నారీవర్గమును

వెంటనిడుకొని గాంధారియు నాచోటు వాసిరి. కర్ణుఁడునాఁటి తనపరాభవమున కెంతయు వగచెను. తన పుట్టువును గుఱించి తెలియుటకేమి యుపాయమని యాలోచించెను. తన్నుఁ బెంచిన రాధాసూతులకు నదిలోఁ జిక్కుటకతనఁ దన జననవృత్తాంత మెద్దియుఁ దెలియకుండుటకు మిక్కిలి చింతించెను. తన్నాలాగునఁ గనికరమింతైన లేక నదిలో వైచిన వారలపై నత్యంతము క్రుద్ధుఁడాయెను. వారెవ్వరైనదియును ఎఱుఁగనందున ఆకోపము మఱల విషాదముగా మాఱఁగ వివర్ణముఖుఁడాయెను. ఈలాగునఁ బరిపరి విధముల వితర్కించుచుఁ దుదకు, ఒక్కనాఁటికైన అర్జునునకు సభామధ్యమున నవమానము గల్పింపక తీఱనని శపథము గావించి యచటనుండి కదలెను. తక్కిన వారెల్లరును వారివారి యునికి పట్టులకు వెడలిరి.

కుయుక్తి

“అకటా! ఈ పాండవుల మూలమున నాకు సర్వదా తలవంపులు గలుగుచున్నవి. నాఁడు ద్రుపదునిఁ బట్టఁబోయి నపుడు అర్జునుఁ డడ్డమువచ్చి జయలక్ష్మిని గైకొనిపోయెను. నేఁడు యుధిష్ఠిరుఁడు యువరాజై నా రాజ్యమెల్ల నపహరించెను. దీనికేమి సేయుదును? కణికుఁడు తెలిపిన రాజనీతి మన మెల్లరము వినినదే కదా! దానిచొప్పున అపకారు లగువారు

పరులైనను బాంధవులైనను ఔదాసీన్యము వహింపక జాగరూకతతో వారిని దూరమున నుంపవలయును గాని చెంతఁ జేర్చికొనరాదు గదా!”

శకుని:— సుయోధనా! నీతి కుశలుండగు నామంత్రి యాడినదెల్ల గ్రాహ్యములే యగును. శత్రువులు హీనబలులైన వారిని సంహరింపవచ్చును గాని యధికపరాక్రములైనచో వారితోఁ గపటస్నేహము గావించుచుండి సమయము గలిగినపుడు సంహరించుట యుక్తము. ధర్మరాజును యువరాజుగాఁ జేసినది నీ తండ్రిగదా! కాఁబట్టి యాతని వని కాతఁడే ప్రతీకారము సేయనగును.

సుయోధన:— మా తండ్రి యాలాగునఁ జేయువాఁడేని ధర్మజునేల యువరాజు గావించును? కావున నది యసాధ్యము.

శకుని:— రాజకుమారా! ఇందులకొక యుపాయము సెప్పెదను వినుము. నీ తండ్రి మూలమునఁ బాండవులను దేశాంతరమునకుఁ బంపవలయును. ఈ విషయమునాతఁ డంగీకరించుట యెట్లని యాలోచించుచున్నాను.

సుయోధన:— మా జనకుఁడు దీని కొడఁబడుటకు నే యుపాయ మాలోచించెదవు?

శకుని:— అతని యెదుట నీ వనుభవించు క్లేశమును జక్కఁగా వివరించుము. పుత్రస్నేహము పుట్టివానికి నలంఘ్యము. అప్పుడాతఁడు యించుక దయార్ద్రహృదయుఁ డగును. ఆ సమయము గని పెట్టి యుక్తిచేఁ బాండవుల వారణావతమునకుఁ

బంధువులాగునె నొనర్చుకొనుము. అందు వారి నివాసమునకై మనకుఁ బరమవిశ్వాసపాత్రుఁడగు పురోచనుని మూలమున లక్కయిల్లొకటి గట్టించెదను. అచ్చట వారు నివసించియుండ నడిరేయి నొకనాఁడు ఆ గృహమునకు నిప్పంటించి నిద్రాపరవశులను వారిని మరణింపఁజేయుదము. ఇట్లొనర్చిన మనపై నపవాదము రాఁజాలదు. ఇదియే నాకుఁదోఁచినయుక్తి.

సుయోధనుఁ డిదివిని యించుక యనుమానపడెను. మామ చెప్పినలాగునఁ జేసిన ఈలోకమున నపవాదమును దేహాంతమున నరకమును సంభవించునే యని యాలోచించెను. ఏది యెట్లున్నను వారిని అటనుండి తొలఁగించుట మేలగునని యెంచెను. శాసనములఁ బంపినచో నచ్చట శకుని వారికిహానిసేయునో యని యాశ్రయమ్మునుండి మానఁదలఁచెను. తులువతనమున భీముఁడును, సత్యమున నర్జునుఁడును, రాజ్యలోభమున ధర్మరాజును, దన కొగ్గు గావించి నందునకుఁ బసివారగు నకుల సహదేవులు మన్నించుట కాతని మనస్సంగీకరింపకుండెను. అట్టి యూహకుండినఁ దన కనేక బాధలు గలుగుచున్నవి. వారొండొరుల వీరువారు కారు. అనియెంచి తుదకు మామయొసఁగిన యుపాయము చొప్పుననే ఆచరింప నిశ్చయించి తండ్రిపాలి కరిగెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు కుమారు నాలింగనము చేసికొని వాఁడు కృశించియుండుట తెలిసికొని యదరిపడి ;

ధృతరాష్ట్రు:—తండ్రీ! నీయంగము లిట్లు కృశించి యుండుటకుఁ గారణమేమి?

సుయోధ:— జనకా! నా మనమున నుండెడి విషాదము నీవు తెలుపుమందువా? అహోరాత్రములు పొగులుచుండుచు నేను వేఁగుచుండెడివాఁడను. భీమునిఁ దన్నిదినముల నాకుఁ దలవంపులు కలిగించుచుండెను. వానిఁ దోడఁగాఁ బార్థుఁడును నాకుఁ గొన్ని భంగములు కలిగించుచున్నాఁడు. నీవిపుడు ధర్మరాజును యువరాజుగాఁ జేసినది మొదలు వారిగర్వము అతిశయించెను. వారు బలవిభవముల ననుభవించుచున్నారు. పౌరులును యుధిష్ఠిర పక్షపాతులై నీ వంధుఁడ వగుటచేఁ బాండురాజునకె సింహాసనము మేలని యనుకొనుచున్నారు. ధర్మరాజు మంత్రులను మన్నించువారిని గౌరవించుచుఁ దనపక్షము గావించుకొనుచున్నాఁడు.

ధృతరాష్ట్రుఁ:— నేను ఒకరాజును బలశాలినయ్యును గ్రుడ్డివాఁడ నగుటచే రాజ్యపాలనము సేయఁజాలకుంటిని. కాఁబట్టియే నా తమ్ముఁడు పాండువు నాకు బదులుగా రాజ్యము పరిపాలించుచుండెను. అతని కొడుకు గుణవంతుఁడు ధర్మరాజు. కాఁబట్టియే వానిని యువరాజుగా నేర్పఱచితిని. అతఁడే రాజుగాఁ దగినవాఁడు. మీరందఱి కంటెఁ గస్తులు. శ్రేష్ఠుఁడుగదా రాజ్యమునకు. అతఁడు మిమ్మందఱి ప్రీతితోఁ జూచుచున్నవాఁడు గదా! అట్టివానియెడ నీకింత యసూయయేల?

సుయోధ:— అట్టివని కన్నకుమారుని నుపేక్షించుట పాడియగునే? పాండురాజు గద్దెనెక్కి కొంతకాలము రాజ్యలక్ష్మి ననుభవించెను. అతని వెనుక నీ కుమారుఁడు రాజ్యాధికారి

యయ్యోయని యూరకుండినఁ గ్రమముగఁ బాండవ వంశమునకే రాజ్యము రాఁగలదు. మా పుత్త్రపౌత్త్రవర్గమంతయు నింక రాజ్యాపేక్ష మాని వారికి దాసానుదాసులై కదా వర్తింప వలయును? రాజ్యపాలనమున కర్హుఁడు జ్యేష్ఠుఁడగుట శాస్త్ర సమ్మతమగునది కాదనను గాని కారణాంతరములచేఁ గొన్ని సమయముల శాస్త్రసమ్మతమగు దానిఁ గూడ విడువలయు ననుట నీకుఁ దెలియదే! మన పూర్వుఁడగు పూరువు జ్యేష్ఠుఁడే? యదువు మున్నగు జ్యేష్ఠులవిడిచి రాజ్య మాతనికి రాలేదా? తండ్రి కుపకారము సేయునందునను, ఏజాతీయ స్త్రీ జనితు లగుటచేతను యదువు మున్నగు వారు రాజులు కాలేదని యందువేమో! అది యటుండనిమ్ము. భీష్ముఁడు జ్యేష్ఠుఁడు గాఁడే! తాను రాజ్యమును విడి సత్యవతీ తనూజుని మా తాతను విచిత్రవీర్యుని రాజుగా నొనర్పలేదా? జనకుని వివాహమునకై తానట్టి శపథము గావించెనని యందువేమో? ఎట్లును గారణాంతరములచే జ్యేష్ఠులు రాజ్యమునకురాక కనిష్ఠులు వచ్చిరనుట యంగీకరింపక తీరదుగదా! మీ రాజ్యమునకు మీకుమారుఁడు రాజగుటయు నట్లే యొక కారణమని యెంచుఁడు. వేయేల? వారి నిటనుండి యెచ్చటికేనిఁ దఱుము కుండిన నేనాత్మహత్య గావించుకొని మరణింతును. ఇది నిశ్చయము.

ధృతరాష్ట్రి:—కుమారా! అమంగళములు వచింపకుము. నాకు మాత్రము పుత్త్రప్రీతి లేదనియా యెంచెదవు? కొంత యోరిమి వహించియుండుము. కార్యమొకతీరున పరిష్కరింతును.

సద్గుణ విరాజితులగు వారినిఁ జప్పున నూరు వెడలఁదఱిమినఁ
బాధ లేదని యెంతువు? తొందర పాటు పనికిరాదనుట
యెఱుఁగవా? ఇంతకాలము మిక్కిలి యాదరము చూపు
చుండిన నేను వారితో నెట్లు కఠినోక్తులు పలుకఁగలను?
చెప్పితినిఁ బో! భీష్మాదు లందులకు సమ్మతింతురే? వారికిష్టము
లేని కార్యములు మన మాచరించిన అంతఃకలహములు
గలుగును. కాఁబట్టి రాజ్యాభివృద్ధి గోరువాని కెప్పుడు నిట్టి
చేఁతతగదు.

సుయోధన:— దూరిష్టపడిన భీష్మాదు లెక్కింపఁజాలరు.
అశ్వత్థామ నాయెడ ననురక్తుఁడు. పుత్రస్నేహమున ద్రోణా
చార్యులును, తోవను విడువఁజాలక కృపాచార్యులును
నాయెడఁ బ్రసన్నులు కాఁగలరు. పితామహుఁ డుభయుల
యెడను సమానప్రీతి గలవాఁ డగుటచేఁ దటస్థుఁడై
యుండుటయు కాక మన పక్షమునఁ జేరినను జేరవచ్చును
గాదా! ఇంక విదురుఁ డొక్కఁడే కదా యవశిష్టుఁడు! అతఁడు
పాండవపక్షపాతియే యైనను ఒంటరి యగుటచే నేమియుఁ జేయఁ
జాలఁడు. ఇందు దోషమేమి గలదని జనులు దూషింపఁబోయె
దరు? పట్టణములలో నెల్ల వారణావతము మిక్కిలి పొగడ్త
గాంచినది. ధర్మరాజు దైవభక్తుఁ డగుటచేఁ బశుపతి నివాస
మగు నాపురమునకు అతనిఁ బొమ్మనినఁ దప్పక యంగీక
రింపఁగలఁడు. రాజ్యములోనివారు మనకుం లోఁబడిన
యావల వారిని మరలరావింతము. వారికినిఁ గొంత రాజ్య
భాగమిత్తము.

ధృతరాష్ట్రుఁడును సుయోధనుని మాటలు విని యెట్టకేలకు అంగీకరించెను. సుయోధనుఁడు నాఁటినుండి మంత్రులు మున్నగువారి మూలమున వారణావతమహిమను ధర్మరాజునకభివర్ణించి చెప్పించుచుండెను. క్రమముగ యుధిష్ఠిరునకుఁ దత్పురదర్శనమునఁ దుత్సాహమతిశయింపఁ జొచ్చెను. కుంతియు ఆక్షేత్రమహిమ వినినది మొదలు కొంతకాలమచ్చట వసింప నెంచుచుండెను. సుయోధనుని మూలమునఁ బాండవులకు వారణావత నగరవాసమున నిష్టమూదయించుట దెలిసిన ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మరాజాదులఁ బిలిపించి;

ధృతరాష్ట్రుఁడు:—కుమారులార భాగీరథీ నదీ తీరమున వారణావతమను పట్టణమొకటిగలదు. అది సర్వసౌఖ్యములకును స్థానము. కొల్లలు నాకుఁ గొందరు, మీరలు మీతల్లితోడ నచ్చటికేఁగి కొంతకాల మటవసించి ధర్మకార్యములు జరిపించి పుణ్యము సంపాదించుకొని మరలివచ్చుట మేలని నాకుఁ దోఁచుచున్నది. మిము వీడుటకు నామనస్సొప్పకున్నది. కాని మీకీపుణ్యము సంపాదించి యీయవలయునను సత్కాంక్ష నన్నిలాగున ప్రేరేపించుచున్నది.

ధర్మరాజు:—అనవరతము మాహితము గోరుచుండు మీయానతి శిరసావహించుచున్నారము. అట్లేపోయి వచ్చెదము.

అని యాతని వీడ్కొనిరి. భీష్మాదిగురుజనులయొద్ద సెలవుగైకొని ప్రయాణోన్ముఖులయిరి. సుయోధనునకు శకుని యొనర్చిన బోధలు తలకెక్కెను దాన వాని మనసు

మాటఁజొచ్చెను. కాఁబట్టి యాతఁడు లాక్షాగృహ నిర్మాణము మున్నగు వానియందు శకునిమతము ననుసరించెను. విదురుఁడు వీరి కుయుక్తిని దెలిసికొని మ్లేచ్ఛభాషలో ధర్మతనయునితోఁ జెప్పెను. దానికి వలయు ప్రతీకారమును ఆతనికిఁ దెల్పి పంపెను. సుయోధనుఁడు నాఁటి మొదలు పౌరజానపదాదులు దనయెడ ననురక్తులగులాగున సామ దానముల మూలమున వారిని సంతృప్తులం గావించుచుండెను.

గదావిద్యాభ్యాసము

బలరాముఁడు దన చెలికాఁడగు మిథిలేశుం జూడనెంచి విదేహమునకు వచ్చియుండెను. ఇది తెలిసి సుయోధనుఁ డాతనియొద్ద గదావిద్యను జక్కఁగా నభ్యసింప నెంచి యచ్చటికి వచ్చెను. బలరాముని చెంతకరిగి యాతనికి నమస్కరించెను. రాముఁడు నాతని నాశీర్వదించి ;

“సుయోధనా! నీతండ్రికిఁ గుశలమే? అంధుఁడగు నీ జనకుని విడిచి యిట్లేల వచ్చితివి? నీ విటువచ్చిన రాజ్యతంత్ర మరయువా రచ్చట నెవరు గలరు? భీష్ముఁడు వృద్ధుఁడు గదా! ధర్మసుతుఁడు జీవించియుండిన మీతండ్రికిఁ జేయూఁతగా నుండెడివాఁడు. పాప మాతఁడు దన మాతృసోదరులతోడ లాక్షాగృహమున దగ్ధుఁడయ్యెనంట గదా! ఇట్టి సమయమున నీవిటువచ్చుట సరియే?”

“బావా! పెక్కు దినములనుండి మీవలన గదావిద్య నభ్యసింప వలయునని యెంచియుంటిని. కాని నేఁటి వఱకు నాకట్టి సమయము చేకూఱదయ్యెను. మీ రిచ్చటికి వచ్చి యుండుట తెలియుటచే మీవలన నావిద్యను సాంగోపాంగముగ గ్రహింపఁ దలంచి వచ్చియున్నాను. ద్వారక యందుండ మీయొద్ద కరుదెంచి నావాంఛితమును దెల్పిన ఎచ్చట మీ సోదరుని మూలముగఁ గార్యహాని యగునో యను వెఱపున నచ్చటికి రానైతిని. అదేమి పాపమో కాని కృష్ణునకు నాపై నకారణద్వేషము జనించి యున్నది. మీరును సోదర ప్రియులగుటచే నామాటల పాటింపకుందురేమో యని తలఁచియే యింతకాలము సమయ నిరీక్షణము సేయవలసెను”

“ధృతరాష్ట్రతనూజా! కృష్ణుఁడు పాండవ పక్షపాతి. నీ వాదినుండి వారల ద్వేషించుచుంటివి. ఆ కారణమున నీపైఁ గృష్ణునకు విరోధ ముదయించుట సహజము. నేను మీ యుభయుల యెడ సమభావము గలిగి వర్తించు వాఁడను. కాఁబట్టి నీ వేపట్టున నేది యడిగినను గాదను వాఁడను గాను. నీ కెప్పటికి నట్టి సంశయము వలదు.”

అని యాడి నాఁటి మొద లాతనికి గదావిద్యయందలి మర్మములఁ గఱపుచుఁ గ్రమముగ గదాయుద్ధ కుశలుని గావించెను. సుయోధనుఁ డప్పుడు దన మది నిట్లు తలపోయఁ జొచ్చెను.

“అయ్యో! భీముఁడు సజీవుఁడై యుండకపోయెనుగా! అతఁడు బ్రతికి యుండిన నామదిఁ గసిదీఱ వానితో యుద్ధము

చేసి జయించి సంతుష్టుఁడ నగుదును గదా? తొలుదొల్త గదా విద్యాభ్యాసము బలరామునొద్ద చేయవలయునని యెంచినది వానికొఱకే కదా? ఇప్పుడు ప్రయత్నించిన కార్యమును జక్కఁబఱచికొనుట ముఖ్యమని యెంచి వచ్చితి నంతియకాని లక్ష్యమును బోఁగొట్టికొంటిని గదా! నా తెలివి తేమిని వాని జంపుకొని యిప్పుడు చింతించిన లాభమేమి? ఎప్పుడును శత్రువును ప్రాణముతో నునిచి కసిదీఱ వాని బాధించుట సరికాదని తలఁచినపుడే చంపుట సరికాదు. వానితోఁబాటు వాని తల్లిని భ్రాతలను గూడ జంపించితిని. క్రుద్ధుఁడగువాఁడు ముందువెనుక లారయలేఁ డనుట నాయెడ నరిపోయెను. పాఁశివుఁడు సజీవుఁడై యుండిన వాని జయించి నా దాసునిగా జేసికొని యుందును. వానితోఁబాటు వాని భ్రాతలును నాకు దాసానుదాసులై యుందురుగాదె! ఇంతకును నా యవిమృశ్యకారితయే కారణము.''

అని తలఁచుచుండెను. బలుఁడును దన శిష్యుని చుఱుకు దనమున కెంతయు మెచ్చుకొనుచుండెను. ఇట్లు బలరామునిచేఁ జక్కఁగా శిక్షితుఁడై యాతని యాజ్ఞవడసి సుయోధనుఁడు హస్తినాపురమున కరిగెను.

అర్ధరాజ్య దానము

"రాజేంద్రా ! నాఁడు కాంపిల్య నగరమున మత్స్య యంత్రమును దెగనేసినవాఁ డర్జునుఁడఁట. కుంతి యాజ్ఞచేఁ బాండవు లేవురును ద్రౌపదిని వివాహమాడిరఁట. భీముఁడు బ్రదికియున్న వాఁడని తెలియుటచే బలరామునొద్ద నే నభ్య సించిన విద్యకు లక్ష్యము చిక్కెనుగదా యని సంతోష మొకవైపున నాకుత్సాహశక్తి నభివృద్ధి పఱచుచుండినను శత్రుఁ డుత్కర్షమును బొందియుండుట విని యోర్వలే కున్నాను. అభిమాన ఘనుఁడగువాఁ డెవ్వఁడరుల వైభవ మును జూచి యోర్వఁగలఁడు ? నే నెద్దియేనిఁ జెప్పఁదలఁచి వచ్చిన నప్పుడెల్ల విదురుఁడు మీచెంతన యుండును. కాఁబట్టి నే నేమియుఁ బలుకలేక యూరక వెడలి పోవుచుందును. అతఁడు పాండవ పక్షపాతి యగుట మీరెఱిఁగియు జెంతఁ జేర్చుకొనుట యెంతయు ననుచితము."

అని కర్ణసహితుఁడగు సుయోధనుఁ డొకనాఁ డేకాంత మున నున్న తండ్రిం గాంచి పల్కెను. ధృతరాష్ట్రుఁడును కుమారుని మాటలు విని ;

ధృతరాష్ట్రః—విదురుఁడు మున్నే ద్రౌపదీ వివాహాదిక ములు నాకెఱిఁగించెను. పాండవులకు వివాహ మయినందులకై నీవేల చింతింపవలయును ? సుందరియగు నాభానుమతిని నీవు వివాహమాడియుంటివిగా! విదురునిఁ దొలఁగద్రోసిన మన కపవాదము గలుగును. అతనియొద్ద నీవైెఁగల క్రీతిని

ఫలించుటలేదు. అది యటులుండనిమ్ము. పాండురాజ పుత్త్రులు దైవరక్షితులు. కాఁబట్టి వారి నొరులెన్ని విధముల బాధించి నను అవి సఫలములు గానేరవు. ఆగతమున వారియెడ నీకు విరోధము వలదు.

సుయోధనః—నామాటలు సాంతముగా వినక మీరిట్లు పలుకుట యుక్తముగాదు. పాండవులు పాంచాలుని యొద్ద నున్నారు. వారలతో బలరామ కృష్ణులును, యదు వృష్ణిభోజాంధకాదులును గూడిన వారప్పు డజేయులగుదురు గదా? కాఁబట్టి వారిని ద్రుపదునొద్దనుండి వేఱు పఱుప వలయును. ఎట్లును శత్రుపక్షము బలహీనము గావలయును. పాండవ పాంచాలురకును, కౌంతేయ మాద్రేయులకును, ద్రౌపదీ పాండవులకును బరస్పర ద్వేషము గలిగింపవలయును. ఏయుపాయమున నైనను వారిని లుప్తబలులఁ గావించినఁగాని వారు మనకు వశులు గానేరరు.

కర్ణుఁ డీమాటలు విని నవ్వుచు;

కర్ణః—ఆర్యావర్తమునఁదను, గుణవంతుండునగు పాంచాల రాజు తన యల్లుర వీడుట యసత్యము. గుణసంపన్నుఁడగు ధర్మరాజును, అన్నమాటల నిరాకరింప లేని యతని సోదరులును గౌరవింపఁదగిన మామయొక్క ద్వేషము వహించుట యబద్ధము. కాఁబట్టి వారలయొక్క భేదోపాయమును బ్రయోగింప వీలుగాదు. సతీతిలకమగు ద్రౌపది పాండవులయొక్క విరక్తయగుట కల్ల. ప్రీతిని బెండ్లిఁగూడిన పాండవు లామెయెడ విరోధము వహించుట కలలోని వార్త. కాఁబట్టి వారి

స్నేహమును భంగము సేయఁ గడఁగుటకు వలనుగాదు. కౌంతేయ మాద్రేయులాదినుండి భేదములేక ఏకగర్భ జనితులఁ వలెనుండ వారిని విడఁదీయ నెంచుట యుచితమాన. బహిరంగముగ యుద్ధమున కరిగి ద్రుపదుని జయించి పాండవుల బంధించి తెచ్చుట దక్కఁ దక్కిన వెవ్వియు సరిగావు.

ధృతరాష్ట్ర:—యుద్ధసందర్భము భీష్మాదులతో నాలోచించక చేయుటకు సాధ్యము గాదు.

అని చెంతనుండు నొక సేవకుని మూలమున భీష్మాదుల రావించెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు వచ్చినవారి స్వాగతములాగున సత్కరించి యుచితాసనాసీనులఁ గావించి;

ధృతరాష్ట్ర:—పాంచాలునిపై యుద్ధమున కరిగి వానిని జయింపవలయునని కర్ణుఁడు నుడువుచున్నాఁడు. ఇందు మీయభిప్రాయ మేమి?

భీష్మ:—కౌరవ పాండవు లిరువురును నాకొక్క రూపువారే. నే నిరువురను సమానముగానే ప్రేమించుచున్నాను. ఇప్పుడు పాంచాలునిపై దాడివెడలుట పాండవులపై యుద్ధమునకుఁ బోవునలాగుననే యగును. అద్దానికి నేను సమ్మతింపఁ జాలను. పితృ పైతామహమువట్టి ఈ రాజ్యమునకు మీయట్లు వారు నర్హులు! కాఁబట్టి వారి కర్ధరాజ్య మిచ్చుట మీకు శ్రేయోదాయకము. కీర్తివిహీనుని జన్మము నిరర్థకము. నశ్వరమగు ధనముపై నాసయుంచి శాశ్వతమగు యశస్సును బోనాడు కొనవలదు. పాండవులకుఁ బైతృకమగు రాజ్యమును బంచియిచ్చి వారితో స్నేహముగలిగి వర్తింపుఁడు.

ద్రోణః—సుయోధనా ! కురువృద్ధుఁడగు పితామహుని మాటలు యథార్థములు. వారుచెప్పిన నడచు కొనుము. పాండవులతో విగ్రహముసకుఁ గడఁగకుము. కర్ణాదులమాటలు విని వారలతోఁడ వైరము పెంచుకొనకుము. వారు సత్య శీలురు. ధర్మనిరతులు. అట్టివారితో సీకేల విరోధము ? వారి కర్ధరాజ్యమిచ్చి సుఖంపుము. ఇప్పుడే పాండవులకును, పాంచాల రాజునకును, దృష్టద్యుమ్నాదులకును ప్రియపూర్వ కముగా భూషణాంబరాదులఁ బంపుము. పాండవులఁ దత్క్షణమే రప్పింపుము.

కర్ణః—సుయోధనా ! ఈ ముసలులు చిత్తస్థైర్యము లేని వారగుటచే ఇట్లు పలుకుచున్నారు. నీ రెచ్చటనయినఁ గూర్చుండి తమకుఁ దోఁచిన గ్రంథమును జదువుకొనుచుఁ బ్రొద్దు పుచ్చుచుండక రాజునకు హితబోధలుసేయు నేల రావలయును? మంత్రులెలాగునఁ బల్కినను వారి సాధుత్వా సాధుత్వముల విచారించుట రాజునకు విధియగును. రాజు ఎప్పుడును స్వబుద్ధి నుపయోగింప వలయును. వీరి పలుకులు విశ్వాసార్హములుగావు.

భీష్మద్రోణులు కర్ణుని వాక్యములు విని కుపితులై ;

"కర్ణా ! మే ముహితము పల్కెడివారమును, నీవు హితము సెప్పువాఁడవా ? నీవొనర్చిన దుర్నీతిమూలమునఁ గదా యింత వాటిలెను ? ఇంత చేసినదిచాలక ఇంకను మా యెదుట నోరెత్తెదవా?"

విదురుఁడు:—రాజేంద్రా! భీష్మద్రోణులు ధర్మవిదులు. సత్యము వచించువారు వయోవృద్ధులు. వారు చెప్పిన లాగున మెలఁగుట మేలు. వారికంటె నీకొరులు హితులు లేరు. ఈ సుయోధనాదులు బాలురు. కాఁబట్టి ధర్మాధర్మముల నారయుటకు వీరేపాటివారు! వీరిపలుకు లాదరణీయములుగావు. తత్క్షణమే పాండవుల రావింపుము. వారల కర్ధరాజ్యమిచ్చి గౌరవింపుము. వారికి దైవమానవ సహాయములు గలవు. అట్టివారి నుపేక్షించుట క్షేమావహము గాదు. వారి పరాక్రమ మెల్లవారికిని దృష్టపూర్వమే. అట్టివారి విగ్రహము నాశమునకేఁ గారణమగును. సుయోధనా! నీవు వీరి బోధనలకు లోఁబడి యిటీవలలోఁ బురోచనునిమూలమున నక్రమ కార్యము సేయ నుపక్రమించితివి. కానియది ఫలింపదయ్యెను. కార్యము వ్యర్థమైనను భీమార్జునులు దాని నెఱుఁగువారు గారు. ఇప్పుడు వారిని బిలిచి యాదరించిన అయపయశము పోవుటయే కాక వారలను బ్రీతులఁ గావించినట్లగును. భూపాలా! తప్పక వారల రావింపుము.

ఇదివినిన సుయోధనుఁ డిట్లని వితర్కింపఁ దొడఁగెను.

"ఆహా! నే నాదినుండి యూహించిన లాగుననే యాయెను. ఆ కార్యమెంతగుప్తముగా నాచరించినను అది బయలుపడక తీఱదు. ఈ విషయము ఈతనితోఁ బెక్కుతడవలు చెప్పియుంటిని. ఈశకుని తానెంతో గుప్తముగా నాచరించితినని కదా పలికెను! ఏమి! అది దాఁగియుండ నేర్చునే! గుట్టు బట్టబయ లయ్యెనుగా! 'రాజరాష్ట్రకృతంపాప' మ్మనులాగున

వీరాచరించి నందునఁ గలిగిన యపనింద నాకుఁగదా కలుగు చున్నది? ఇంతకును గతమునకు వగచి యేమిలాభము? ఇంద ఱిట్లు పట్టుగాఁ జెప్పునప్పుడు నే నదిరించినచో నయశకార్యా చరణమునకు నేన కారకుఁడనుట స్థిరపడిపోవును, కాఁబట్టి యిప్పుడు మానము వహించుటయే మేలగును.''

అని తలపోసి యూరకుండెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు దానిప్పు డుపేక్షించిన లాక్షాగృహ దహనమునకుఁ దనకొడుకుఁ గారకుఁ డని స్థిరపడిపోవుననుట యెఱిఁగినవాఁడు కాఁబట్టి విదురునిఁ గాంచి ;

ధృతరాష్ట్రః—విదురా ! నీవును భీష్మ ద్రోణులు నాదు మాటలకునే నన్యథా యాచరించువాండనే?

అని ధృతరాష్ట్రుఁడు నాఁటి సభ చాలించెను. విదురు నంపి ద్రౌపదితోఁడఁ బాండవులఁ గుంతిని హస్తినకుఁ బిలిపించెను. పాండుసుతు లంబికాతనయుని పాదములకు మ్రొక్కిరి. అతఁడు వారరణ్యమునఁ గుడిచిన యిడుములకుఁ గడు దుఃఖించుచు ; "విధిఁ గడువనేరు శక్తులు? కాఁబట్టి యావిషయము మఱచిపొం"డని యోదార్చెను.

ఆవల వారి నాదరించి యర్ధరాజ్యమిచ్చెను. ఇంద్రప్రస్థమును వారికి రాజధానిగా నొనర్చి రాజ్యపాలనము సేయ నియోగించి యంపెను.

సభానిర్మాణము

"మామా! నీవును నాఁడు పాండవుల రాజసూయ యాగము చూచితివిగదా! ఎట్టిరాజులును వారికి వశులై మిక్కుటమగు కానుకలనిచ్చి వారి నాదరించిరి. అది కదా చక్రవర్తిత్వము! నిర్గంధ కుసుమములాగున నున్నవాని జన్మమేల? అగ్నినుండి స్వర్ణము గలిగినదనుట యసత్యము కాదు. అది వారి యజ్ఞము మూలమున నాకు అనుభవసిద్ధమయ్యెను. ఆ స్వర్ణరాశి తలఁపునకు వచ్చుకొలఁది రాత్రిందివమును నా మదిని దహించుచున్నది."

"అల్లుడా! వారి యైశ్వర్యమెల్లను నీవశముగావింపఁ గలను గాని నీతండ్రి యానతి గావలసియున్నది."

"ఐశ్వర్యమబ్బుట యటుండనిండు. మీ రాదినుండి యేదియో కుట్రపన్నుచునే యున్నారు. ఒక్కటియైనను సఫలమగుట లేదు, తుదకది విపరీతముగాఁ బరిణమించి నా ముప్పునకే కారణమగుచున్నది."

"నీకు నా మాటలలో విశ్వాస మున్నలాగునఁ దోఁచుట లేదు. నేనేల నీకుగా జోక్యము కలిగించుకొని యపవాదముల పాలు గావలయును? నే నాచరించునట్టి పని యొక్కొక్కటియు నీమేలును గోరియే కాని స్వార్థపరతచే నేమియుఁ జేయుట లేదు."

"మాతులా! కోపగించుకొనకుము. నామది కలఁక వాఱి యుండుటచే న్యాయాన్యాయ పరిశీలన సేయలేక

యున్నది. దాన నే నే వేనిఁ బరుషోక్తు లాడిన క్షమింపవలయును గాని యాగ్రహింప నగునా? అజాత శత్రుఁడగు నాతని మెడఁ గుట్ర నాచరించినఁ బాపములకు మూలమగుదుము గదా యనిభావించి యిట్లాడితిని.''

''నేఁ జెప్పఁబోవునది యిట్టిదని తెలియకమున్నే నీవది కుట్రయని భావించుట సరి కాదు. అది యటుండ నిమ్ము. 'తామసించి చేయఁదగ దెట్టి కార్యం' బనుట నీ వెఱుఁగవా? కాఁబట్టి యాలసింపక వెంటనే నీతండ్రి యొద్దకు రమ్ము. అట నంతయు వివరింపఁగలను.''

వీరిటు సంభాషించుకొనిన పిమ్మట ధృతరాష్ట్రునిపాలి కరిగిరి. అతఁడు కొడుకు నొడలంటి చూచి కడు దుఃఖితుఁడై;

''వత్సా! కౌరవైశ్వర్యమున కెల్ల నీవకదా రాజవు! పరిజనులెల్లరు నీ యాజ్ఞానువర్తులై యున్నవారు. సర్వసౌఖ్యములఁ దులఁదూగుచున్నావు. అట్టి నీదేహ మీలాగునఁ దఱుఁగుటకుఁ గారణమేమి?''

''బావా! పాండవుల రాజసూయయాగ మీతని కార్శ్యమునకుఁ గారణము.''

''కుమారా! వలయునే నట్టి యాగముల వేయింటిని నీవు సేయవచ్చును గదా! ఈ మాత్రమునకై ఇంత కృశింపనేల?''

''తండ్రీ! వినుము! ధర్మరాజు రాజసూయ యాగమున నను రత్న పరిగ్రహణమునం దునిచెను. సర్వరత్నములకు స్థాన మతని గృహము. క్షత్రియుల యందు

పరాజుల యైశ్వర్యమును వారి యైశ్వర్యముతో సమానము గాఁజాలదు. లక్షబ్రాహ్మణులు భుజించిన ఒక్కతూరి మ్రోగు పట్టిశంఖ మొక్కనిముసమైన నిలువక శబ్దించుచుండెను. ఆవైభవమును జూచి నేను వెలవెలఁబోవుచుంటిని. అదిగాంచి కృష్ణసాత్యకులును, ద్రౌపదీ పాండవులును నను బరిహసించిరి. జనకా! మఱియొక విశేషము వినుము. మయనిర్మితమగు సభను గలయఁజూడ నే నరుగుచుండ తెఱచి యున్న ద్వారముల మూయఁబడిన లాగునఁ దోఁచుటచేఁ జొరనోల్లకుంటిని. ఇట్లే నాకచ్చటఁ బెక్కుభ్రమలు గలిగెను. ఇది చూచుచుండిన ద్రుపద పుత్త్రిక నను జూచి గొప్పధ్వనితో నవ్వెను. నా ప్రాణవాయువు తనకోడ లాచరించిన యా కార్యమునకు మెచ్చుకొనుటకు వలె నా శరీరమునుండి వెలుపలికి రానున్నది."

అల్లుఁడా! ఈమాత్రమునకే ఇంత చింతింపనేల? నీకు వారి యైశ్వర్యమునెల్ల సులభముగా సంపాదించి యిచ్చెదను."

'ఏయుపాయమునైనను ఆచరించుటకు మున్ను అది యుపాయః హితమా యనుట యాలోచింపవలయును."

"బావా! పెకుమున్నే ఆలోచనలేల? నామాట శాంతముగా విని యావలఁగదా ఇది యుక్తమిది యయుక్తమని చెప్పనగును! ముందే మీరిట్లడ్డము పలుకుచుండిన నేఁజెప్పు టెట్లు?"

"ఏపనిగాని విమర్శించి చేయవలయు నని యంటిని గాని నీమాటలు వినరాదని నా యభిప్రాయము కాదు."

"సుయోధనా! ధర్మజునకు జూదమున మిక్కిలి ప్రియము గలదు గాని నాకంటె నాతఁడు ఆయాటలోని మర్మ మెఱుఁగఁడు. కాఁబట్టి యతని నోడించి వాని వైభవమెల్ల నీ కర్పించెదను."

"జనకా! మామామ చెప్పు నుపాయమున హింసా కార్యమేమియు గాన్పించుటలేదు గాని జూదమాడుట యక్రమకార్యమగు నేమో యని యాలోచించెదను."

"కుమారా! నేనును అదియుమే యాలోచించు చున్నాను జూదమాడుట శాస్త్రగర్హితమని నా యభిప్రాయము."

"బావా! ద్యూతక్రీడ రాజనీతి ప్రసిద్ధము. అది యెప్పటికిని గర్హ్యము గానేరదు."

"శకునీ! నీతిశాస్త్ర పారంగతుఁడు విదురుఁడు అతనితో నాలోచించి జరుపవలయు గాక."

"బావా! పక్షపాతి యగువానితో ఆలోచన చేయుట తగునా? అట్టి వానివలన న్యాయము జేకూరఁజాలదు?"

"తండ్రీ! మామ చెప్పుట యథార్థము. విదురుఁడు పాండవ పక్షపాతి. కాఁబట్టి యతఁడు ద్యూతక్రీడ శాస్త్రగర్హిత మనియే చెప్పును."

"బావా! రాజెల్లప్పుడు స్వబుద్ధి నుపయోగింప వలయును"

"జూదమాడుటకొఱకు మీరిప్పటికి రండని వారికిఁ జెప్పి పంపుట నాకు ఉచితమగునని తోఁచుటలేదు."

"అందుల కొక యుపాయము దెల్పెద వినుఁడు. నానారత్నవిచిత్రితమగు నొక సభను నిర్మింతము. దానిఁ జూచునిమిత్తము ధర్మరాజాదుల నిచ్చటికిఁ బిలిపింపుఁడు. ఆవలపని నా యధీనము."

"మండప నిర్మాణము మనచే నున్నది కాని ధర్మజాదులఁ బిలిపింప నచ్చినవాని నొక్కనిఁగా పంపవలయును."

"బావా! విదురుఁడే దానికిఁ దగువాఁడు."

"అట్లే యొనర్చెదను."

వెంటనే ధృతరాష్ట్రుఁడు పాండవుల రావింప విదురునిఁ బంపెను. సుయోధనుఁ డిది యుక్తమగునా కాదాయని మది నొక్కింతకాల మాలోచించి తుదకు ద్యూతక్రీడ సరియగు నదియే యని తీర్మానించుకొని సంతుష్టుఁడయి శకునితోడ నటనుండి వెడలి, పెక్కుర శిల్పాచార్యుల రావించెను. విశేష ధన వ్యయము చేసి మయునిర్మితమగు నాపాండవుల సభాభవనముతో సాటి యనఁదగు నొక మండపమును గట్టించి పాండవుల రాకకై నిరీక్షించు చుండెను.

రథికులు

ఆకాశ మధ్యగతుఁడగు సూర్యుఁడు అత్యంత ప్రతాపశాలియై విరాజిలుచుండెను. ఆతపమువలని భీతిచే నెల్లరును వారి వారి యావసథములం దుండిరి. ఆతరుణమున హస్తినాపుర రాజవీథి నొకరథము వచ్చుచుండెను. ఆరథమున నేవురు

రథికులు సిర్వ్యాకాఁడు వాండ్రు నుండిరి. రథికులచెంత వారి యొక్క యాసనమున నొక్కఁడాసీనుఁడై యుండెను.

రథికులలో నొక్కఁడు రత్నకిరీటము ధరించియుండెను. ఆజానులంబులగు బాహువు లాతనికిఁ బెట్టని భూషణములయి యొప్పుచుండెను. అతని మోమునందలి తేజస్సాతని మహారాజత్వమును వెల్లడిసేయుచుండెను. అతని కుడివైపున నొక్కఁ డాసీనుఁడై యుండెను. అతఁ డున్నతకాయుఁడై పొడవుగను దృఢముగను లావుగలిగి యొప్పుచుండెను. అతనిహస్తము నందలి గదాదండ మాతని శౌర్యత్వమును ప్రకటించుచుండెను. అతని ప్రక్కనఁ దెల్లని యాకృతిగలవాఁ డొక్కఁ డమరియుండెను. జయంత వసంతాదులనుగూడఁ దిరస్కరింపఁ జాలు నాతని సౌందర్యము కామినీజన కామనీయముగ నుండెను. కరమున ధరించియున్న చాప మాతఁడు ధన్వియగుటఁ దెలుపుచుండెను. కిరీటధారియగు వాని యెడమ ప్రక్కన యిద్దరు యువకులాసీనులై యుండిరి. వీరుభయులును ఆకారముల నొండొరుల నించుకయు భేదింపకుండిరి. ఈ యేవురిలోఁ గిరీటధారి వీరికంటెఁ గొంచెము వయసు ముదిరిన వానివలెఁ దోఁచుచుండెను.

ఈ రథికుల కించుక దూరమున నాసీనలగు నంగన లిరువురలో నొక్కయామె యువతి. ఆమె నల్లని చాయగలిగి యుండినను మిక్కిలి లావణ్యముతో విరాజిలుచుండెను. ఆమె యాకారసౌష్ఠవము చూడ మహారాజపుత్రికయగుట చెప్పకయే తెలియుచుండెను. ఆమె మోమించుక నేల చూచు

చుండిన అనిర్వచనీయమగునట్టి యొకవిధమగు శక్తి ఆమె నావహించి యుండులాగునఁ దోఁచుచుండెను. ఆమె ప్రక్కన నందుండిన వేఱొక యామె వృద్ధవనిత. వీరియువురిలో యువతి శరీరమునిండ భూషణము లనేకములు దాల్చియుండెను. వారి యప్పటి యాకారములను గాంచినంతనే వృద్ధ వితంతువనుట విశదమగుచుండెను. ఆ రథమున వచ్చుచుండిన రథికవరు లాండ్రా రిట్లు సంభాషింపఁ దొడఁగిరి.

"అన్నా! వీరూరక మనలఁ బిలుపనంపి యుండరు. వయసు చెల్లినవాఁడయ్యును రాజిట్లు వీరి మాటలకు లోఁబడి యకార్యముల కొడిగట్టుచున్నాఁడుగా!"

"తమ్ముఁడా! నీవెప్పుడు నిట్లు మోటుతనము గలిగి యుండుట బాగుగాదు. బాల్యమునుండి నీవు వారియెడనాచరించుచున్న మోటుపనియే వారి యసూయకు మూలకారణము. దానికిఁ దోడు నీగదావిద్యాకౌశలము నగుచున్నది. ఎవ్వడు నొరుల నోనాడుటలో లాభమేమి?"

"అన్నా! చిన్నయన్న తప్పేమియుఁ బలుకలేదుగా! ముదుసలియయ్యును ఈరాజున కీదుర్బుద్ధి యేలయని కదా యాతఁడు నుడివెను?"

"అగ్నికిఁ దోడు వాయువును జేరినలాగున నున్నది. బాగు బాగు! మీకట్టి యభిప్రాయము గలిగియుండిన వారును మీయెడ నట్టి యభిప్రాయము గలిగియుందురో యాలోచించితివా? ఈకంటి కాకన్నెంతదూరమో అకంటి కీకన్ను నంత దూరమే యనుట యెఱుఁగవా?"

రథికు లిటు సంభాషించుచుండఁగ వారి కించుక దూరమున నాసీనుఁడగువాఁ డిట్లనియెను.

“ఓ రథికవరులారా! మీ రేల వాదులాడెదరు? ముసలి కొడుకులయిష్టము ననుసరించువాఁడు. వారు తమ మాతులు నిచ్చచొప్పున నడుచువారు. వాఁ డక్రమముల కుంకివట్టు. ఆలాగున నుండఁగా రాజవర్గ్యులలో నక్రమము లెట్లు లేకుండును?”

అని యాతఁడు పలుకుచుండఁగనే రథము రాజసౌధమునొద్ద వచ్చి నిలిచెను. రథములోని వారెల్లను నగరులోని కరిగిరి.

జూదము

ధృతరాష్ట్రు నానతిని పాండవులు హస్తినాపురమునకు వచ్చిరి. అట రాచనగరునఁ బ్రవేశించి గాంధారీ ధృతరాష్ట్రాది గురుజనములకు నమస్కరించి వారివలన దీవనలఁ బడసిరి. సుయోధనాది సోదరవర్గము నాదరించిరి. బాంధవు లనేకులు రాఁగా వారి యోగక్షేమము లారసిరి. వీరూరికి వచ్చుట తెలిసి మిత్రులు పెక్కురు రాఁగా వారితో నిష్టకథాగోష్ఠి సల్పుచుండిరి. సుయోధనానుమతిచే పెక్కుఁడు శ్రద్ధతోఁ బరిజనులు సత్కరించుచు వారికుత్సాహమును వృద్ధిపఱచుచుండిరి.

అంత సుయోధనుఁడు వారిని సమీపించి;

సుయోధన:— అన్నా! నేనొక సభా భవనమును నిర్మించి యున్నాను. మీరు సోదరసహితులై యటకువచ్చి దాని యందమును జూడవలయునని నాయభిప్రాయము.

ధర్మరాజు:— సోదరా! నీమాటల కన్యథా వచింతునే! తప్పక నీవెంటనె మే మేపురమును వచ్చెదము.

ఈ మాటలు వినిన సుయోధనుఁడు సపరివారుఁడై పాండవుల వెంట నిడికొని సభా భవనమునకు వచ్చెను. ధర్మజుఁ డా భవనము యొక్క యందమున కంతరంగమున నాశ్చర్యము నొందెను. అది సుధర్మతో సాటియగునది యని మెచ్చుకొనెను. ఇట్టి భవనముగల సుయోధనుని వైభవమును మిగులఁ గొనియాడెను.

ఇట్లాతఁ డాసభాభవనము కలయఁజూచి వచ్చియచ్చటి యాసనమున నాసీనుఁడయ్యెను. సోదరులును ఆతని ప్రక్కనఁ గూర్చుండిరి. సుయోధనుఁడు వారి యెదుటి వైపున నాసనమున నాసీనుఁ డయ్యెను. కర్ణ శకుని ప్రభృతులు ఆతని వెంటఁ గూర్చుండిరి. ఇంక ననేకు లాభవనమును జూచుటకై వచ్చిన వారు ఉచితాసనముల నధిష్ఠించి యుండిరి. అప్పుడు సుయోధనుఁడు ధర్మరాజును గాంచి;

సుయోధన:—అన్నా! మన మిచ్చట ఇంచుక ప్రొద్దు పోవుటకై అక్షరక్రీడ సలుపుదము.

ఈ మాటలు వినిన ధర్మరాజిట్లు తలఁపఁ జొచ్చెను.

"ఆటయుండలి తమక మొకవైపున నన్ను ప్రేరేపించుచున్నది గాని అది యక్రమమగుట నామానసము మాత్రము

దాని కంగీకరింపక యున్నది. వలదని వారింతమన్నను ఎచ్చట వీని మనసు నొచ్చునోయని యెంచుచున్నాను ఏమి సేయుదును? ఏ యుపాయము చేత వీనిని ఈ ప్రయత్నము నుండి మాన్పువాఁడను? సామవాక్యముల చేతనే ఈతని నరి కఱువ వలయును.

అని యాలోచించి సుయోధనుని గాంచి;

ధర్మరాజు:—తమ్ముఁడా! జూద మాడుట యధర్మ కార్యము. అది పాపమున కారకమగునది. క్షేమము గోరు వారెవరును ద్యూతక్రీడకుఁ గడఁగరు. మహాత్ములు సప్త వ్యసనముల కెడగలుగ వర్తింతురు. వీని మూలమున యర్థ ధర్మములు నశించును.

ఇది విని బదులేమి చెప్పుటకును దోఁచక సుయోధనుఁ డూరకుండెను. సమీపమున నుండిన శకుని ధర్మరాజుఁ గాంచి;

శకుని:—ద్యూతకలా కుశలుఁడు లోకానుభవజ్ఞుఁడగును. దీని బుద్ధి వైశద్యము గలుగుటచే విఖ్యాతుఁ డగును. రాజనీతి దెలిసినవాఁ డెవ్వఁడును దీని దూషింపఁడు. జూద మాడుటకు వెఱచినచో నేనాడఁజాలనని నిన్నిట నిర్బంధించు వారెవరు?

ధర్మరాజు:—ధర్మద్యూత మార్యసమ్మతము గాని మాయాజూదము పాపమునకుఁ గారణము. కాఁబట్టి ఇది తగ దని యాడితిని.

శకుని:—ఇది ధర్మద్యూతమె యగును.

ధర్మరాజు:—అట్లే నామాటకు సమ్మతించితిని.

అంతఁ గ్రీడోపకరణములు సిద్ధపఱుపఁ బడియెను. అక్షఫలకమున కిరుపంకల నాడువారు పరస్పరాభిముఖులై యాసీనులగుటకనువుగా ఆసనములు వేయఁబడెను. ధర్మరాజు వానిలో నొకదానియం దాసీనుఁడయ్యెను. సభాసదు లదిగని ఈలాగునఁ దలఁచిరి.

"ఔరా! ఏమి యీకాల వైపరీత్యము! ధర్మాత్ముఁడగు నీతఁడిట్టి యక్రమ ప్రవర్తనమునకు సాహసించెఁగా! ద్యూతానభిజ్ఞుఁడు ఎట్లు గెలుపొందఁగలఁడు? జూదమాడఁగల యాస ఇతని కిట్టియక్రమమునకుఁ బాల్పడు లాగునఁ జేయుచున్నది. తప్పక ఈతఁ డోడఁగలఁడు. దీనఁ బెక్కుకష్టములకు గుఱికాఁగలఁడు. పెదవి వారింత మున్నను మన మాట వినఁడని తోఁచెడిని. వయోవృద్ధులును, జ్ఞానవృద్ధులునగు పెక్కురుండునట్టి యీసభలో ఈలాగున నిర్భయముగా ఆడుట కుపక్రమించుట కెంతటి సాహస ముండవలయును! ఇట్టి తెగుదారి తనమునకుఁ గడఁగినవాఁ డేలాగున ఒరుల హితము వినఁగలఁడు? తెలిసి తెలిసి ఇట్టియనుచిత కార్య మాచరించిన, దోష మీతనిపైనఁ గదా నిలుచును? ఒరులకు వేన వేలు ధర్మము లుపదేశించు వాని కిది పాపావహమని ఏల తెలియకుండును? చేటుకాలము దాపించినవాఁడు ఇది తగదని యెట్లు వీడఁగలఁడు?"

అని యా సభలోనివారు తలఁచుచుండిరి. ఆసనాసీనుఁడగు ధర్మరాజు సుయోధనుని గాంచి;

ధర్మరాజు:—సుయోధనా! ఇంక నాడుటకుఁ దొడఁగ వచ్చును గదా! ఏల యాలసించెదవు?

సుయోధన:—నాకు బదులు నామామ యాడఁగలఁడు.

అని తన యాభరణముల పీడ్చి పందెముగనై క్రింద నునిచెను. ధర్మరాజు కాలోపహతుఁడు కాఁబట్టి యొకనికై వేఱొకఁ డాడుట యుక్తమా యనుట యాలోచింపక తన యాభరణములఁ దీసి యెదురొడ్డెను. ఆపల వారిరువు రాట కుపక్రమించిరి. ధర్మజున కపజయము గలుగఁ జొచ్చెను. ఓడుకొలఁదియును ఆతనికి మత్సర మధిక మగుటచేఁ గ్రమముగ ధన, కనక, వస్తు, వాహనాదులతోడి రాజ్యమెల్ల నోడెను. తన సోదరుల నొడ్డి యోటమి గాంచెను. తన్నొడ్డి పరాజితుఁ డయ్యెను. తుదకు ద్రౌపదినిఁ గూడ నొడ్డి ఓడిపోయెను. ఇంక నొడ్డుట కేమియు లేకుండున విషాదము నొందెను. సభాసదులు ఇది గని మిక్కిలి చింతించిరి.

ఓదార్పు

"రాజేంద్రా! నీకుమారుఁ డతిక్రూరుఁడై జూదమునఁ బాండవుల నోడించెను. ద్రౌపదిని సభామధ్యమునకుఁ బిలిపించెను. భీముఁ డాయసమతిచేఁ గోపించి నీకుమారుల సంహరింతు నని శపథము గావించెను. ఇంక నీసుతులకు వినాశకాలము సమీపించె నని తలఁచుచున్నాను."

అని యిటు విదురుఁడాడిన పలుకులు విని ధృతరాష్ట్రుఁడిట్లు తలపోయఁ దొడఁగెను.

"ఆహా! చెట్టు చెడు కాలమునకుఁ గుక్క మూతిపిందె జనించు ననుట నిశ్చయము. వీని మూలమున నావంశ మంతరించులాగునఁ దోఁచెడిని. ఆదినుండియు విదురుని హితము వినకుండినందులకుఁ దగిన శాస్తియాయెను. వీని చెలులయిన వారికిఁ బ్రతివాదము వినఁ గర్ణాది దుర్మంత్రులు చేరి సన్మార్గమునఁ బడనీక చెఱచుచున్నారు. మొట్టమొదటనే వీనినిఁ దారికిఁ దేవలసి యుండెను. అప్పుడెల్లఁ బుత్రప్రీతిచే విచ్చలవిడిగా విడుచుటచే నేఁడిట్టి యక్రమప్రవర్తనకుఁ గడఁగెను. దోషము నాపైఁ గలుగ నొరుల దూషింపనేల? ఇప్పుడైన విదురునితో సంప్రతించి వాని యభిప్రాయము చొప్పున నడచికోలు మేలగును"

అని వితర్కించి చెంతనుండు విదురునితో నిట్లనెను.

"విదురా! నాఁటినుండి నీమాటలు వినకుండినందునఁ గదా యింతలు పుట్టెను! ఇంక నేఁటి యావల నడచుటెట్లు? ఏలాగునఁ బాండవుల క్రోధమును శాంతింపఁ జేయవచ్చును? పతితిలకమగు యాజ్ఞసేనిని ఎట్లు ప్రసన్నురాలిం గావింపనగును? ఇందులకుం దగువాని నీవ చెప్ప వలంతివి."

"రాజేంద్రా! ఇప్పటికైనఁ బాండవుల రావించి వారి రాజ్యము మఱల వారి కిప్పింపుము. అంత వారవగతక్రోధులగుదురు. అట్లైన నీసంతతికిఁ గీడు కలుగకుండఁ గలదు."

విదురుని యీ హితోపదేశము వినిన ధృతరాష్ట్రుఁడు ద్రౌపదీ సమేతులగు పాండవులను దనచెంతకు రావించి;

"ధర్మాత్ములారా! జూదమువలన మీ కలవడిన దాస్యవృత్తినుండి మిముఁ దొలఁగించితిని. మీ రాజ్యమును మీ కిచ్చుచున్నాను. నా కొడుకు నేరము నాచరించిన యీ నేరమును క్షమించి వానియెడఁ బ్రసన్నులుగండు. మీ రింద్రప్రస్థమున కరిగి యథాపూర్వము రాజ్యము పాలించుచు సుఖముగా నుండుఁడు— ద్రౌపదీ! లోకులు తాము చేసిన సుకృత దుష్కృతముల మూలమున సుఖదుఃఖము లనుభవించుచుందురు. సంసారము ద్వంద్వసహిత మనుట నీ వెఱుఁగనిది కాదు. పరతంత్రమగు నీసంసారమును సూత్రధారుఁడు బొమ్మల నాడించు లాగున ఈశ్వరుఁ డాడించుచున్న వాఁడు. జనులాతని చేతి కీలుబొమ్మలయి మెలఁగుచున్నారు. కాఁబట్టి భంగపఱచువా రెవరు? భంగపడువా రెవరు? ఇది తెలిసిన నీయట్టి వారాగ్రహము పొందరనుట నిక్కము."

ధృతరాష్ట్రుని యీ సాంత్వవచనముల మూలమున ద్రౌపదీ భీమార్జునులు దక్కఁ దక్కినవారు శాంత క్రోధులయిరి. వారి కాగ్రహము తగ్గకుండినను ధర్మసుతుని యాజ్ఞ కెదురాడ లేనివా రగుటచే మంత్రబద్ధములగు సర్పములవలె ఏమియు బదులాడక యూరక యుండిరి. అంత రాజు వారిని కథారూఢులఁ గావించి యింద్రప్రస్థమున కంపెను.

అరణ్యగమనము

పాండవులఁ గారవించి రాజనుపిన పిమ్మట సుయోధనుఁడు శకుని మున్నగువారిని బిలిచి యిట్లనెను.

సుయోధనః— తెలియునే మాతండ్రియొనర్చిన సేఁత ! పాండవుల రావించి వారిరాజ్యము వారికొసఁగి మఱల ఇంద్రప్రస్థమున కంపెను! శత్రువులఁ బరాభూతులఁ గావించి పిదప వారిని గారవించిన మాత్రమున శాత్రవము మానునే? తఱిచూచి వారు మనల హింసింపకయుందురే? దెబ్బదినిన పాము దప్పించుకొని కలుగులో దూఱినంత మాత్రాన అది వెడలెను గదాయని సంతోషింపవచ్చునే? పగపట్టి మనలఁ గాటువైపక విడుచునా? ఇతఁ డాచరించిన కార్యము మనకు మేలుగాదు. విదురుఁమాటవిని ఈలాగునఁజేసెను. అతఁడు పక్షపాతియగుట తెలిసియును అతనితోడనే మఱల మఱల ఆలోచించు చుండును. నేనదే నాఁడు "దండ్రీ! నీకేల వారలతోడి వైరము? ఇంక నైనఅన్యులమాట వినకవారలతో మైత్రి గావింపు" మనును.

శకునిః—నీవేఁగి నీతండ్రితో మఱల వారిని బిలువనంపుమని వేఁడుకొనుము.

సుయోధనః— నే నింతకుమున్నరిగి యుంటిని. మా తండ్రితో వారిని పునర్ద్యూతముకొఱకుఁ బిలువనంపుమని చెప్పితిని. మొట్టమొదట అతఁడు వారిఁ బిలువ నంపుట కంగీకరింపఁ డాయెను. తాను రాజ్యమునొసంగి మఱల వారి రాజ్య మపహరించుటకుఁ గారకుఁడు గారాదని నా మాట నిరాకరించెను. అపవాద పాత్రుఁడ నగుదును గాన నీవని

చేయుననెను. అవల నేను, వారిం గొంతకాలము దేశము నుండి వెడలఁగొట్టుదు నంతియు కాని రాజ్యము నపహరింప ననియుఁ, దిరుగ వారు వచ్చులోపలనే యూథములాలుల మగుదుమనియును యెంతయో బోధించినంత నా మాట వినురాడలేక యొప్పుకొనెను. వారిని బిలుచుకొనిరాఁ బ్రాతి గామిని బంపియున్నాఁడు. వారివ్వడు తిరిగి యిచ్చటికి వచ్చుచుందురనియే భావించెదను.

అటఁ బాండవులు ధృతరాష్ట్రునానతిచొప్పున మఱలి వచ్చుచుండిరి. ధర్మరాజు నిష్కపట స్వభావుఁడగుటచే మగుడఁ దండ్రిని సోదరులను జూడవచ్చును గదా యని సంతోషించుచు వచ్చుచుండెను. భీమార్జునులు మాత్రము రాజీలాగునఁ బిలిపించుట యేదేనొక కపటకృత్య మాచరించుటకే యని నిశ్చయించిరి. మఱల వారలు దమ ప్రతినలు సఫలములు గావచ్చును గదా యని యించుక సంతోషము నొందిరి.

పాండవులు మగిడి హస్తినకువచ్చి చేరిరి. యథావిధి సభామండపమునకు రాఁగనే శకుని వారిఁగాంచి యిట్లనెను.

శకుని:—ధర్మసుతా! పునర్ద్యూతమునకై మిమ్మిప్పుడు రాజు రావించియున్నాఁడు. ఇందు మీరాజ్యమును బందెముగా నొడ్డుట సరికాదు. యేలన? రాజేంద్రుఁడు మఱల మీకు రాజ్యమిచ్చి యుండుటచే దాని నొడ్డుట యయుక్తము. అట్టి పందెమున కేమిచ్చగింపవమా. ఇంక నెద్దే నొకపణ మొనరింప వలయును గదా? దేనినొడ్డఁ దలఁచి యున్నారు?

ధర్మరాజు:— అట్టి దెద్దియో సుండిన నీవే తెలుపుము.

శకుని:— ఇప్పు డెవ్వరోడినను బండ్రెండేండ్లు అరణ్యవాసము సలుపవలయును. పదమూఁడవయేట నెద్దేని జనపదమున కరిగి యజ్ఞాతవాస మొనర్పవలయును. ఈ పందెమున కిష్టపడితివేనిఁ బునర్ద్యూత మాడఁగడఁగుము.

ధర్మరాజు విధిప్రేరణచే ఆ పందెమున కంగీకరించెను. యథాపూర్వ మపజయ మందెను. అంతఁ బాండవులాభరణాదుల వీడి, వల్కలాజినముల ధరించిరి. ద్రౌపదితోడ నచ్చటి గురుజనములకు నమస్కరించి, వారి యనుమతి వడసిరి. అటనుండి కదలి కుంతీదేవియొద్దకు వచ్చిరి.

ఆబిడతో జరిగిన విషయమెల్లఁ జెప్పి ఆమెను విదురుని యింట నుండవలయుననిరి ఆమెయు నెంతయు విషాదమంది;

కుంతి:— సుతులారా! నేఁటివఱకు మిము వీడక ఎట్లో భర్తృమరణ వ్యసనమును మానసమున నణఁచికొని యుంటిని. ఇంక నొంటరినై యిట నుండుట కెట్లోర్తును? అట్లని మీతో నరుదెంచి మీకుఁ గష్టము లీయ నెంచుటలేదు. విదురుఁడు ధర్మాత్ముఁడు. అతఁడు పరోపకార పారీణుఁడు. మహాభాగుఁడగు నాతనియింట నుండుటకు నేనంగీకరించెదను. కష్టములు గడచివచ్చి నన్ను మరల మీరాదరింపఁ గలరు. ధర్మము మీకు జయమొసఁగును గాక. సత్యము మీకు శుభము లిచ్చును గాక.

ఇట్లు తల్లివలన నాశీర్వాదములను బడసిన పాండవులు హస్తినవదలి యరణ్యమున వసింప నరిగిరి.

రహస్యాలోచన

పాండురాజసుతు లడవిని నానావిధ కష్టములువడయుచుండిరి. సుయోధనుఁడు దనచారుల మూలమున వారి యప్పటప్పటి స్థితి నెరయుచుండెను. అరణ్యము నందలి క్లేశములను సహించుచు వారు నిశ్చింతులై యుండుట దెలిసి యాతని కంతస్తాపము గలిగెను. అభిమానియగు వీరుఁడు తన విరోధి యొక్క వైభవముచూచి యోర్వకుండుట సహజమే కదా! సుయోధనుఁడు పాండవు లిడుములు గుడువవలయునని తలఁచి వారిని గానలపాలు గావించెను. వారి కప్పటి పాటులు దుఃఖకరములు గానప్పు డీతని యుద్దేశము వ్యర్థ మగుట లేదా? అలాగునఁ దన యభిమతము సార్థకము గానందునఁ జింతాక్రాంతుఁడై యుండెను. అప్పుడప్పుడు విదురుని బోధన వినిన ధృతరాష్ట్రుఁడు పాండవులఁ బొగడుచుండుట ఈర్ష్యానలమును మఱింత యతిశయింపఁ జేయుచుండెను. అంత నొకనాఁ డాతఁడు దన యనుజ వర్గముతోడను, కర్ణాది మిత్రవర్గము తోడను గూడి రహస్యాలోచన, మొనర్పఁదొడఁగెను.

సుయోధనః—మామా! మాతండ్రి యేల ఇంతటి వెఱ్ఱివాఁడయ్యెను? భీముని తేజము చెప్పనలవి కానిదఁట. వాఁడు అన్న మాటల జవదాఁటఁడఁట, అర్జునుఁడు గడు బలవంతుఁడఁట. ఈ భూమండలమంతయును ఆతనికిఁ లోఁబడి యుండవలసినదఁట. రాత్రి నశించినంతఁ బగలును, బగటి కావల రేయియు వచ్చులాగునఁ గొంతకాలము సుఖ మనుభవించితిమి గావున మనకు దుఃఖములు రానున్నవఁట.

పాండవులపైఁ గల యభిమాన మతనిని ఈలాగునఁ బలికించు చున్నది. తండ్రియగుటచే గౌరవార్హుఁడగు నాతని మాటల కెదురాడలేక అతఁ డేమి చెప్పినను వినుచు నూరకున్నాను.

శకుని:—వృద్ధుఁడగుటచే నీతండ్రి మతిచెడి ఇట్లు పలుకు చున్నాఁడు. అతనిమాటల మన మేల లక్ష్యము సేయవలయును?

సుయోధన:—నన్ను పెంచిన యాతనిమాటల గౌరవ మెంచవలయును గాదే! కాఁబట్టి అతని పలుకుల యం దనాదరము చూపఁదగదు. అతఁడు మాత్రము నామాటల నిరాకరించుచున్నాఁడా? పాండవ పక్షపాత మవ్వృద్ధుఁడప్పుడు తలచూపుచుండినను మనయెడ నభిమానము వీడకున్నాఁడు గదా?

కర్ణ:—నీమాటలు నాకు నచ్చుచున్నవి. నిక్కముగ నీయెడ నాతనికిఁ బ్రీతియుండిన నీతండ్రి పాండవులఁబొగడునా? ఇంక నీవిట్టి యజ్ఞానమునఁ బడకుము. నామాటల వినుము. మహారాజవైతివి. రాజరాజ బిరుదము నంది వెలయుచుంటివి. పౌరజానపదులు నీక్షేమమునే కోరుచున్నారు. కాఁబట్టి నీయిచ్ఛ చొప్పుననే కార్యములనెల్ల జరుపవలయును.

దుశ్శాసన:—అంతయు సమంజసముగనే యున్నది. గాని శత్రుశేష మింకను అట్లే నిలిపియుంచుట సరికాదు. వారిప్పు డగతికులై కానలఁబడి గాసి చెందుచున్నారు. వారిని సమూలముగా ఛేదించుటకు ఇదియే తగిన తరుణము.

అనువింద:—గుప్త మార్గమున వారిఁ గడతేర్పు టుచితము.

కర్ణ:—శౌర్యవతుఁ డెవ్వటికిని ఇట్టి కార్యమునకుఁ గడఁగడు. శత్రువుల నెదిర్చి గెలుచుటయు పౌరుషమగును.

శకుని:— విషమునకు విషమే యౌషధమగుననుట యెఱుఁగవా? వంచకులయెడ వంచనయే ప్రయోగింపఁదగినది.

వికర్ణ:—మీరనంలె వారు వంచకులు గారు.

శకుని:— ఓరీ! పసివాఁడవు నీకేమి తెలియును? రాజునెడల నతివినయము చూపుచుఁ, బ్రజలయెడ సత్యా దాదరము చూపుచు వారుండినచో రాజ్యమాక్రమింపఁ దలఁచియే యగును. అది వంచనకాదా? శత్రువులు మరణించిరని తలఁచి మనము నిశ్చింతులై యుండవలయునని యెంచి లాక్షాగృహము వారు దహించి యరిగినది కపట కృత్యము గాదే? బ్రాహ్మణవేషమున వచ్చి ద్రౌపదిని బరిగ్రహించినది మాయాకార్యమే కదా? నాఁడు జరాసంధు నొద్దకు బ్రాహ్మణవేషమున నరిగి యుద్ధభిక్ష మడిగినది సత్య ప్రవర్తనము కాఁబోలు? ఇట్టి వారిని మనము హింసించిన దోషమేమి?

సుయోధన:— ఎల్లప్పుడును హింసాపరత్వము కాని మీ కన్యచింత గాన్పింపదు. మీరాచరించిన ప్రయత్నమెద్ది కొనసాగెను? నాఁడు వలదనిన వినక భీముని సంహరింప యత్నించితిరి. యేమాత్రము ఫలించెను? లాక్షాగృహ దహనమునకు నన్ను బురికొల్పితిరి? దానివలని యప యోగము నే నపనిందల పాలగుటయే కదా? జూదమాడి

వారిని వెడల నడచితిరి ? దానివలనఁ బ్రయోజనమేమి కల్గెను ? వారింతకైన అరణ్యవాసక్లేశమునకుఁ జలింపరైరిగా!

శకుని:—సుయోధనా! నామాటవినిన జూదమాడుటచేఁ కదా యిప్పుడు నిస్సపత్నముగ రాజ్యమేలుచున్నావు ? వారి యెడ నీకంతటి యనుగ్రహముండిన వారినిఁ బిలిపించి మఱల వారికి రాజ్యమిమ్ము. కాదని యడ్డుపడువా రెవరు ?

సుయోధనః— గతమును గుఱించికదా వచించితిని ?

వికర్ణః— మనమిప్పుడు రాజ్యము నిచ్చెద మనినను వారు ప్రతిజ్ఞాభంగము గావింపరు.

సుయోధనః— మన మాచరించినది యక్రమకార్య మనియు, దాన లాభము లేకపోయెననియుఁ గదా వచించితిని!

కర్ణః— నీ తండ్రికిఁ బాండవులయెడఁ బక్షపాతము మెండుగఁ గదా పలికితివి ? నీకీ ధర్మాభాసచింత తఱచుగఁ గలుగుట కేమి కారణము ? రాజులకు శాత్రవహనన మధర్మము కాదు. నాఁడు నేఁజెప్పినపుడే యుద్ధమున కుపక్రమించి యుండినచో ఈవఱకే వారుండినచోటఁ బూరి మొలిచి యుండును గదా ?

సుయోధనః— మన కవమానము గలిగించిన వారికిఁ బ్రతిగా మనము గర్వభంగము గావింప వలయుననుట యొక్కటియే యాదినుండి నాయుద్దేశము. ఒకరిని హింసించుట నా యభిమతముగాదు. శత్రువు చచ్చిన వాని యెడఁ దిరుగఁ బగ సాధింపఁ గలమా ? జీవముతో నుంచి వానిని దఱుచుగ దుఃఖాక్రాంతుని గావించుట కదా సంతోషదాయకము?

కర్ణ:— నీకట్టి యుద్దేశముండిన నా మాట చొప్పున నాచరింపుము. పాండవు లిప్పుడు ద్వైతవన సరోవరము చెంత నున్నారని కదా మనచారులు వచించి యుండిరి? గంభీర స్వభావులగుటచేఁ దమదుఃఖము బైటఁజూపకున్నను మానస మునఁ జింత యుండదని తలఁచితివే? నీ విపుడు సామ్రాజ్య వైభవముతోడ వారున్నయెడ కరుగవలయును. గోరుచుట్టుపై రోఁకటిపోటు దగిలిన లాగున ఇదివఱకే దుఃఖతులగువారు నీ వైభవము చూచి మఱింత దుఃఖావఁగలరు.

సుయోధన:— నేఁ దలచినదియు నదియే యగుసు. మిత్రజనులకు సంతోష మొదవించులాగున, శత్రుజనులకు దుఃఖము కలిగించుట కదా సంపద గలిగియుండుట వలని ప్రయోజనము? మనమచ్చటి కరుగుటకు మా తండ్రి సెల వీయఁ డేమోయని తలఁచెదను.

కర్ణ:— ధైర్యసాహస సంపన్నునకుఁ గాని సంపద నిలువఁ జాలదు. మహారాజవగు నీ వా ముదుసలి యానతి కేల ఎదురు చూడవలయును?

సుయోధన:— మా తండ్రి యనుమతి లేనిది నే నే కార్యము నాచరింప సాహసింపను.

కర్ణ:— నీవు నిక్కముగ నీ జనకు నానతి దాఁట వాఁడవైనచో అతఁడాజ్ఞ యిచ్చుట కేదే నొక యుపాయ మాచరింపవలయును?

వికర్ణ:— ఇంతదాఁక పాండవులు వంచకులని యీ శకుని నుడివెనుగదా? మీతండ్రి నమ్మించుట కేదేని కుయుక్తి గావించుట మాత్రము వంచనగాదే?

శకుని:— ఇది వంచన యెట్లగు? రాజులొనర్చు తంత్రములలో నిది యొకటి. సుయోధనా! వేటకు వెడలు నెపమున తండ్రిగారి యానతి గొనుము.

కర్ణ:—పాండవులు ద్వైతవనమున నున్నారనుట యాతఁ డెఱుఁగును. కాఁబట్టి వేటకేఁగవలయు నన్నను అతఁడా వైపునకుఁ బోవలదనియే చెప్పఁగలఁడు. ద్వైతవన ప్రాంతమున మనకు గోవులు విశేషించి యున్నవి. వానిఁజూడఁ బోవలయు నని ఆజ్ఞ యీఁగలఁడు.

శకుని:— గోవులఁజూడ నిప్పుడే మనవసరమని చెప్పి మన మాటను త్రోసి పుచ్చవచ్చును.

కర్ణ:— మిత్రమా! సమంగనానుధేయుఁడగు గోపాలుఁ డొక్కఁడు గలఁడు. వాఁడు మనమెట్లు చెప్పిన నాలాగునఁ బలుకఁగలఁడు. "ద్వైతవనమునందలి పశువులు దుష్టమృగ బాధితములై నశించుచున్నవి. కాఁబట్టి క్రూరమృగ నాశనమునకుఁగా మీకుమారు సుయోధను పంపవలయు" నని వాని ముఖమునఁ జెప్పింతము. అప్పు డాతఁడు తప్పక నిన్ను బొమ్మని యాజ్ఞ సేయఁగలఁడు?

సుయోధన:— నీ యూహ కడు మెచ్చఁదగినది. రేపు ఉదయముననే ఆ ప్రయత్నము చేసెదము.

అని యటనుండికదలి యందఱును వారివారియిండ్లకేగిరి.

ఘోషయాత్ర

ధృతరాష్ట్రు ననుమతిని సుయోధనుండు ఘోషయాత్ర వెడల నెంచెను. బ్రాహ్మణులకు యాత్రాదానము సేసెను. పురోహితులు పుణ్యాహ జలముల నాతనిపై బ్రోక్షించి యనేక శాశీర్వాదములు గావించిరి. పుణ్యాంగనలు సేసలు చల్లిరి.

అంత జ్యోతిషికోద్దిష్టమగు శుభ ముహూర్తమున సుయోధనుడు వెడలెను. ముందు దూర్య ధ్వానములు సల్పుచు గొందఱు అరుగుచుండిరి. వారి వెనుక జతురంగ బలములు గదలుచుండినవి. వానిపిఱుంద జయజయధ్వానములు సేయుచు, బిరుదావళిం బాడుచు వందిమాగధ జనులు నడుచుచుండిరి. పిమ్మట సుయోధనుండు రథారూఢుండై చనుచుండెను. వాని వెనుక నతని సోదరులును, కర్ణాది మిత్రులును నరుగుచుండిరి. ఆవల నంతఃపుర నారీవర్గము శిబికలయందెక్కి పరిచారికాజనము చుట్టుముట్టి వచ్చుచుండ నేగుచుండెను. వారి కావల మఱల జతురంగ బలము వచ్చుచుండెను.

ఇట్లఖండ వైభవముతోడ సుయోధనుడు పురమునుండి బయలువెడలెను. మార్గమున ననేకారణ్యములం దాటెను. పెక్కునదుల నుత్తరించెను. ఘోషములుండు స్థలమునకుం జేరెను. రాజరాజురాక విని మిక్కిలి యలరిన గోపకులెల్ల రచ్చటికి వచ్చి యాతనింగాంచి;

"స్వామీ! మహారాజ సందర్శన మబ్బిన యీదినము గదా మాకు సుదినము! దేవరవారి రాకవలన మేమకాక

మాపశువులు నెంతయు సంతసమందుచున్నవి. అదె యావెల్ల కోడె బసవఁడను పేరఁబరఁగినది. మిమ్ము నందర్శించి యుత్సాహమున నఱ్ఱెత్తి అంకెవేయుచు గమకించుచున్నది చూడుఁడు. అల్లదె కట్టెమీఁద కృష్ణాంగ మనునది. తన నేత్ర పుటముల మీ ముఖ సౌందర్యామృతము గ్రోలుచున్నది వీక్షించితిరే? ఈ కపిలవన్నె యావు నందినీ నామకము. మిమ్ముఁ జూడఁ గలుగుటచే ద్విగుణితోత్సాహముతో నిశ్చలమై నిలిచి యున్నది.

సుయోధన:— గోపకులారా! మీ రాజభక్తి మిక్కిలి మెచ్చఁదగినది. మీకును మీ పశుగణమునకును కుశలమా?

గోపా:— దేవరవారు రాజ్యమేలుచుండ నేరికిఁగాని కుశలమున కేమి కొదువ! మీ యనుగ్రహమున జలసమృద్ధియుఁ, దృణసమృద్ధియుఁ గలిగియుండెను. ఇంతకంటె మాకేమి కావలయును? పశువులు కడుపారమేసి మంచినీరు ద్రావి నెమరు వేయుచుండఁజూచుచుండు మా యదృష్టము మీకటాక్షమునఁ గలిగినదే!

సుయోధన:— మేము ఇచ్చటి పొలము గలయఁజూడ నెంచుచున్నాము.

గోపా:— దేవరచిత్తము.

అని యాతనిం దోడ్కొని చనుచు;

గోపా:— సార్వభౌమా! ఈ యెదుటఁ గనుపడు నాగుడిసె మామందరునిది. వాఁడె గూడెమునకెల్ల మేటియగు వాఁడు. అతఁ డొకనాఁడు ఇచ్చటికి దాపుననుండు ఘోరా

రణ్యమున వేఁటాడుటకై యరిగెను. ఒక్కపులి వచ్చి వానిపైఁ బడ నుంకించెను. వాఁడు దాని మూఁడు బాణముల సంహరించెను.

సుయోధన:—ఆశూరుఁ డిప్పు డెచ్చట నున్నాఁడు?

గోపాల:—వాఁడిపుడు గిరివ్రజమున కేఁగి యున్నాఁడు. ఆ తాటియాకుల గుడిసె మాసంగునది. అతఁడెట్టి దుష్టపశువు నైనను ఒక్కనిముసములోఁ దనవశము గావింపఁ గలఁడు. తూర్పువైపునఁ గాన్పించు నావెదురుపాక మానందునిది. వాఁడు మావ్రజములోని పశువైద్యుఁడు.

సుయోధన:— మీకిట జీవన మెట్లు జరుగుచున్నది?

గోపాల:—అల్లదె యుత్తరపు వైపునఁ గనుపించు పొలమున నీవార ధాన్యము పండుచున్నది. అదియే మాజీవనమున కాధారము.

సుయోధన:—ఆపొలములోని ధాన్యమును మీరు గ్రహించుకొని పోవుటకుగా మాకెంతపన్ను చెల్లించుచున్నారు.

గోపాల:—పంటలోని షష్ఠాంశమును మీకుఁ జెల్లించుచున్నాము.

సుయోధన:—మేము మీ వనమున వేఁటాడ నెంచుచున్నాము.

గోపాల:—ఇందుఁగల క్రూరమృగము లెవరిని హింసించుటలేదు. హింసాకరములగు మృగములను గదా రాజులు వేటనెపమున సంహరించుచున్నారు.

సుయోధన:- క్రూరజంతువు లిప్పుడు హింసింపలేదు గదా యని వానిని సాధువులని యెంచఁబోకుఁడు. జాతిసహజ మగు వాని హింసాగుణము మానఁజాలదు. ఇప్పుడు వాని కచ్చట నేదే నొకచిక్కుటచే నూరకున్నవి. రేపే మఱల హింసకుఁ గడఁగవచ్చును. కాఁబట్టి రేపు మాయనుచరుల మూలమున ఈ యడవియందుఁగల దుష్టమృగములు నశింపఁ గలవు.

అనియాతఁడు వారలతోడ నటనుండి కదలెను.

వేఁట

ద్వైతవన ప్రాంతమునఁ బెక్కు క్రూరమృగము లుండెడివి. అచ్చట మహర్షు లనేకులుండుటచే ఎట్టిరాజులును వేఁటాడ వచ్చుటలేదు. తపశ్శాలురగు నాధారుణీసురుల సహవాసము మూలమున అచ్చటి మృగములు పరస్పరము మైత్రి గలిగి వర్తించు చుండెడివి. ఒక్కెడఁ బసువులు పులులతోడను, సింగపుఁగొదమ లేనుఁగుల తోడను జెలులాట నలుపు చుండెను. మఱియొక ప్రదేశమునఁ బిల్లులు నెలుకలును జేరి నీవార ధాన్యము నేరి తినుచుండెను. కాకములు ఘూకముల చెలి నందించు చుండెను.

అట్టి యడవిని ఒక్కనాఁటి యుదయమున నొక రాజు వేఁటాడవచ్చి యుండెను. రాజును రాజ బంధువులును

వసించుటకుఁ దగుచెంకి యమర్పఁబడెను. రాజభటులు గొందఱు వేఁటకువలయు సాధనములఁదీసికొని వచ్చుచుండిరి.

ఇట్లు పరిజనులెల్లరు నా ప్రదేశమునకు వచ్చినంతనే వేఁట యారంభ మయ్యెను. రాజభటు లనేకులు దుష్టమృగముల సంహరించు చుండిరి. వేఁటగాండ్రతోడ వచ్చిన వేఁటకుక్కలు పొదలలోఁ జొచ్చి పెక్కుజంతువులఁ జంపుచుండెను.

రాజు నవ్యక్త పరాక్రమమున ఆయడవిని గలజంతుజాలములనెల్లఁ గలఁచెను. చెంతవచ్చినవాని ఖడ్గప్రహారమున సంహరించెను. పాఱిపోవువాని బాణములువైచి చంపెను. వీరి వేఁటకతమున ఆయరణ్యమునఁ గల మృగముల సంఖ్య స్వల్పకాలము లోపనే తగ్గఁ జొచ్చెను.

అంతఁ గొంతవడికి మృగయా పరిశ్రాంతుఁడగు రాజు ద్వైతవన సరోవరతీరమున కరిగి అచ్చటఁగల యొకగున్న మామిడిక్రింద నాసీనుఁడయ్యెను. ఇంతలోనఁ గొందఱు గోపకులరుదెంచి అమృతముతో సమానమగు నావుపాలు దెచ్చి యిచ్చి త్రాగుమనిరి. వారి వేఁడికోలు చొప్పున నరపాలుఁడా క్షీరములఁ గ్రోలి తనివిపొందెను. ఇంతలోనఁ జెదరి యుండిన యాతనిభటు లచ్చటికివచ్చి చేరిరి. రాజు దన పరివారమును గాంచి;

"మీ యీనాఁటివేఁట కడుమెచ్చఁదగినది. మీరెల్లరు మీ కష్టమునకుఁ దగినలాగున బహుమతుల నందవలసి యున్నారు. శిబిరము చేరినవెంటనే యా కార్యము జరుగఁ గలదు."

"దేవా! సేవకులము మేము చేసిన యీకార్యము మాధర్మము గాని మేలు గాదు. మీమెచ్చుకోలునకుఁ దగినంత పని యేదియు మేమాచరింపలేదు. ఇట్టి స్వల్ప కార్యమునకా మీరు బహుమతు లొసఁగనున్నారు? మీయభిమానమున్నదిక మా కదియే పదివేలు?"

"భృత్యధర్మమును పాటించి మీ రిట్లాడుట మీకు సహజమైనను నాయుత్సాహమునకుఁ దగులాగున నే బహూకరించుటయే యుక్తము. నా యిప్పటి యుత్సాహము చొప్పుననైన మిమ్మిప్పుడే గౌరవింపవలసి యుండును. మా వారెల్లరు చూచుచుండ మిమ్మాదరింప వలయునను పట్టుదల యొక్కటి దాని కడ్డువచ్చుచున్నది. వారింకను రాకుండుటకుఁ గారణము తెలియకున్నది."

"వేటాడ నరిగినవారు రాక యేల తడయుదురు? తామీ జలాశయమునొద్ద నుండుట వారి కెట్లు తెలియఁగలదు? తా మచ్చటఁ గాన్పింపమిఁ దిన్నఁగా శిబిరమునొద్దకు వారేఁగి యుందురు?"

"ఔనౌను. మీ యూహ సరియగునదే. మనమింక నిటఁ దడయ రాదు. శిబిరమునొద్దకుఁ బోవుదము. రేపుదయమున నీ జలాశయము నొద్ద నా కొక క్రీడాగృహమును నిర్మింపుఁడు. ఇది వాసయోగ్య మగునది. మన రాచనగరును ఇంతటి సౌఖ్యము నీఁజాలదు."

అని యా రాజు నిజపరివారము తోడను గోపకుల తోడను బటకుటీరములున్న వైపున కరిగెను.

మానభంగము

"ఓ రాజభటులారా! ఈ కొలను చిత్రసేనుఁడను గంధర్వ రాజునకుఁ గ్రీడార్థముగాఁ గల్పింపఁబడినది. కాఁబట్టి మీ రీప్రదేశమునుండి తొలఁగిపొండు. లేకున్నఁ గష్టముల పాలగుదురు."

"ఓ వికృతాకారులారా! రారాజగు సుయోధన మహారాజే ప్రదేశమున కెల్ల నధికారి యనుట తెలియదా? మే మాతని భటులము. మీరు నుడివిన చిత్రసేనుఁ డెవ్వఁడగు నదియు మాకుఁ దెలియదు. అట్టి యప్రసిద్ధుని కొఱకా ఈ కొలను నిర్మింపఁబడెను? చాలు చాలు మీ పలుకు లిఁక నూరకుండుఁడు. నలువురు విన్న నవ్విపోవుదురను లజ్జ యించుకయును లేక, రాజు వినిన దండించు ననుభీతి సుంతైన లేక, ఏల యీలాగునఁ బ్రేలెదరు? మాఱు మాటాడక మీ రిచ్చటినుండి చప్పున వెడలిపొండు."

"ఎదుటివారల కొలఁదియుఁ, దనకొలఁదియుఁ దెలియక త్రుళ్ళిపడుచుండు మీ రాజును వెంటనే యిటనుండి పాఱిపొమ్మని చెప్పుఁడు. లేకున్నఁ దగిన శాస్తి జరుగఁగలదు."

ఈ మాట లాలకించిన సుయోధనుని భటు లించుక చకితహృదయులై ఇట్లాలోచింపఁ దొడఁగిరి.

"రారాజగు మనరాజును దిరస్కరించి యాడుచుండు వీరెంతటి బలవంతు లగుదురో? భటులే యింతటి ధైర్యవంతు లగునపుడు యజమానుఁ డెంతటి బలవంతుఁడుగా నుండ నోపును? ఇట్టివారితోఁ గలహము పెంచికొనుట సరికాదు.

మనరాజు ఈప్రయత్నము మానుకొనుట సరియగును. అతనిని ఇట్టి కార్యమునకుఁ గడఁగ వలదనుటకు మన మెవ్వరము? భృత్యుఁడా స్వామి నాక్షేపించుట? అట్లని యూరకుండినఁ బ్రభువునకు సంకటము గల్గిన తరుణమున తత్త్వ మెఱుక పలుచకుండు సేవకుఁడపరాధి యగునుగదా? కాఁబట్టి మన మిచ్చట జరిగినవానిని బూసగ్రుచ్చినలాగున వివరింతము. ఆపైన నాతని చిత్తము. వడ్లతోఁ దట్టయు నెండులాగున రాజున కెద్దే నిక్కట్టు గలిగిన అతనితోఁబాటు మనమును అనుభవింప వలసినదియే న్యాయము.''

అని తలపోసి సుయోధనుని పాలికరిగిరి. గంధర్వులకును దమకును జరిగిన సంభాషణమును సాంతముగ విన్నవించిరి. సుయోధనుఁడు వీరి మాటలు విని రోషావేశ పరవశుఁడై;

సుయోధన:— కర్ణా! వింటివే వీరిమాటలు! గంధర్వులఁట. వారి యానతి చొప్పున మన మీయరణ్యమును వీడి పోఁగవలయునఁట. లేకున్నఁ దగినశాస్తి సేయువారఁట. ఇదేటి మాట? అజేయులని వారిగాంచిన మనమేడ? దేవనాసులకు నాట్యము గఱపు వారేఁడ? ఇంచుకేనంతర మెఱుఁగక ఇట్లు చెప్పిరంపుట వారి వినాశమునకే కారణమగును. ఆహా! నక్క సింహమును మార్కొనఁ దలఁచినలాగున నున్నది. ఇట్టి నీచుల నిఁక నూరక విడువరాదు. దుశ్శాసనా! వెంటనే సేనల నాయత్తపఱచుమనది. కర్ణా! నీవును సన్నద్ధుఁడ వగుము. మామా! మీరును మాతోడ వచ్చెదరుగదా?

దుశ్శాసన:— కుక్కనుగొట్ట బచ్చనకోల గావలయునా? ఆ నీచుల సంహరించుట కింత సన్నాహమేల? ఇదె నా కానతిచ్చిన తెప్పపాటు కాలములోన వారి నెల్లర నిహతము గావించెదను.

వికర్ణ:— అన్నా! తొందఱపా టెప్పటికిని బనికిరాదు. అర్జునుఁ డింద్రపుత్త్రుఁడు గదా? ఇంద్రుఁడు మన యుద్దేశ మెఱిఁగి మనల భంగపఱుప వీరిని బంపి యుండునేమో? ఇంద్ర పాలికున కెంతటి బలముండునో యూహింపుము.

అనువిందుఁడు:— నాకుఁ జూడ నిది ఇంద్రకార్య మని తోఁచుటలేదు. అర్జునుఁ డింతకుమున్న స్వర్గమునకు వెళ్ళి యుండెనఁట కాదా? అప్పుడీతనితో స్నేహ మలవడి యుండవచ్చును. మన మిచ్చటికి వచ్చుట దెలిసి మిత్త్రప్రీతిచే మనతోఁ గలియఁబడ నెంచి యీతఁడు దన భటులతోడ వచ్చి యుండునని తోఁచెడిని.

వికర్ణ:— ఎట్లును నీతఁ డజేయుఁడని నాకుఁ దోఁచు చున్నది. ఇంద్ర ప్రేషితుఁడైన నాతని సహాయముండునుగదా? మిత్త్రప్రీతిచే వచ్చినఁ గిరీటి యితనికిఁ దోడ్పడఁ గలఁడు. అతఁడు పరమశివునిఁగూడ రణమున నొప్పించిన మేటి. పాశుపతాస్త్రము వడసిన ధన్యుఁడు. కాఁబట్టి మన మీ తరుణమున యుద్ధముసేయఁ బూనుట కంటె నూరకుండుట మేలగును.

కర్ణ:— అర్జునుఁ డంత మొనగాఁడని యెంచి భయ పడెదవా? అది వట్టికల్ల. పరమశివుఁ డాశ్రితపక్షపాతమున

వాని శౌర్యము మెచ్చుకొనెను. అతఁడు నిక్కముగ శూరుఁడు గాఁడనుట నే నెఱుఁగుదును.

సుయోధనః—ఎది యెట్లే నుండనిమ్ము. యుద్ధయాత్రకై వెడలఁదలఁచిన వారము వెనుదీయుట శూర ధర్మము కాదు.

అన నంతఁ గర్ణాదులు దమసేనల నంసిద్ధము గావించుకొనిరి. సుయోధను నానతిచొప్పున బయలు వెడలిరి. ముందుఁ జతురంగబలము మరిగెను. వారి పిరుందన కర్ణాదులు రథారూఢులై వెడలిరి. సుయోధనుఁడు మాత్రము శిబిరముననే యుండెను. ఇట్లు కౌరవసేన వచ్చుచుండఁ దానిఁ గాంచిన గంధర్వ భటులు,

“కాల్బలగు నోరాజ భటులారా! మిడుతలు ఫల భ్రాంతిచే నగ్నిలోఁ బడులాగున మీరేల యిచ్చటి కరుదెంచితరు? ఇట్టి వలవని విద్వేషము మీకు క్షేమావహము కాదు.”

“యుద్ధమాడవచ్చిన వారితోడ నాయీ వినయోక్తులు వల్కుట? రణము సేయఁజాలకుంటిరేని మారాజును శరణు పొందుఁడు. అతఁడు దప్పక మిమ్ము రక్షింపఁ గలఁడు.”

“మీపైఁ గనికరమూని మేమిట్లాడితిమిగాని మా యశక్తతచేతఁ బలుకుచున్నామని యెంచకుఁడు. మీకుఁ జేటుకాలము దాపించి యుండుటచే ఇట్టి బుద్ధి యుదయించెను. “వినాశకాలే విపరీతబుద్ధిః” అనుటనిశ్చయము కదా? కానిఁడు ఇంక మా బలము చవిచూడుఁడు.”

రాజభటుల కీమాటలు వినినతోడనే ఆగ్రహము హెచ్చు పెరుఁగఁగా హుంకరించుచు గంధర్వ భటులపై బాణములు

వైచిరి. వారు వీరిశరములు దమపైఁ బడకుండఁ దమ చేతి యమ్ములచే ఛేదించి కౌరవసేనపై శరవర్షము కురిపించిరి. గంధర్వుల బాణములచేఁ సుయోధనుని సైన్యము మిగుల నొచ్చి మిక్కిలి యలిగి వాఁడి యలుగులచే గంధర్వ సేనను నొప్పించెను. సైనికులతోఁ బాటు సేనానాయకులును విజృంభించిరి. క్రమక్రమముగ గంధర్వుల బలము దఱుగఁ జొచ్చెను. అంతఁ గలఁతచెంది గంధర్వ సైనికులు చిత్రసేనునొద్ద కరిగి మొఱలిడిరి. అతఁడాగ్రహోదగ్రుఁడై తన సేనల మగుడ యుద్ధ సన్నద్ధులు గావించి తగిన సేనాపతుల నేర్పఱచి రణరంగమునకుఁ బంపెను. వచ్చినవా రెదురులపై బాణవర్షము గురిపించిరి. కౌరవులను వాడియైన బాణములఁ బ్రయోగించుచుండిరి.

ఇట్లిరువాగుల వారును బరస్పరము సమానముగా యుద్ధము సేయుచుండిరి. గంధర్వసైన్య మప్పటప్పటి కభివృద్ధ మగుచుండెను. అట్లది వృద్ధియగు కొలఁదిఁ గౌరవసేన దఱుగఁ జొచ్చెను. కర్ణుఁడు దక్కఁ దక్కిన సేనాపతులు సుయోధనుని యొద్ద కరిగిరి. రాధేయుఁడు మాత్రము సుస్థిర హృదయుఁడై నిలిచి యర్ధచంద్రాది బాణములఁ బ్రయోగించి వారి దేహములు ఖండించుచు నిముస మాత్రమునఁ బెక్కుర సైనికుల నిహతులఁ గావించుచుండెను.

ఇతఁడు సంహరించు కొలఁదియు గంధర్వులు శత సహస్ర సంఖ్యలుగా నభివృద్ధు లగుచుండిరి.

అచ్చట సుయోధనుఁడు దన సైన్యములును సేనానాయకులును బర్వెత్తివచ్చుటఁ జూచి క్రోధావిష్టుఁడై తిరిగి సేనల సన్నద్ధములు గావించుకొని సోదర సహితుఁడై ఒంటరిగానుండు కర్ణునకు సాయపడ నెంచి యుద్ధభూమికి వచ్చెను. ఆతని యుత్సాహ వచనములచే ద్విగుణితోత్సాహము లగు సేనలు శాత్రవుల మఱల డీకొనెను. శత్రుభీకరుఁడై కౌరవనాథుఁ డరుదెంచి యుద్ధముసేయుచుండుట దెలిసి చిత్రసేనుఁడు రణరంగమునకు వచ్చెను. మాయాయుద్ధప్రవీణుఁడగు నాతఁడు దనమాయా బలమున సూర్యుని మఱుఁగుపఱచి దిక్కులెల్ల దట్టమగు చీఁకట్లు గ్రమ్మలాగున నొనర్చెను. ఆయంధకారమునఁ గౌరవసేన కేమియుఁగోచరింపకుండెను.

ఆరణమున గంధర్వసైనికులు కౌరవ సైనికసంహారము గావించుచుండిరి. శత్రుహతి తాఁకఁలేక సుయోధనుని సేనలు చెల్లాచెదరై పఱుఁజొచ్చెను. కర్ణుఁడు విరథుఁడగుటచే వికర్ణుని రథమెక్కి యుద్ధభూమినుండి తొలఁగి చనియెను. సుయోధనుఁడు మాత్రము ధైర్యము వీడక పరబలముల సాధ్యమయినంతవఱకుఁ దంపుచుండెను. చిత్రసేనుఁడు వాని సమీపించి యాతని రథమును బ్రద్దలుగావించెను. విరథుఁడయ్యును సుయోధనుఁడు కాందిశీకమయిన సైన్యమును మఱల నుత్సాహపఱచుట కుద్యుక్తుఁ డయ్యెను. అతఁడట్లున్న వరత నుఁడుటగావించి యాతనిఁబట్టి నేలపైఁ బడవైచి వెడచేతులు గట్టి సింహనాదము గావించెను. చిత్రసేన సహచరులు

సుయోధన వనితాజనమును, దుశ్శాసనాదులను బట్టి బంధించి చిత్రసేనున కర్పించిరి. హతశేషులు చెదిరి యాక్రోశించుచుఁ బఱచిరి. గంధర్వరాజు నిజ భటులఁగాంచి;

"ఈనీచుఁడు రాజపదవి కనర్హుఁడు. వీఁడు మహారాజు కదా యని భావించి మన్నన సేయవలదు. సానుజుని వీని శృంఖలాబద్ధుఁ గావించి నావెంటఁ గొనిరండు. వీని స్త్రీజనమును మాత్రమూరక కొనిరండు. వారి నేమాత్రమును బాధింపకుఁడు."

అని తన భటుల కానతిచ్చి యతఁ డటనుండి కదిలి చనెను. భటులు చిత్రసేను నానతిచొప్పునఁ గౌరవులను సంకెళులు దవిలించి తమవెంటఁ గొనిపోవుచుండిరి. అంతఃపుర నారీవర్గము వారి యాజ్ఞకు లోఁబడి యూరక వారివెంట జనుచుండెను.

ఆపన్న సంరక్షణము

ద్వైతవనమున ధర్మరాజొక యజ్ఞము గావించుచుండెను. నానా ప్రదేశములనుండి ఆ యాగము గాంచ మహర్షు లనేకులు వచ్చియుండిరి. వేదఘోష మెల్లెడల ధ్వనించుచుండెను. సూర్యదత్తమగు పాత్రము మహిమచే వారల కందఱకు యథేచ్ఛగా యాజ్ఞసేని మృష్టాన్న మిడుచుండెను. భీమాదులు వారినిఁ బెక్కువిధముల సత్కరించు

చుండిరి. ఋషులు వీరి యాదరణ కెంతయు నలరి వీరిని దీవించు చుండిరి.

ధర్మసుతుఁ డిట్లు యజ్ఞ దీక్షితుఁడై యుండ నొక్క నాంటి యువయువకుఁ గొంద ఱచ్చటికి వచ్చిరి. వచ్చిన వారు గౌరవ సేనలోని వారగుటచే ధర్మజునకుఁ బరిచిత పూర్వులయి యుండిరి వారి మోముల వైవర్ణ్యము చూచి ధర్మరాజు విభ్రాంతుఁడాయెను. కౌరవసైనికు లాతనిఁ గాంచి;

“మహాత్మా! శరణాగతులగు మాకభయ మొసఁగుము. అదె మీసోదరుల సుయోధనాదుల వనితా జనములతోడ గంధర్వులు బంధించి కొనిపోవుచున్నారు. వారిని గాపాడ నీవ వలంతివి.”

భీమసేనుఁ డిదివిని యత్యంత సంతుష్టాంతరంగుఁ డయ్యెను. నవ్వుచు ధర్మజుం గాంచి;

భీమ:— అన్నా! ఎట్టి సువార్త నేఁడు వినఁగలిగితిమి! మనము చేయవలసిన పనిని మన కేలాటి కష్టము లేక గంధర్వులు సులభముగా నొనర్చిరి. మనకుఁ జాలకనయ్యెను. మన మూరకుండఁగనే జయము గలుగుట గదు మోదావహము. సుయోధనుఁడు పుట్టుకల్లరి. పాపములకుఁ బుట్టినిల్లు. లోకులచేఁ దిట్టులు పడుచుండువాఁడు. అట్టివానిని యిట్టి కష్టముల పాలు గావించిన విధాత యతిచతురుఁడు. వాఁడు రాజ్యమదాంధుఁడై, యడవినిఁబడి పలుకష్టము లనుభవించుచుండు మనలఁ బరిహాసింపనెంచి యిచ్చటి కరుదెంచెను. కాఁబట్టి

దానికిఁ దగు ఫల మనుభవించెను. ఇంక వానియెడ దయ తలఁపకుండుట భావ్యము.

ధర్మరాజు:— సోదరా! నీ విట్లాడుట సరియా! ఇది రక్షించుటకుఁ దరుణముగాని పరుషవాక్యములు పలుకుచు నుపేక్షింప సమయము గాదు. మనల శరణుసొచ్చిన కౌరవ సైనికుల కభయ మొసఁగవలదా? వారిరాజు నాపదనుండి తొలఁగించినఁ గదా వారి కభయమిచ్చి నట్లగును? ఏకసంతసంజాతుల కర్థాదుల మూలమున నొక్కొక్కమాఱు విరోధము గలుగుటకలదు గాని సహజస్నేహము మానునే? జ్ఞాతిజనమునకుఁ దమలోఁ నెట్టి వాదైన నొవ్వనుగాని యన్యులవలనఁ బరిభవము గలిగినప్పుడు దా మొండొరు లేకమగుటయే యుక్తము. సుయోధనుఁడు దుష్టుఁడే యగుఁగాక. వనితాజనములతోడ శత్రువులచేఁ బట్టువడినప్పు డుపేక్షించుట న్యాయవిరుద్ధము. ఆపదచెందిన వాఁ డెట్టివాఁడైనను రక్షించుట యవశ్య కర్తవ్యము. భూతదయా పరుఁడవగు నీ కిది క్రొత్తగాదు. లెమ్ము. నీవును నీ సహోదరులును వెంటనే వెడలి శత్రువుల దాఁకి సానుజుఁడగు సుయోధనుని దెండు. ఆలసింపకుఁడు.

భీముఁడు:— అన్నా! అనుమాన మించుకయును లేక నాఁడు నను జలములలోఁ ద్రోచినది మఱచితివా? విషము శిక మగు పన్నగమును బెట్టి నన్నుఁ జంపఁ జూచినది యెట్లు విస్మరించితివి? లాక్షాగృహమున నాఁడు మనల దగ్ధులఁ గావింపఁ జూచిన దింతలోనన మఱపునకు వచ్చెనే? మాయజూదమున

మనల నోడించి యడవులపాలు గావించిన దేల తలఁపవు? ఆదినుండి యీ నీచుఁడు మనల నే దినము గష్టపెట్టకుండెను? అట్టి ద్రోహి యెడనా కరుణచూపుట! ఇది తగదు. గతదు.

ధర్మరాజు:— వాఁడట్టి ద్రోహియైనను ఆపద చెంది యుండ నది విస్మరింపవలయును. వారికి మన పరాక్రమము దెలియును గాఁబట్టి మనము వచ్చి వానిం బ్రోఁచెదమని గంపెఁడాసతో నెదురు చూచుచుండును. యజ్ఞదీక్షితుఁడ గానున్న నిమ్మెంత సంప్రార్థింపక యేన యరిగియుందును. కాఁబట్టి మీరేఁగి గంధర్వుల సాంత్వ వచనపూర్వకముగా ననునయించి వానిని విడిపించునది. సామవాక్యములు పనికిరాని యెడలఁ బరాక్రమముఁ జూపియైనఁ గార్యము కొనసాగించుకొని రావలయునది.

భీమ:— అట్లే దేవరవారి యానతిచొప్పున జరిపెదము అని యాడెను. అంతఁ బాండవులు నల్వురును యుద్ధసన్నద్ధులై తమ యగ్రజన్ముని వీడ్కొని కదలి చనిరి. గంధర్వులు వెడలిన దిక్కు సుయోధనుని పరిజనులవలన నెఱిఁగి యతి త్వరితగతి నావైపున కరిగిరి. కౌరవ సైన్యమును వారి తోడఁ బోవుచుండెను. గంధమాదనమునొద్ద వారిని గలిసి కొనిరి. గంధర్వులు జయముఁ బొందిన వారగుటచే ద్విగుణితోత్సాహులై శాత్రవుల నెదుర్కొనిరి; అన్నమాటఁ దలఁచిన యర్జునుఁడు వారి నెదురింపక;

"గంధర్వులార! మీకును మాకును యుద్ధమేల? కౌరవరాజును వదులుఁడు. రాజశ్రేష్ఠుఁడగు ధర్మరాజు నానతి యిది. మీరు దీనిని దిరస్కరించుట పాడిగాదు."

"వీరవరేణ్యా! ధర్మరాజు మాకుఁ బ్రభువుకాఁడు. మేమేల యాతని యాజ్ఞ పాటింపవలయును? మా ప్రభువగు దేవేంద్రు నానతిచే ఈ కార్యము మాచేఁ గావింపఁబడియెను. అతఁడు దక్క మమ్మెవ్వఁడును శాసింపలేఁడు.

"మాయన్న పలుకులు పాటించి మీతో మున్ను సామవాక్యము లాడితిని. ఇఁక నాల్గవ యుపాయమే యాచరింపఁ దగినది. ఇదె నా శరములు మిము దారికిఁ దేఁగలవు. నా గాండీవము సుయోధనుని విడిపించుననుట మీ రింకను దెలియకున్నారు."

అని యాగంధర్వులపై బాణజాలములు ప్రయోగించి వారిని నొప్పించెను. వారును వెనుదీయక పోరాడ దొడఁగిరి. పార్థుఁడు వారి శరముల ఖండించుచుఁ, జాపములఁ దెగనఱుకుచు, బాహువుల ఛేదించుచుఁ, దలలఁ దునుముచు; ఆరణరంగమెల్ల రక్తమయముగ గావించెను. హతశేషులు వీరితో జగడమాడలేక సుయోధనాదుల వెంటఁ దీసుకొని యాకాశమార్గమునఁ బోవ నుపక్రమించిరి. ఇది తెలిసిన సవ్యసాచి యాకసముచుట్టును బాణములతోఁ గప్పెను. ఆ శరములఁ ద్రెంచుకొని వెడలలేక తన్మధ్యమున వలఁదగులుకొనిన మృగములవలెఁ జిక్కుకొనిరి.

అంత వారు చేయునది లేక యర్జునునిపైఁ బెక్కు బాణములనేసిరి. అతఁడు వానినెల్ల ఖండఖండములుగా నావించుచుఁ దన శరములచే వారి యొడలెల్ల రక్తమయముగా నొనర్చెను. ఆగ్నేయాస్త్రమున వారిని దహింప మొదలిడెను.

హతశేషులగు గంధర్వభటులు అర్జునిపైనని శిలలు విసిరివైచిరి. పార్థుఁడు వానిని నుగ్గుచేసెను. మాయాయుద్ధకోవిదుఁడగు చిత్రసేనుఁడు మఱుఁగుననుండియే కిరీటిపై బాణవర్షము గురిపించెను. గాండీవియుశ్శబ్దవేదులగు బాణముల మూలమునఁ జిత్రసేనుని గాత్రము గాయపఱచెను. అర్జునుని బాణములచే నొచ్చి యాతని మార్కొనఁజాలని చిత్రసేనుఁ డింతదాఁక మఱుఁగున నుండిన వాఁడిప్పు డాతని యెదుట వచ్చి నిలిచెను. విజయుఁడింతవఱకుఁ బగతుఁడని తలఁచినవాఁ డత్యంత మిత్రుఁడగు చిత్రసేనుఁ డగుట కాశ్చర్యము నొంది;

"ఆహా! మిత్రమా! నీతోడనా నేను యుద్ధమున కుపక్రమించితిని? కౌరవరాజగు సుయోధనుని సోదరవర్గము తోడను వనితాజనముల తోడను విడిచి పుచ్చుము."

"నచ్చెలీ! ఈదురాత్ముఁడు రాజ్యవిహీనులై కానలఁ గష్టపడుచుండు మిమ్ముపహసింప దలఁచి వచ్చెను. ఇది తెలిసి ఇంద్రుఁడు వీనిఁబట్టనన్నంపెను. కాఁబట్టి వీని నింద్రుని పాలికిఁ గొనిపోవుచున్నాను. నీవింక దీని కడ్డుపడకుము. నిను బ్రార్థించెదను."

"ఈ సుయోధనుఁడు మాకు సోదరుఁడు గావున వీనిని విడుచుట ముఖ్యము. ధర్మరాజునకిది యెంతయు సంతోష

కరము. అమరేంద్రు నాజ్ఞయేయైనను నీవు నా మాటలఁ బాటించి ధర్మరాజునొద్ద కితనిఁ దోడ్కొనిరమ్ము. అతని యానతి చొప్పున జరుప వచ్చును."

అవలఁ జిత్రసేనుఁడు సుయోధనాదుల వెంట నిడుకొని పాండవులతోడ ధర్మరాజు చెంతకు వచ్చెను. అజాతశత్రుఁ డాతనిఁ జూచి;

"మహాత్మా! ఈ సుయోధనుఁడు సపరివారుఁడై మీచే వధింపఁ బడకుండుటకు ఏనెంతయు సంతసించు చున్నాను. ఇతఁడెట్టి మహాపరాధి యైనను మాకుగా నితని విడువవలయును."

"యుధిష్ఠిర చక్రవర్తీ! ఎట్టివారైనను మీమాట దాఁట నేర్తురే? మీయానతి చొప్పున వీరి విడిచి పుచ్చితిని. ఇంకనే నిట్టి యకృత్యముల నేయకుండు లాగున బుద్ధి గఱపి యంపుడు."

అని వారిని విడిచి ధర్మజుని సెలవుగైకొని చిత్ర సేనుఁడు తన పరివారముతోడ నరిగెను. యుధిష్ఠిరుఁడు సుయోధనునకు బుద్ధులు సెప్పి విడిచిపుచ్చెను. సుయోధ నుఁడు దన యసమీక్ష్యకారిత కెంతయు నొచ్చుకొనుచుఁ జనెను.

ప్రాయోపవేశము

ద్వైతవనమునకుఁ గొంతదూరమునఁ గొన్ని పట కుటీరము లమరి యుండినవి. వాని నడుమున నొక శిబిర ముండెను దానిలోని భాగమున నానావిధచిత్ర కంబళములు పఱుపఁబడి యుండెను వానినడుమన ఆసనములు పెక్కు లుండెను. అందొక్క దానిపై నొకఁ డాజాను విలంబి బాహుఁడై దీర్ఘకాయుఁడై, స్థూలశరీరుఁడై, మహారాజలక్షణలక్షితుఁడై యుండెను. అఖండ వైభవోపేతుఁడుగా నుండఁదగిన యా యువకుఁ డేలొకో యొంటరిగాఁ గూర్చుండి చింతాక్రాంతుఁడై మౌనము వహించి యుండెను. గద్దియపైనున్న యాతఁ డిట్లు తలపోయ సాగెను.

'ఆత్మబుద్ధి సుఖమనుట నిక్కము. దాని ననుసరింపక పోవుటయే ఇట్టి చిక్కులకుఁ గలిమూలము. గురుబుద్ధి విశేష సుఖప్రదము. అట్టిదానిని ననుసరించిన వాఁడుగర్వము లనుభ వింపక తీఱునే? పరబుద్ధి వినాశమునకు మూలమనుట యెఱిఁగియు దానిచొప్పున నడిపి ఇంత్తదము చింతించిన లాభ మేమి? తిన్నఁ గట్టుఁ బుల్లగాక తెచ్చికొన్న లాగున నా యాభంగపాటునకు నేనే కారకుఁడనయి యుండఁగా ఇతరు లను నిందఁపనేల?

ఆహా! సోదరులైన నేమి? మామలైన నేమి? మిత్రు లైననేమి? మనస్సాక్షికి విరోధముగా ఎట్టివారి మాటలున్నను వాఁడు తిప్పక చెడును. పెక్కుతడవలు వీరిమాటలు విని భంగ

పడియు మఱల మఱల వీరియభిప్రాయము లనే యనుసరించుట నా తెలివి లేమిని ప్రకటించుచున్నది. ఇంతటికిని మూలకారణము మా దురాశయే యగుచున్నది. పుట్టు బీదయైనను కలిగిన దానితోఁ దృప్తిపడు వానికుండు సౌఖ్యము ధనికునకైనను దురాశాపీడితునకుఁ గలుగఁజాలదు. ఆశ విడచినవాఁడే ధన్యుఁడు వాఁడే సర్వసుఖములు ననుభవించు వాఁడు. లోభము మూలకారణము గదా నాకింతటి యవమానము గలిగెను?

ఓరీ! రారాజని పేరుగాంచి యొక మనుష్యునికిఁ జిక్కుటకంటె మానహాని యొకటి గలదే? నాకుఁ దటస్థించిన దానికి నే నంతగా వగచుటలేదు. నాకంటి యెదుట నపరాధజనమును గాలిదడకం బిలుచుకొని వచ్చుచుండఁ బ్రతీకారము సేయఁజాలక జీవచ్ఛవనై యున్నకుందుట నాహృదయమును గాల్చివేయుచున్నది.

అపకారి యని భావించియు పీడసేయక ఆదరించెను గదా యని కనికరించి నన్ను గాపాడిన యా మహాభాగుల సుస్వభావ మొకింతయును గొనియాడఁ దగినది. అసూయ మాట విని యట్టివారిని అనేక బాధలకు గుఱి చేసితిని. ఇట్టి నా బ్రదుకేల? నే నిప్పుడే ప్రాయోపవిష్టుఁడనై ప్రాణముల వీడువాఁడను."

అని యీలాగున యనకుఁడు చింతించుచుండ వాని యొద్దకుఁ గొందఱు వచ్చిరి. వారలఁ గాంచి యాతఁ డత్యంత విషాదముతోడ ;

"మీపలుకులు విని నేఁబడసిన పాటులు చాలును. ఇంక నాజోలికి మీరు రావలదు. నేనీస్థలముననే ప్రాయోపవిష్టుఁడనై ప్రాణములు వీడెదను నేనీసంసారము వలన విరక్తుఁడనైతిని. సుయోధనుఁడు ఇఁక నామమాత్రావశిష్టుఁడగుననుట యెఱుఁగుఁడు. దుశ్శాసనా! నీవిఁకఁ బట్టాభిషిక్తుఁడవు కమ్ము. ఎప్పట్టునను బరబుద్ధి వీడి నీకుఁదోఁచిన లాగునఁ బ్రవర్తించుట సరియగును.—కర్ణా! నీవును ఇది మొదలు సద్బుద్ధిగలవాఁడవై మనుము. కుట్రవానిని మంచి దారికిఁ ద్రిప్పియూరడించుచుండుము.—వికర్ణా! నీమాట లాదినుండియు వినకుంటిని. దానిఫలమిపు డనుభవించితిని. నీపై నలిగి కన్నాడిన యాపరుషవచనముల మఱచిపొమ్ము. సోదరప్రీతిని విస్మరింపకుము.—మామా! ఈకట్టు నేరిని ఎవ్వరును కపటకృత్యము లాచరింపఁబురికొల్పక యూరకయుండుము."

ఈ పలుకులు విని దుశ్శాసనుఁడు కడు దుఃఖితుఁడై ఆతని పాదములపైఁబడి ప్రాయోపవేశము మానుమని ప్రార్థించెను. కర్ణుఁ డాతనిచెంతఁ జేరి మరణోద్యోగమునుండి నివర్తింపఁ బలువిధముల హితబోధ యొనర్చెను. శకునియు వానికి పెక్కురీతుల బుజ్జగించుచు వాని వ్యసనము మాన్పఁ జూచెను. వీరి మాటలఁగాని, చేఁతలఁగాని సరకుసేయక యా సుయోధనుఁడు వారిని గాంచి;

"మీరేల నాకొఱకై పరితపించెదరు? ఇంక నా కైహికసుఖముల యందభిలాష లేదు. ప్రాయోపవిష్టుఁడనై మరణింపఁ గృతనిశ్చయుఁడ నైతిని. మీరిఁక నెంత యడ్డు

వాట్లు వేసినను అప్రయత్నము మానఁజాలను. మీరిచ్చట నిలువకుఁడు. వెంటనే వెడలుఁడు. ఇది నా శాసనమని భావింపుఁడు."

అంత వారిర్వురును అతని యానతి కెదురాడ వెఱచి చింతతోడ ఆశిబిరము వీడి వెలుపలికి వచ్చిరి. సుయోధనుఁడు తన యాసనమునుండి దిగి యోగదర్భాసనము పఱచుకొని అందాసీనుఁ డయ్యెను. పరబ్రహ్మను ధ్యానించుచు బాహ్యేంద్రియ జ్ఞానము వీడి సమాధినిష్ఠితుఁ డయ్యెను.

అసురోపదేశము

ఇంద్రావమానితులగు నసురులు నాగలోకమున వసించుచుండిరి. వారు దేవేంద్రు నవమానింపఁ దఱివేచి యుండిరి. ఇంద్ర ప్రేషితుఁడగు చిత్రసేనుని మూలమున సుయోధనుఁ డవమానితుఁ డగుట తెలిసికొనిరి. ఈతని నాధారము గావించుకొని దేవాంశ సంభూతులగు పాండవుల సంహరించి దానిమూలమున దేవతల కవమానము గల్పింప నెంచిరి.

అంత వారు శుక్రాచార్య ననుమతిని యథావిధిగా నగ్నిని వేల్చిరి. అందుండి కృత్యయొక్కటి యుదయించెను. దానిని బంచి సుయోధనుని దమయొద్దకుఁ దెప్పించుకొనిరి.

ఇంతదనుక సమాధినిష్ఠనున్న రాజరాజున కేదియుఁ దెలియకుండెను. వార లాతనిఁ జూచి ;

"సుయోధనా! లెమ్ము లెమ్ము. క్షేమకాల మాసన్నమయియుండఁ బౌరుషముమాని ఈలాగున సమాధినుండుట దగదు."

అని వారాడిన పలుకులు విని అతఁడు కనులువిచ్చి చూచెను. తానిప్పు డొక క్రొత్తలోకమునకు వచ్చియుండుటయుఁ, దనయెదుటఁ గ్రొత్త వారెవ్వరో, యుండుటయుఁ గాంచి విభ్రాంతుఁ డయ్యెను. అప్పు డసురులు వాని భ్రాంతి నాఁపఁగోరి ;

"అయ్యా! నీవు వింతపడ నక్కఱ లేదు. ఇదిపాతాళ లోకము. మేమిచ్చట వసించునట్టి యసురులము. సాహస కార్యమునకుఁ గడఁగిన నిన్నుద్ధరింపఁ దలఁచి కృత్య మూలమున ఇచ్చటికిఁ బిలిపించితిమి. నీవు శూరుఁడవు. బల వన్మరణము శూరునకుఁ దగినది కాదు. ఆత్మఘాతి ఇహపర లోకముల రెంటను జెడును. కాఁబట్టి ఈ దురుద్యమమును వీడుము. ధైర్య మవలంబింపుము. నీవు మనుష్యమాత్రుఁడవు గావు. నీ ప్రభావము నీవెఱుఁగవు."

నా ప్రభావ మెట్టిదయో తెలుపఁగలరా?"

పూర్వము ఇంద్రునిచే జయింపఁబడిన మేము శివుని గూర్చి తప మొనరించితిమి. అతఁడు మాయెడఁ బ్రసన్నుఁడయి మమ్ము రక్షించుటకుగా నిన్ను సృజించెను. నీవు మా కధిపతివని యాతఁడనెను. నీకు సాయపడుట కయి మా కుంశ

మూల భగదత్తాదులు జనించియున్నారు భీష్మాదులు దేవాంశ
మునఁ బుట్టిన వారయ్యును వారిభావములు రాక్షసావేశమును
బొందఁగలవు. దానఁజేసి వారు నిర్దయులై, పరుషమును
పలుకుచుఁ, గోపము మిగుల, గురుశిష్య బాలవృద్ధభేదము
విచారింపక యుద్ధము చేసి పాండవ పక్షమును నాశము
గావింతురు. పాండవులు దేవాంశ సంభూతులు. కాఁబట్టి
మన కవశ్యము విరోధు లగుదురు. బంధుస్నేహము వీడి
నీతో యుద్ధమున నుపక్రమించి నశింతురు. కృష్ణునిచేఁ జచ్చిన
నరకాసురు వంశము కర్ణు నావేశించియున్నది. ఆ కారణమున
రాధేయుఁడు కృష్ణార్జునులఁ జంపఁగలఁడు. సంశప్తకులను
నసురులు మనకు సాయపడెదరు."

ఇదివిని సుయోధనుఁ డీలాగునఁ దలపోయఁ దొడఁగెను.

"ఐహిక సౌఖ్యముల విరక్తుఁడై పడియుండు నాకు
వీరిటు బోధయొనర్చి మరల సంసారమునఁ బడవేయఁ జూచు
చున్నారే? పరమశివుఁడు వీరి సాయమునకై నను బుట్టించినాఁ
డనిరి. అతని యానతి తప్పుటెట్లు? తప్పక నే జీవించి
ఈ కార్యము జరుపవలసి యుండుటచేతనే మరణోద్యుక్తుఁడై
పడియుండిన నన్నిచ్చటికి దైవము చేర్చెను. కాఁబట్టి యీశ్వ
రాజ్ఞను నే జరుపుట నాకువిధి యగుచున్నది."

అని తలపోసి వారి యిష్టము చొప్పునఁ గార్యముపూర్తి
గావింప నంగీకరించెను. అసురులు సంతోషించి కృత్యమూల
మున సుయోధనుని భూలోకమున నుంపిరి.

వైష్ణవ యాగము

హస్తినాపుర ప్రాంతమున ఒక విశాలమైన బయలున యజ్ఞవాట మొక్కటి యమరియుండెను. అచ్చట యూప స్తంభములు నాటి యుండిరి. అందు యజ్ఞవేదికలు గట్టఁబడి యుండెను. యజ్ఞవాట మెల్లెడలను దోరణాదులచే నలంకరింపఁబడి యుండెను. సుయోధనానుమతిని నానా దేశాధీశులు కానుకలతోడ వచ్చియుండిరి. భూసురులనేకులు ఆ యజ్ఞముగాంచ నరుదెంచి యుండిరి.

అంతఁ గౌరవశ్రేష్ఠుఁడు ఒక్క సుముహూర్తమున యాగదీక్షఁ బూనెను. యజ్ఞ మారంభమయ్యెను. వేద ఘోషలు చెవుల పండువ సేయుచుండెను. స్వాహాకారముల తోడ స్రుక్ స్రువములనుండి యగ్నిని వ్రేల్చఁబడునాహుతి ప్రభూత తర్పణము గావించుచుండెను. వీరు వారని భేదము లేక ఎల్లవారు సంతృప్తులై భుజించుచుండిరి. దానాధికారము విదురు నందిడి యుండెను. దాననందరును భూరిదక్షిణలఁ దనియుచుండిరి. అచ్చటికి వచ్చినవారిలో ఒక్కఁడైన రిత్తచేతులలో మరలిన వాఁడు గాఁడు.

యజ్ఞాంతమున సుయోధనుఁ డవభృథ స్నానము చేసెను. అధ్వర్యులు మున్నగువారలు దగురీతిని గారవింపఁ బడిరి. వచ్చిన బ్రాహ్మణు లాతని దీవించి;

"హరిశ్చంద్రుఁడు మున్ను గొప్పయాగ మొనర్చెనని వినియుంటిమి గాని చూచి యెఱుఁగము. ధర్మసుతుని రాజ

మాయమును చూచి యుంటిమి. అది దీనితో సాటిరాఁజాలదు. పూర్వపురాజు లనేకులు ఈ యజ్ఞము చేసి కాదె అఖండ కీర్తి వడసిరి."

అని నానావిధముల స్తుతించి వెడలిరి. సుయోధనుఁడు భీష్మాది గురు జనులకు నమస్కరించెను. వా రాతని దీవించిరి. అనంతరము నగరులోని కరిగి కర్ణశకుని దుశ్శాసనాది పరివృతుండై ;

సుయోధన:— చూచితిరే యీ పాండవుల గర్వము! రాజు లెల్లరును నాయాజ్ఞ శిరముల దాల్చి యజ్ఞమునకు వచ్చి యుండ వా రుదాసీనులై రాకుండిరి. ధర్మరాజు నొద్దకుఁ బ్రత్యేకముగా దూత నంపియుంటిని. అసూయాగ్రస్తుఁడై తాను రాకుండుటకుఁ బదమూఁడేఁడులు గడువ లేదని నెపము గల్పించెను. అది యటుండనిండు. ఈ వృకోదరున కింత గఱువతనము దగునే? "పదమూఁడేఁడులు గడచిన పిమ్మట శస్త్రాస్త్ర దహనమునఁ గౌరవులఁ బశువులుగా వరించి వేల్చి యుద్ధయాగము సేయు ధర్మసుతుఁడు రాఁగలఁ" డని చెప్పి పంపెను. భీష్మునకు దూత నంపితిమి గాని వీనిఁ బేరత్రియేనిఁ బిలిచితిమే? అట్టుండ వీని కేల ఈ యధిక ప్రసంగము? అర్జునుఁడును వాని మార్గమునే యనుసరించెనఁట.

దుశ్శాసన:— అన్నా! భీముని బరిమార్ప నా కనుజ్ఞ యిండు. ఇప్పుడె యరిగి వాని తలఁద్రెళ్ళ నేసెదను.

కర్ణ:— అర్జునుఁ డాతనిమార్గము ననుసరించిన వానిని నా బాణాగ్నికి ఆహుతి యొనర్చెదను. వాఁడేమి యంతటిపోటు మానిసియా ?

సుయోధన:— సోదరా! మిత్రమా! మీ బలములు నే నెఱుఁగనివాఁడను గాను. తొందరపాటు పనికిరాదు. ఇంకను గొంత యోరిమి వహించుట యుక్తము. శస్త్రచికిత్సకుఁడు వ్రణము పండుటకై నిరీక్షించుచుండును గాని లేఁతలోననే కోఁతకొట్టఁ జూడఁడుగదా ?

శకుని:— నీకింకను బాండవులయెడ నభిమానము మానకున్నది. కాఁబట్టియే వీరిమాటల నిరాకరించుచున్నావు.

సుయోధన:— అలాగున మీ రెంచుట పొరపాటు. మన మెల్లరము పాండవులకు సహజవైరులము. వారు దేవాంశ సంభూతులు. మన మసురాంశ సంజనితులము. అట్టియెడ నాకు వారిపై నేల యభిమానముండును? మీ సహాయమునఁ గదా నిస్సపత్నముగ రాజ్యమేలుచున్నాను. నే నెల్లప్పుడు మీ యెడఁ గృతజ్ఞుఁడ నని భావింపుము. ఇఁకఁ బాండవులఁ దప్పక నామమాత్రావశిష్టులఁగాఁ జేయఁ గలను. ఇది నిశ్చయము.

శకుని:—అట్టి నిశ్చయము గల్గియుంటివేని నేఁటిమొదలు భీష్మద్రోణాదులఁ బెక్కువిధములఁ దృప్తిపఱచుచుండుము.

సుయోధన:—ఇదియింతకుమున్నే సంకల్పించుకొంటిని.

అని నాఁటి రహస్యాలోచనాసభ చాలించి ఎల్లరు వారివారి యునికిపట్లకరిగిరి.

మత్స్యపుర ప్రయాణము

పాండవులు పన్నెండేఁడులు అరణ్యవాసము సల్పి పదమూఁడవ యేఁట నజ్ఞాతవాసము సేయ మొదలిడిరి. సుయోధనుఁడు వారిని వెదుక వేగులవాండ్రఁ బెక్కురఁ బంపెను. వా రనేక స్థలముల వెదకిరి. పాండవుల జాడ వారి కెందును గాన్పింపకుండెను. ఈలాగున వెదకి వెదకి వేసారి వారు సుయోధనుని పాలికి వచ్చి;

"మేము పెక్కుచోటుల వెదకితిమి ఎందును బాండవుల యునికి మాకు గోచరింపకుండెను. ద్వారకకుఁ గొన్ని రథము పోవుచుండ అందుఁ బాండవు లున్నారేమో యని తలంచితిమి కాని యా రథము వారిది కాకుండెను. విరాట నగరమునఁ గీచకుని వాని సోదరులతోడ ఒక పనిలో కొందఱు గంధర్వులు చంపిరని తెలిసి అది భీముని కృత్యమేమో యని యెంచి యందు వెదకఁ జొచ్చితిమి. పాండవుల జాడ అంగించుకయుఁ గానుపింపకుండెను. మిక్కిలి పాడిబంటయు నుండుటచే గర్వించి మీ మాటలఁ దిరస్కరించు నా విరాటుని వ్యసనవృత్తాంత మగుటచే దేవరయెడ విన్నవించితిమి. దేవరవారి యాజ్ఞయైనచో మరల వెదుకఁ బోయెదము"

సుయోధనుఁ డీమాట లాలకించి వేగులవాండ్ర వెంటనే పాండవుల వెనుకఁ బంపెను. తాను సభాభవనము నకు వచ్చి సభలోని వారిఁ గలయఁజూచి;

సుయోధన:— పాండవులఁ గనిపెట్టుట కుపాయమేమైన నున్నదే?

దుశ్శాసన:— ఏమి యీ వెఱ్ఱి! వారప్పుడే యేమృగమునకో ఆహారమయి యుందురు. వీరికేల వలవని కష్టము?

ద్రోణ:— బలవంతులగు పాండవుల జాడ గనుఁగొనుట కల్ల. వీరికి శక్తియున్న వారిజాడ నారయుటకుఁ గడఁగుఁడు.

భీష్మ:— ఆచార్యుని మాటలు నిక్కములు. దైవమానుష బలములు రెండునుగల యీ పాండవుల జాడ కలుగ నేరదు. పాండవధార్తరాష్ట్రు లిర్వురును నాకు సమానులే యగుదురు. అయినను సభలోఁ దన్నుఁ బ్రశ్నించినపుడు తెలిసినది చెప్పకుండుట యధర్మము. కాఁబట్టి తెలిపెదను. వినుఁడు. ధర్మస్వరూపుఁడగు ధర్మపుత్త్రుఁ డుండుచోట ధనధాన్యములును, బసులపాడియు సమృద్ధములయి యుండును. అట్టిదేశమెద్దియని తెలిసికొని యచ్చటి వారిని వెదుకఁ బంపుట సరియగును.

సుయోధన:— సింహబలుఁడు, భీమసేనుఁడు, శల్యుఁడు బలరాముఁడును సమాన బలులు. సింహబలునిఁ జంపినవారు దక్షిణ మాపురిలో నొక్కరు కావలయును. శల్యుఁడు బలరాముఁడును దూరదేశవాసు లగుటచే వారాతని మృతికిఁ గారకులు గాఁజాలరు. ఇంక శేషించినది భీముఁ డొక్కఁడే గదా! కావునఁ గీచకుని జంపినది భీముఁడనుట నిశ్చయము. ఆ వనిత ద్రౌపదియే యయియుండును. గంధర్వులను నెపమున నచ్చటఁ బాండవు లున్నారలు. పితామహుఁ డాడిన యీ లక్షణములు ఆదేశమునఁ గలవఁట. కిరటుఁడు మనకు శత్రువగుటచే అతనిపైదండెత్తిపోయి యతని గోధన మపహరింతము.

ధర్మరాజాదు లెట్టియెడ నూరకుండ నేరరు. తప్పక మనపైకి వత్తురు. అప్పుడు వారి సమయభంగము దెల్పి క్రమ్మరఁ బన్నెండు వత్సరములు వనవాసమున కంపుదము.

సుశర్మ:— రాజరాజ! ఈ మాత్రమునకు మీ రేల దాడివెడలఁ గడఁగెదరు? నాకును విరటునకును బూర్ణ విరోధము. కాబట్టి నన్నంపుఁడు. వాని యైశ్వర్య మెల్లఁ జూఱఁగొని వచ్చెదను. పాండుసుతుల బంధించికొని వచ్చెదను.

సుయోధన:— త్రిగర్త దేశాధీశుఁడవగు నో సుశర్మా! నీవు ఈదినమే నీ సేనలఁగొని యేఁగవలయును. అట విరటుని పసులఁ బట్టవలయును. విరటుఁ డూరకుండక నీపైఁ బడును. పాండవు లాతని సాయమునకై వెడలుదురు. కాఁబట్టి వారు నీకుఁ జిక్కనచ్చును. అలాగున వారు రాకుండిన మఱునాఁడు మేము వేఱొకవైపున గోవులఁబట్ట వచ్చెదము. రాజును అతని సేనలును నీతో యుద్ధము సలుపుచుండుటచేఁ దప్పక పాండవులు అప్పటికి వచ్చియే తీఱుదురు. ఓయీ! ఆలసింపక వెంటనే పయనమునకు సిద్ధుఁడవగుము—దుశ్శాసనా! రేపు మన సేన లరుగుటకుఁ దగిన సన్నాహములఁ గావింపుము.

సుశర్మ:— దేవరయానతి చొప్పుననే యాచరింతును.

అని యాతఁ డటనుండి కదలెను. తనసేనల సజ్జీకరించుకొని మత్స్యనగరాభిముఖుఁడై చనెను. దుశ్శాసనుఁడు దన సేనల సంసిద్ధములు గావింప నరిగెను. సుయోధనుఁడు భీష్మాదులఁ దనకు సాయముగా రావలయునని కోరెను. వారద్దాని

కంగీకరించిరి. అంత నాఁటి సభచాలించి యెల్లరును వారి వారి యావసథముల కరిగిరి.

గోగ్రహణము

"రాజపుత్త్రా! మనపురమునకు దక్షిణపు దెసనుండు పశువుల శత్రుహస్తముల దోలుకొని పోవుచుండఁగా ఈ లాగున మిన్నకుండుట తగునా? రాజుగారిటు సుశర్మతో యుద్ధము సేయఁ బోయిరనుట తెలిసి ఇదియే యదనని భావించి సుయోధనుఁడు తనసేనతో వచ్చి గోగ్రహణ మాచరించుచున్నాఁడు. మన పశువుల మఱల్చుటకు నీవు దక్క వేఱెవ రిచటఁగలరు? బాబుగారు నీబలమును గుఱించి పలువుర యెదుట నుగ్గడించుచుందురుగదా? దానికిఁ దగులాగున నేఁడు శత్రువుల సంహరించి గోవుల మఱలింపవలయును. వెంటనే తేరు బూన్పఁ బంపుము. ఆలసింపకుము."

అని కాంతాజన మధ్యముననుండు భూమింజయునిఁ గాంచి గవాధ్యక్షుఁడు పల్కెను. ఇది వినిన రాజకుమారుఁ డుత్తరుఁడు;

ఉత్తర:— కౌరవుల జయించుట యొక కష్టములో నిదికాదు. గోవుల ముహూర్తమాత్రములోఁ దేఁగలను. ఇపుడు నాకుఁ దగినసారథి లేకున్నాఁడు కాఁబట్టి యేమి సేయుదు నని యాలోచించుచున్నాను. తగుసారథి దొరికె

నేనీ బగతుర నంహారించుట యెంతపని ? సారథి నాకని రథముదోలుకొని నేఁ బోవులోపల యెచ్చటఁ వారు పశువులఁ దోలుకొని పోవుదురోయని తలఁచుచున్నాను. నాకుకు గౌరవులతో యుద్ధ మాడవలయునని పెక్కు దినములుగా అభిలాష గలదు, అది యిప్పుడు గదా చేయి కూడి వచ్చెను. సారథి దొరకమిని యిప్పుడు అది వ్యర్థముగా బోవుచున్నది గదా యని చింతిల్లుచున్నాను.

భూమింజయుని యీ మాట లాలకించిన పాంచాలి బృహన్నల యనువేసఁ బేడిరూపుననున్న యర్జునునకు దాని నెఱిఁగించెను. అతఁడు యాజ్ఞసేనిని గాంచి ;

అర్జునః— మన యజ్ఞాతవాస వత్సరము తీర మయ్యెను. కాఁబట్టి ఇంక భయపడవలసిన యవసరము లేదు. నీవు పోయి వారలతో; "బృహన్నలకు సారథ్యమున సామర్థ్యము మెండు. మున్న ఖాండవ దహనమునఁ బాండవ మధ్యమునకు సారథ్యమునల్పి యతని మెప్పువడసెను. తత్సహాయమునఁ గురుసైన్యముల నవలీలగా జయింపవచ్చు" నని తెల్పుము. ఎట్లైన నన్నుఁ బిలిపించులాగునఁ జేయుము.

అంత ద్రౌపది యట్లే యొనర్పులాగునకుఁ బోయి యుత్తరను సమీపించి,

ద్రౌపది:— రాజకుమారుఁడు సారథిలేమికిఁ జింతిలు చున్నాఁడఁట. మన బృహన్నల కిరీటిమనసు నొప్పించులాగున

సారథ్య మాచరించియుండెను. ఖాండవ దహన కాలమున విజయునకుఁ గలిగిన విజయమునకుఁ బృహన్నలయే కారణము.

యాజ్ఞసేని యీలాగునఁ జెప్పినంతనే యుత్తర దానిం దోడ్కొని యుత్తర కుమారుని యొద్దకరిగి;

“అన్నా! మన బృహన్నలకు సారథ్యమున సామర్థ్యము మెండని సైరంధ్రి పలుకుచున్నది. నరునకు సారథియయి ఖాండవదహనాది తరుణములందు జయము సంపాదించి యిచ్చినది ఈ బృహన్నలయే యఁట.”

ఉత్తర:— సైరంధ్రీ! నన్నేల పరిహసించెదవు? నేను పేడిని గన్నత్రియైనఁ జూడ రోయుదును. అట్టి వానితోడ నా బృహన్నలను సారథిగా నొనర్చుకొను మనెదవు? ఆలాగున నొనర్చిన లోకములోనివారు నవ్వరే?

ద్రౌపది:— ఈ కురుసైన్యమును గాదుకదా! మూఁడు లోకము లెత్తివచ్చినను బృహన్నల సారథిగా నుండునెడల నిన్నెవ్వరును గెలువనేరరు. వెంటనే బృహన్నల నిటకు రప్పింపుము.

ఉత్తర:— సారథి దొరకనప్పు డింకేమి సేయవచ్చును? మీ మాటలచొప్పున జరిపెదను. ఇంక బృహన్నల నిచ్చటికిఁ బిలుచుకొని రండు.

ఉత్తరా ద్రౌపదులు వెంటనే యర్జునుఁడున్న యెడకు వచ్చిరి. రాజకుమారుఁడు పిలుచు చున్నాఁడని యాడి యాతనిఁ దోడ్కొని మఱల నుత్తరునియొద్ద కరిగిరి. భూమిం

జయుఁడు బృహన్నలను సారథిగా నొనర్చుకొని రథమెక్కి
కురుసైన్యము లున్నయెడల కేఁగెను. రాజకుమారుఁడు
రెండవ సముద్రముఁబోలిన శత్రుసేనల దూరమున నుండి
చూచినంతనే వెల్లుగ భీతిల్లెను. అర్జునుఁడాతని బెక్కువిధముల
నోదార్చుచుండెను.

ఆసమయమునఁ గౌరవసేనలోఁ గలిగిన యుత్పాత
ములు గాంచి ద్రోణాచార్యుఁ డీలాగున ననెను.

ద్రోణః—సూర్యుఁడు మలినత నందెను. నక్కలు
కూయుచున్నవి. తూర్యములు దమంత వికృతముగా మ్రోగు
చున్నవి. గుఱ్ఱములు నిష్కారణముగాఁ గన్నులనుండి నీరు
విడుచుచున్నవి. ఈ యుత్పాతములు చూడ జయము మనకుఁ
గలుగునని తోఁచుట లేదు. ఇదె యర్జునుఁడు గజయూథమును
జూచి యలిగిన యాఁకొన్న సింగమురీతిని వచ్చుచున్నాఁడు.
ఈతని నెదురింప జాలు సమర్థులు మనసేనలో నెవరును లేరు.
పరమశివుఁ డీతని గారవించి యున్నాఁడు. వీనితో యుద్ధము
సేయుటకంటె గోవుల వానికర్పించి మఱలుట మేలగును.

కర్ణః—పాండవులయెడఁ బక్షపాతమున నోటికి వచ్చిన
లాగునఁ బల్కుటుచితము గాదు. కౌరవసేనలో రథికవరు
లెందఱుండ లేరు. వారెల్ల మిన్నకుండ మీఁకేల జోక్యము
గలిగించుకొనెదరు? శక్తిగల్గిన యుద్ధము సేయుఁడు. లేకున్న
నూరకుండుఁడు. నిక్కముగ నీఁడర్జునుఁడే యయిన నావాఁడి
యమ్ములఁజీల్చి చెండాడఁ గలను. ఒక్క వీరునకుఁ బ్రతివీరుఁ
డొక్కఁడు చాలఁడా? పెక్కు దినములుగ నేఁ బార్థునితో

దలచఁడఁ బరీక్షించుచుండ నేఁటి కది చేకూరెను. మీ రేల దీనికి విఘ్నము సేయ నెంచెదరు.

సుయోధనః—మిత్రమా! నీవు తప్పుఁ బలుకుచున్నావు. ఇతఁడు పార్థుడే. పడవికేఁగి ప్రభాల్యయుతముగా మఱలఁ బన్రెండేఁడులు వసింపవలయును.

భీష్మాదు లీతనిమాటలు విని మందహాస మొనర్చుచుండిరి. సైనికు లెల్లరు మేలు మేలని సంతసించుచుండిరి. యుద్ధము తటస్థించిన ముందెవ్వరు రణమునకుఁ గదలవలయునని వారెల్లరు నాలోచించుచుండిరి.

అప్పు డర్జునుఁడు పితృవనమందలి శమీవృక్షము చెంత రథము నిలిపెను. చెట్టుపైనుండు నాయుధముల కట్ట నుత్తరుని మూలమునఁ దెప్పించెను. దానిలోని యాయుధములను, వానిదాల్చు వారిని బ్రత్యేక ప్రత్యేకముగా వాని కర్జునుఁడు వివరించెను. తా నర్జునుఁడగు టయుఁ, గంకాదులు ధర్మజాదు లగుటయు నతని కెఱిఁగించెను. గాండీవము చేతఁ దాల్చెను. ఇంద్రదత్తమగు కిరీటమును ధరించెను. రథమునఁ గపిధ్వజమును గట్టించెను. అర్జునుని ప్రాపున నిర్భీకుండగు నుత్తరుఁడు సారథ్యము సేయ సమకట్టెను. అంతఁ బార్థుఁడు రథముపై నెక్కి దేవదత్తమును బూరించెను. ఇట్లర్జునుఁడు వచ్చుచుండుట గాంచిన యాచార్యుఁడు సుయోధనుని గాంచి;

ద్రోణః—సుయోధనా! అదె కపిధ్వజము గాంచుచుంటివే? అవచ్చువాఁడ యర్జునుఁడు. ఇప్పుడు మనము పరస్పరము వాదప్రతివాదములకుఁ గడఁగుట యుక్తము

గాదు. ముందు నీవు చనుచుండుము. పసులం బట్టుకొని మేము సాయుధులమై నీవెనుక వచ్చుచుందుము. అర్జునుఁడు చెంతకు రాఁగనే అభిముఖులమై వానితో రణ మొనర్తము.

దుర్యోధనః— రోషమున నేని రాజ్యాభిలాషమున నే నర్జునుఁడు వచ్చి యుండవలయును వీనితో రణ మొనర్పవలయు టుచిత మగుచుండ ఆచార్యులు నను భీతుఁ గాఁ దలంచి కొంద నిపి తిక్కినవారు పసులను వశ్నాను గాపాడుచు వెనుక రావలయునని యానతిచ్చుచున్నారు. ఏమని వెఱ్ఱిఁజేసి, నను భీతుఁజేసి పలుకుట తగునే? వృద్ధులగుట నే యుద్ధ మొనర్పఁ జాలకుండిన ఇంటికడనయుండ రాదా? ఏల ఇచ్చటికి రావలయును?

అశ్వత్థామః—తన్ను నెదిరి నిలుఁగక గర్వాంధుఁడవై నోరికి వచ్చినలాగున వాగుచున్నావు. రణ మొనర్చి శాత్రవులఁ గెల్చి రాజ్యమును గైకొనియుండిన గర్వితుఁడవు గావచ్చును. మాయ జూదమున అమాయికులగు పాండవుల నోడించిన నీకింత నోరుండఁ దగినదియే. నాఁటి శకునియే నేఁడు నీకు సాహాయ్యము సేయును గాక. బ్రాహ్మణులము భోజన ప్రియులము. మాతో నీకేమి కార్యము గలదు? తన ప్రియశిష్యుఁడగు పార్థుని పరాక్రమము దెల్పుట మాచార్యునకుఁ దగదా? సిగ్గుమాలి యుద్ధ మొనర్చిన మాతండ్రి యాచరింప నిమ్ము. నేనిట్టిదాని కొడఁబడఁజాలను—ఓరీ! ఇది జూదము గాదు. ఇచ్చటఁ గపటబుద్ధి యుపయోగింప వీలుగాదు. ఇది రణరంగము. శత్రువుల నెదిర్చి ఘోరముగఁ బోరు సల్పవలయును. సమర్థుఁడగు వాఁడా కార్యమున కుపక్రమింప వచ్చును.

కర్ణ:—భీతివుంపున మీరెల్లరు ఇట్లాడుచున్నారు. ఇట్టి వారు తగుదుమని మేటి మొనగాండ్రవలె యుద్ధరంగమునకు ఏల రావలయును? నేనొక్కఁడ యాఫల్గునుని ఎదురింపఁ జాలనే? కర్ణార్జునులలో ఎవ్వడు బలవంతుఁడగు మీనాఁటి యుద్ధమును చూడఁగలరు. పరశురాము ననుగ్రహమునఁ బడసిన విలువిద్య ప్రకటించుటకుఁ దఱి గల్గెను. మీకు నాపోరు చూడ నిష్టమే యుండుఁడు లేకున్న నావలకుఁ బొండు.

కృప:—కర్ణా! నీవెల్లప్పుడు గర్వమునకు కాలు ద్రవ్వుచుందువు. దేశకాలాదుల విచారింపవు. అర్జునుఁ డేకాకియే కదా యనియెంచి ఇట్లాడెదవు కాఁబోలును? నాఁడు ఖాండవ దహనమున ఇంద్రాది దేవతలతోఁ బోరు సల్పినది అతఁ డొక్కఁడే కదా! యాదవ బలమెల్ల నెదురింపఁగా అలనాఁడు వారి నోడ్చి సుభద్రను దెచ్చినది అతఁ డొక్కఁడే కదా! గంధర్వరాజు నోడించి నీయీరాజును విడిపించినది అతఁడొక్కఁడే కదా! నాఁడు నీ వచ్చటనే కదా యుంటివి? చిత్రసేనుని ధాటి కాఁగలేక పాఱిపోవుటయు కాక చేతేమి సేయఁగలిగితివి?

కర్ణ:—కలకాల మీరాజు నన్నముఁదిని కృతఘ్నులై సమయము తటస్థించినప్పుడు ఇట్లాడుటనుచితము. మీమాటల విన నొల్లను. నేనొక్కఁడ వారి జయింపఁ గలను.

భీష్మ:— సుయోధనా! ఆచార్యునిమాట లధిక్షేపార్హములు గావు. కృపాశ్వత్థామల పలుకులు యుక్తతరములు. ముందు వెనుక లారయక వారిని దూషింపకుము— కర్ణా!

సమయ మెఱుఁగక కేవల మసూయాపరవశుఁడవై ఈలాగున నాడుట పాడిగాదు—ఆచార్యా! ఆచార్యపుత్త్రా! కృపాచార్యా! బాలుఁడు. మీ శిష్యుఁడు. తెలివిలేమి నేదియో పల్కిన దాని క్షమింపవలయును గాని ఆగ్రహము పొంద వచ్చునే?

ద్రోణః— పితామహా! మాయలుక యంతయు నీ పలుకులు వినినతోడన పోయెను. మీఁదికార్య మాలోచించుట యుక్తము. అర్జునుఁడు ధర్మవిదుఁడగు ధర్మజునిచే శిక్షితుఁడు. అట్టివాఁడు సమయ మతిక్రమింపక బయలుపడి యుండఁడని నావిశ్వాసము. దానిని నిరూపింపఁ గురువృద్ధుఁడవగు నీవ యర్హుఁడవు.

భీష్మః— రెండవ యేఁట నొక్క యధిక మాసము వచ్చెను. ఇట్లెక్కిన యానెలలఁ గూర్చిన నిన్నటితో వీరి యజ్ఞాతవాస సమయము నిండెను. అయినను. ఎటువంటివారు యుద్ధసన్నద్ధులై వచ్చియుండ వెనుదీయుట క్షత్రధర్మము కాదు. కాఁబట్టి మనము రణమునకు సంసిద్ధులము గావలయుట యుక్తము. సంధి యొనర్చుకొనుట అంతకంటె యుక్తతరము.

సుయోధనః— నేను పాండవ హననమునకై యీశ్వ రాజ్ఞను జనించినవాఁడను. కాఁబట్టి వారితో సంధికొడఁబడఁ జాలను. యుద్ధ మొనర్చుటయే కర్తవ్యము.

అవల వారు చేయునది లేక యుద్ధసన్నద్ధులై నిలిచిరి. అర్జునుఁ డాచార్యులకు నమస్కారబాణము లర్పించి శాత్రువు లతో యుద్ధముసేయ సాగెను. కౌరవులు త్రాసాపూరితులయి

యుద్ధము చేయుచుండిరి. ఒంటరిగాని జయించుట కష్టమా యెను. కౌరవ సైనికులలోని వీరులును జయశీలుఁడగు తనకు వీరేపాటివారని యర్జునుఁడును దలఁచుచుండిరి. జయ మేవంకను గలుగు ననుట నిశ్చయింప వీలుగాకుండెను.

ఈలాగున ఒకరికొకరు తీసిపోవక యుద్ధము జరుగుచుండఁ గ్రమక్రమముగా అర్జునుని బాణవేగ మతిశయించుచుండెను. పార్థుని పరాక్రమ మధికముగ కొలఁదిని గురువీరుల శౌర్యము దఱుఁగఁ జొచ్చెను. విజయుని శరవేగమున కాఁగఁజాలక కురుసేన పసులఁ దోలుకొని వెనుదిరిగి యురుగ నారంభించెను. ఇది గాంచిన యర్జునుఁడు సుయోధనుని బిలిచి;

అర్జున — సుయోధనా! భీతిని నీసేన కట్లుతెగిన నీ కవమానము లేదా? ఇట్లైన నీకు రాజరాజ బిరుదము దగఁగలదా? నల్వురువిన్న నగుబాట్లగుటను చింతనైన లేకున్నదే? ఇట్టి భీరుఁడ వింటనే యుండక తగుదునని రణాంగణమున కేల వచ్చితివి?

ఇది విని సుయోధనుఁ డత్యంత క్రోధావిష్టుఁడై వెనుక మఱలి పోవుచుండు తనసేనల నుత్సాహ వాక్యములఁ బురికొల్పెను. సుయోధనుని పలుకులచే ద్విగుణితోత్సాహులగు సైనికులు మఱల యుద్ధముసేయఁ జొచ్చిరి. పార్థునకును గౌరవ బలమునకును ఘోర సంగ్రామము జరుగుచుండెను. అంతఁ బాండవ మధ్యముఁడు శత్రువులపై మోహనాస్త్రము ప్రయోగించెను. కౌరవులు దాని దాఁకున మూర్ఛితులయిరి. అర్జునుఁ డుత్తరకు బొమ్మ పొత్తికలకై భీష్ముని [illegible]

దక్షిణ వారి శిరస్త్రాణములను ఉత్తరుని మూలమునఁ దెప్పించెను. పసుల మరల్చుకొని పార్థుఁడు నగరాభి ముఖుఁడై చనెను. అవలఁ గొంతవడికి మూర్ఛదేఱిన కౌరవులు విషణ్ణ హృదయులై హస్తిపురాభి ముఖులై వెడలుచుండిరి.

సుయోధనుఁ డీలాగున పరాజయము గలుగుటచేఁ దనలోఁ బాండవులు వనవాసాజ్ఞాతవాసములు వ్యవహారముచే నేర్పడిన కట్టుబాటులకు యుండునే మాయని సంశయించెను, అలాగున వారు దన్ను బిలచి యసత్యము లాడినవారికి లాభ మేమిటి గలదు? కాబట్టి అవి యథార్థములే యగును. ఎదుటి వారికి ఇంచుక జయము చూపినఁగాని వారు దమతో రణమునకు డీకొనరు. వారు యుద్ధమునకు వచ్చినఁగాని దమకు జయము గలుగదు. కావున భారతయుద్ధ మారంభమయి అందుఁ దమకు జయము గలుగుటకై, ఎదుటివారిని యుద్ధానకుఁ బురికొల్ప నీశ్వరుఁడీలాగునఁ వారికి గెంటిజయము గలిగించి యుండనోపునని తలఁచి యుత్సాహముతోడన వెడలెను.

సాయము కుదిర్చికోలు

"ఆహా! పాండవులకు విరాటుని సహాయ మొనఁ గూడెను గదా! యాజ్ఞసేని మూలమునఁ బాంచాలుఁడును, కృష్ణుని మూలమున యదువృష్ణ్యంధకాదులును గూడుదురు గాని ఇంకెవరు వారికి సాయపడఁజాలరని తలఁచి యుంటిని. ఇప్పు డుత్తరా వివాహ మూలమున విరాటుఁడు వారికెంతయుఁ

దోఁచెడును. ఇంక నే నూరకుండుట సరి కాదు. చిన్నపాము నైనను పెద్దకఱ్ఱతోఁ గొట్టుట మేలగును. ఇంక నాకును దగినంత సాయము గుదుర్చుకొనుట కర్తవ్య మగుచున్నది.

ఇప్పుడు కృష్ణుని నావైపునకుఁ ద్రిప్పుకొనుట మేలగును. అట్లైన యదువృష్ణ్యంధకాదులు నాకు వశవర్తులు కాఁగలరు. కాని పాండవ పక్షపాతియగు వాసుదేవుని నా వైపునకు ఎట్లు త్రిప్పుకొనుట యనునంశ మాలోచనీయము. ఇప్పుడు పాండవులు యుద్ధమునకుఁ దమకుఁ దోడ్పడ వలయునని అతనిని బ్రార్థింప వత్తురుగదా? అంతకుమున్ను నే నరిగి అతని నాకు సాయపడులాగున వేఁడుకొనెదను. అతఁడు మొదటి వేఁడుకోలు నా దగుటచే దీనిని త్రోసి పుచ్చఁజాలక నావైపు మఱలును. 'నే పాండవ పక్షపాతి యగుటచే రా'నని యాడునే? బాంధవ్యమున మే ముభయులము సమానుల మగుచుండ బహిరంగముగా అట్లాడఁ జాలఁడని తోఁచెడిని. ఎట్లును నే నాలసించుట దగదు."

అని ఈ లాగునఁ దలపోసి సుయోధనుఁడు సారథిని బిల్చి తేరు బూన్ప నియోగించెను. దివ్యాభరణాలంకృతుఁడై రథమునెక్కి ద్వారవతికరిగెను. కృష్ణునిమందిరము చొచ్చెను. వాసుదేవుఁడు నిద్రించుచుండెను. కాఁబట్టి సుయోధనుఁ డాతని శిరమువైపు గూర్చుండెను. అంతఁగొంతవడి కర్జునుఁడు వచ్చి హరి నిద్రించుచుండుటఁ గాంచి అతని పాదములకడ నిలుచుండెను.

నిద్రమేల్కొన్న దేవకీతనయుఁ డాదిని అర్జునుని గాంచి కుశలప్రశ్న గావించెను. పిమ్మట వెనుదిరిగి సుయోధనుని జూచి యోగక్షేమము లారసెను. వారి రాకకుఁ గారణము దెలియఁ గోరి ;

కృష్ణ:— మీ రిరువురు నిచ్చటి కేల వచ్చితిరో తెలుపుఁడు. నాచేఁ గాఁదగిన దెద్దేనుండినఁ బూర్తిగావించెదను.

సుయోధన:— మాకును పాండవులకును యుద్ధము జరుగఁ బోవుచున్నది. అట్టియెడ నీవు మాపక్షమునఁ జేరవలయునని కోరెదను. ఈ కార్యము నుద్దేశించియే నే నిచ్చటికి వచ్చినాను. మున్ను నీయొద్దకు వచ్చినవాఁడను నేనుగాని యితఁడు గాఁడు. నీకు మే మిరువురము సమానులమే కదా!

కృష్ణ:—ఇచ్చటికి మున్ను వచ్చుట యథార్థము. నేను పార్థుని మున్నుఁ జూచితిని. కాఁబట్టి మీయిరువురకును దోడ్పడవలయుట నాకు విధి యగుచున్నది. ఇందులకుఁ దగు విధానము సెప్పెదను వినుఁడు. నాతో సమానులగు వారు నారాయణాభిధానులు పదివేవురు గోపాలురు గలరు. వారొక వైపున సాయుధులయి యుద్ధము సేయువారు. నేనొక వైపున నిరాయుధుఁడనై రణ మొనర్పక యూరకుందును. ఈ రెంట నెవ్వరి కేది ప్రియమగునో కోరుకొనుఁడు. మీలోఁ జిన్నవాఁడు మున్ను గోరుకొనుట న్యాయము. అర్జునా! నీవు చిన్నవాఁడవు కాఁబట్టి ప్రథమమునఁ గోరుము.

అర్జున:—బావా! నాకు నీకంటె నన్యము వలదు. నీవు చెంతనుండినచో నాకు విజయము గలిగిన లాగున నేయగును.

ఇది వినిన సుయోధనుఁ డీలాగునఁ దలఁపఁ జొచ్చెను.

"కృష్ణునితో సమానబలులగు పదివేవురుండ వారి నంగీకరింపక నిరాయుధుఁడై యుద్ధవిముఖుఁడగు కృష్ణునీతఁ డంగీకరించుటలో ఏదేనొక మర్మముండవలయు నని తోఁచు చున్నది. వాసుదేవుఁడు పూర్వమే వానికిట్టిబోధ యొనర్చి యుండునే? అదెట్లు సంభవించును? ఇప్పుడే కదా నేనీతనిఁ దోడ్పడ రమ్మని వరించితిని! కాఁబట్టి ఆ యూహ సరి కాదు. దేవాంశ సంభూతులగు పాండవుల వధింప నీశ్వరుఁడు నన్ను సృజించెననికదా యసురు లాడియుండిరి! దానికిఁ దగు సహాయసంపత్తి వలయును. కావుననే ఈశ్వరుఁ డీతనికిట్టి బుద్ధి పుట్టించియుండ నోవును."

అని ఈలాగున నాలోచించుకొని కృష్ణు నాలోకించి;

సుయోధనః:—ఇంక నేను గోరుకొనవలసిన యవసరము గాన్పించుటలేదు. శేషించినవారలు నావారలే యగుదురు.

కృష్ణః:—అహా! ముమ్మాటికిని వారు నీవారలే. అందులకు సందియమేమి? ఇదె వారలను బిలిచి నీవశము గావించెదను.

అని తత్క్షణము వారల రావించి సుయోధనున కర్పించెను. వారిని దోడ్కొని రారాజు బలరాముని చెంత కరిగెను. రాముఁడు దనశిష్యు నాశీర్వదించి యాదరించెను. సుయోధనుఁడు వచ్చినకార్య మాతనికి నివేదించెను. బలభద్రుఁ డదివిని;

బలరాము:—వత్సా! అభిమన్యుని వివాహ సమయమున ఆసభలో నేనొక్కఁడ నీపక్షము బలికిన వాఁడను. తక్కినవారలు పాండవ పక్షపాతులై నామాటల కసహ్యపడి ప్రతికూల వచనములాడిరి. కృష్ణుఁ డవి ప్రియములయి యుండెను. నేనతని వీడి ఒక్క నిముసమే నుండఁజాలను. ఆతనికి కష్టము దోఁచులాగునఁబలుక నొల్లను. కాఁబట్టి ఒక నిశ్చయము చేసికొంటిని.

సుయోధన:— గురువరేణ్యా! అది యెట్టిదో సెలవిండు.

బలరాము:—మీరును వారును పోరునప్పుడు ఎవ రెట్లున్నను నేను పలుకకుండులాగున నిశ్చయించుకొంటిని.

సుయోధనుఁ డామాటలు విని ఎట్టినను ఎవరి పక్షమునఁ జేరకుండెను గదా యని సంతసించెను. బలదేవుని వీడ్కొనెను. కృతవర్మపాలికిఁ బోయెను. తన యాగమన ప్రయోజన మాతనికి దెలియఁబలికెను. అతఁడు గొంతసేనం దోడ్కొనివచ్చి సుయోధనునకు సాయపడెదనని పలికెను అంత నారాయణగోపాలురను వెంటఁ బెట్టుకొని కౌరవేశ్వరుఁడు హస్తిపురమున కరిగెను.

మిత్రభేదము

పాండవులు శల్యునకు దూతనంపుట కౌరవేశ్వరుఁడు దెలిసికొనెను. శల్యుని బల మెఱిఁగిన వాఁడగుటచే వానిఁ దనవశము గావించుకొనుట కుపాయ మాలోచించుచుండెను.

"శల్యుఁడు మాద్రేయులకు మామ కాఁబట్టి వారి యెడఁ బ్రీతి యుండవచ్చును. కౌంతేయులపై వానికెంత ప్రీతి యుండును? కాఁబట్టి వాని స్వాధీనము గావించుకొనుట అంత కష్టములోనిది కాదని భావించెను. శల్యుఁడు వచ్చుమార్గమునఁ దగువారల నియోగించి ఆతనికి సుఖవసతు లేర్పఱచెదను. దానిమూలమున ఆతఁడు మనయెడ ననురక్తుఁడు కాఁగలఁడు. మామననుసరించి మేనల్లుఁడును మనపక్షము నవలంబింపవచ్చును. అప్పుడు ధర్మపుత్రుని పక్షమంతయు శిథిలమగును. రాజనీతి దెలిసినవాఁ డెల్లప్పుడును శత్రువులయెడ మిత్రభేదము గావింపవలయునది. అట్టివాఁడు గాని జయమును బొందనేరఁడు."

అని ఈలాగున నాలోచించిన రాజరాజు సమర్థులగు పరిజనుల రావించెను. శల్యుఁడు వచ్చుమార్గమున సర్వసౌఖ్యము లతని కమర్పవలయునని వారి కాజ్ఞ చేసెను. గూఢాకారముతోడఁ దానును వారి ననుసరించి వచ్చుచుండెను. శల్యుఁడు దన కాలాగున మార్గమధ్యమున సర్వసౌఖ్యము లబ్బుట కబ్బురపడెను. అంత నాతఁడు దన పరిజనులఁ బిలిచి;

శల్యు:— ఈలాగున మనకు వలయువాని నెల్ల నను
గూర్చునంతటి సమర్థుఁడగు యుధిష్ఠిరు నమాత్యుఁ డెవ్వఁడయి
యుండును? వాని నారసి దోడ్కొని వచ్చునది. వాఁడు నా
యనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడు కావలయును.

మాటు వేసమున నుండు సుయోధనుఁ డామాటలువిని;

"ఇది నే నాతని సందర్శించుటకుఁ దగు సమయము.
ఇప్పుడు నే బయలుపడిన నా కోరిన కార్యము పూర్తి గావిం
చును. మద్రరాజు, అనుగ్రహింతునని వచించి వెనుదీయు
నంతటి నీచుఁడు గాఁడు. ఆడినమాట తప్పఁడు"

అని తలఁచి యాతని యెదుటి కరిగెను. శల్యునిపరిజను
"లీతఁడే మన కన్నివసతు లేర్పఱచిన వాఁ"డని తెలిపిరి.
శల్యుఁడు వానిఁజూచి సంతసించి,

శల్యు:— ఓయీ! నీకేమి కావలయునో కోరుకొమ్ము.
తప్పక నే దాని నిత్తును. నే నెప్పుడును అసత్యమాడు వాఁ
డను గాను. నాచే వరము వడసిన మీ రా జెచ్చటఁ గోపిం
చునో యని తలఁపకుము. దీనిమూలమున నీవాతని యనుగ్రహ
మునకుఁ బాత్రుఁడు కాఁజాలవు. ఇది నిక్కువము. నా పలుకుల
విశ్వసింపుము.

సుయోధన:— మద్రేశ్వరా! నీవు సత్యవాదివి. ఎట్టి
యిక్కట్టు గలిగినను ఆడిన మాట తప్పని వాఁడవనుట నే
నెఱుఁగుదును. నా కోరు వరము నడుగుటకు మున్ను నన్నెఱిఁ
గించు కొనెదను. వినుము. ఎవ్వఁ డఖిలమాన ఘనుఁడగుటచేఁ
దన కవమానము గల్గించిన పాండవుల, నజేయపరాక్రములని

వాసిఁగాంచిన వారల నడవులఁ గడు నిడుములఁ బడులాగునఁ జేసెనో? ఎవ్వఁడు రాజరాజ బిరుదాంకితుఁడై రాజులనేకులఁ దన్నుఁ గొలువ సింహాసనాసీనుఁడై, ప్రజలఁ బుత్త్రనిర్విశేషముగఁ బాలించుచుండెనో; ఎవ్వఁడు వైష్ణవ యాగము చేసి, ధారుణీసురులఁ దనియించి ధన్యతఁగాంచెనో; ఏవాఁడు కౌరవ జ్యేష్ఠుఁ డగుటచే న్యాయబద్ధముగు రాజ్యపాలనమున కర్హుఁడై, అక్రమముగ రాజ్యభాగముఁ గోరి తనతోఁ గయ్యమునకుఁ గాలుద్రవ్వుచున్న పాండవుల నణఁచి లోకమున న్యాయమును నిలుపనెంచెనో; అట్టి సుయోధనుఁడు నీకిప్పుడు పరిచారకుఁడుగ నిదె యున్నవాఁడు. ఏది ననుగ్రహింపుము. మద్రనాథా! ఇచ్చటఁ నీకుఁ బరిచర్య లొనర్చువారు నా పరిజనులు. వారెట్టి లోపములు సేయకుండు లాగున ఈ వేసమున వచ్చి చూచుకొనుచుంటిని. పాండవుల తోడ నా కనివార్యమగు యుద్ధము తటస్థించి యుండుట నీ యెఱిఁగినదే కదా! నాకుఁ దగుమంత్రి యొక్కఁడు గావలసెను. అట్టివాఁ డెచ్చటఁ జిక్కఁగలఁడని యాలోచించుచుండ నీవు స్మరణకు వచ్చితివి. అంత నీకు దూతనంపఁ దలఁచితిని గాని నీవిటు వచ్చుచుండుట దెలిసెను. నీ మనసు పాండవులనుండి మరలింప నెంచి ఈ వేస మూనవలసెను. అది యిప్పుడు సఫలమయ్యెను. పాండవులకై పనిసేయ నరుగువాఁడ నాపక్షమంగీకరించుట సరియా యని తలఁచెదవు గాఁబోలు? నీకుఁ గౌంతేయులు మేమును ఒక్కరూపు వారమే. ఇఁక మాద్రీ తనయులను గుఱించి కదా నీవు వారితోఁ గూడవలయును? నకుల సహదేవుల

సోదర నిర్విశేషముగా నేఁ బ్రోచెదను. వారిని నాతోఁ జేర్పుము.

ఈమాట లాలకించిన శల్యుఁ డతి విస్మితుండై ఈ లాగునఁ దలఁపఁ జొచ్చెను.

"ఔరా! సుయోధనుని రాజనీతి పాండిత్యము! శత్రుపక్షమును ఎంతలో భేదింపఁ జొచ్చెను? నాయట్టి వాని నీతఁడు వలలో వైచుకొనుట ఈతని సామర్థ్యమును బ్రకటించు చున్నది. కాని! ఇంక నేమి సేయఁగలను? ఆడినమాట తప్పు టుచితము కాదు. ఈతని పక్షముననే చేరవలసి యున్నది. ఈ విషయమున సుయోధను నం దావంతయు లోటు లేదు. అతఁడు రాజనీతి విశారదుఁడు. కాబట్టియే ఇట్టి మిత్రభేదము గల్పింపఁగలిగెను. ఇట్లాచరించుట యాతని కుచితమే యగును. అయినను నేను వంచితుఁడ నగుట యదార్థమేకదా! నను యము చూచి వంచనకుఁ బ్రతివంచన గావించెదను. ఆ లాగునఁ జేయుట దోషావహము కాదని నాయభిప్రాయము."

అని తలఁచి సుయోధను నుద్దేశించి:

శల్య:— సుయోధన రాజేంద్రా! నీవు నుడివినలాగున నాకుఁ గౌంతేయులు నీవును ఒక్క రూపువారలే. కాఁబట్టి నేను నీ యిచ్చచొప్పున అమాత్య పదవి నంగీక రించితిని. మాద్రేయుల మఱల్పుట నాచేఁగానిపని. కాఁబట్టి అప్రయత్న మును మానుము. వారును ఇది మొదలు నాకు శాత్రవకోటి లోని వారలే. క్షత్రియునకు రణరంగమునకు వచ్చినపిమ్మటఁ దండ్రియైనను గుమారుఁడైనను గురువైనను ఎదుటి పక్షము

వాఁడు సంహరింపఁ దగినవాఁడే యగును. అట్లుండ వారిని మన పక్షమునకేల పిలువవలయును? పిలిచితిమిపో! వారేల మన పక్షమునకు రాఁగలరు? యాజ్ఞసేనియట నేవురనొక్కటిగాఁ జేర్చి బంధించియున్న దనుట మఱచితివి గాఁబోలు! వారు రాకున్న మనకిచ్చుటఁ గలుగఁబోవు లోటేమిటి?

సుయోధనః— అరుల పక్షము శిథిలమగుట మన కనుకూల మగునది కదా!

శల్యః— నీవు పలుకునది వాస్తవమే. అయినను అది దుర్ఘటము. ఇంక నీవాదింప మానుము, నాకు సెలవొసఁగుము. పాండవుల పిలుపుపై వచ్చినవాఁడ నగుటచే వారిని గాంచి 'నేను సుయోధనపక్ష మవలంబించితి' నని వచియించి హస్తినకరుదెంచెదను. నీవిఁక సంశయింపకుము.

సుయోధనుఁ డాతనిమాట చొప్పున అతనికి సెలవొసఁగి తాను దనపరివారముతో హస్తినకు వచ్చెను. కిరాతాది సైన్యములతోడ భగదత్తుఁడును, భూరిశ్రవుఁడును వచ్చి కౌరవులతోఁ జేరిరి. కాంభోజాధీశుఁడగు సుదక్షిణుఁడు ఇంకఁ బెక్కురు రాజులు దమసేనలతోడ వచ్చి వారి పక్షమునఁ జేరిరి.

శ్రీకృష్ణనిరాయబారము

కర్ణా! నాతండ్రి వృద్ధుఁడగుటచేఁ జిత్తస్థైర్యము లేక నాబలఁగము విషయమున నేనెంత చెప్పినను నమ్మక నామాట లెల్లఁ గల్లలని భావించుచున్నాఁడు. మొన్న సంజయుని మాటలువిని కృష్ణుఁడొక వీరనరుఁడని భావించి నన్ను బిలిచి యుద్ధ మాపుమనెను. రాజగువాఁడు దనమాటలఁ దాను జెల్లింపఁజాలని యెడల వానిని ఎవరు సరకు సేయుదురు? కృష్ణుఁడుండు వైపుననే జయము గలుగునఁట. కృష్ణు నంత బలముగలవారు సాయుధులు నారాయణ గోపాలురు పదివేవు రున్నారని నే నాడిన నామాటల యందు విశ్వాసరహితుఁడై మరలమరల వారికే జయము గలుగు ననుచుండును.

కర్ణ:—సుయోధనా! ముదుసలి మాటల కేమిగాని యుద్ధమునుమాత్ర మాపఁజూడకుము. సంధికొడఁబడకుము.

సుయోధన:—నేనేల యంగీకరింతును? పాండవుల సంహరించుటకై ఈశ్వర ప్రేరితుఁడగువాఁడను ఆపని సేయక మిన్నకుందునే?

అని పలికి సోదరబృందముతోడను; మిత్రవర్గముతోడను సభాభవనమున కరిగెను. వీరికిమున్నె ధృతరాష్ట్రుఁడు భీష్మాది వీరులతోడ నచ్చటికివచ్చి యుండెను. శ్రీకృష్ణుఁడు సాత్యకితో ఆ సభాభవనమునకు వచ్చెను. నారదాది ముని బృంద మాప్రదేశమున కరుదెంచెను. అప్పుడు కౌరవులచే యథావిధిగాఁ బూజితుఁడైన వాసుదేవుఁడు ధృతరాష్ట్రు నవలోకించి;

కృష్ణ:— రాజేంద్రా! నీయెఱుఁగని ధర్మములు లేవు. క్షీరనీర న్యాయమునఁ బాండవులును నీసుతులును గలిసి మెలసి యుండుట శ్రేయస్కరమగును. నీపుత్త్రుఁడు కర్ణాదుల మాటలు విని చెడిపోవుచున్నాఁడు. వాని యిష్టము చొప్పున నడిగినఁ గష్టములు గలుగును. వృకోదరార్జునులు యుద్ధరంగమున నిలిచిన వారిని మీవారలలో నెవ్వ రెదురింప నేర్తురు?

దుశ్శాసన:— కృష్ణా! నీ విపుడు దూతకృత్యము సేయ వచ్చిన వాఁడవు. కాఁబట్టి వారిమాటలఁ జెప్పవలయు నే కాని నీ యభిప్రాయములు బయలు పెట్టుట కిది సమయము కాదు.

సుయోధన:— వత్సా! ఇట్టిసమయమున నీ వీలాగునఁ బలుకుట తగదు. అతని ధోరణి యంతయు కానిదే నీవు నడుమవచ్చి అడ్డుపలుకుట తగునా?

కృష్ణ:— బాలుఁడగుటను దుశ్శాసనుఁడు తెన్నగాఁ బల్కెను. నీవంటి వారలుండు నెడ నావచ్చిన విషయము చెప్పక యన్యము వచించుట తగనిదగును.

సుయోధన:— కృష్ణా! నీవేల యీలాగున ఆగ్రహించెదవు?

కృష్ణ:— ఇది యాగ్రహోక్తి గాదు.

సుయోధన:— అది యటుండనిమ్ము. నే నొకమాట యడిగెదను. దానికి సరియగు సమాధాన మీఁగలవా?

కృష్ణ:— రాజరాజవగు నీవడిగినఁ జెప్పకుండుట సాధ్యమగునె?

సుయోధనః:— ఈ చతురోక్తు లింకఁ జాలింపుము. నీవు మాయొద్ద గరుదెంచిన వాఁడవుగదా ? బాంధవ్యమునఁ బాండవులతో సమానులగు మాయింట భుజింపక విదురునింటి కేల యరిగితివి ?

కృష్ణః— పగవాని యన్నము భుజింపరాదు. పగవానిఁ బిలిచి తనయింట నన్న మిడఁగరాదు. నీవు బాల్యమునుండి పాండవుల ద్వేషించుచున్నావు. వారు నాకుఁ బ్రాణముల వంటి వారు. తమ ప్రాణములపైఁ బగఁ గొన్నవారు ద్వేషులగుటచే నీవు నాకు శత్రుఁడవు. అట్టి నీయింట యన్నము దినుట యుచితము కాదు.

సుయోధనః:— నీ కింతటి ద్వేషము గలదనుట నేఁడు గదా తెలిసికొంటిని !

కృష్ణః— నా, ఇంక ఈలాటి వృథావచనములతోఁ బ్రొద్దుపుచ్చఁ జాలను. వచ్చినపని చూచుకొనవలయును— ధృతరాష్ట్రరాజన్యా ! పాండవులు నాముఖమున నీకుఁ దెలుపమనిన దానిని వివరించెదను. దత్తావధానుఁడవై వినుము.

ధృతరాష్ట్రః— నాబిడ్డలు కానలఁ బలుగడగండ్లపడి ఎట్లో విరటుని పాలికిఁజేరి సుఖించుచున్నారని విని ఎంతయు నలరుచున్నాను. ధర్మాత్ముఁడగు ధర్మజున కిట్టి కష్టములు గలుగుటకు దైవమే కారణము. ఎన్నియిడుమలు గలిగినను భీమార్జును లన్నమాటకు లోఁబడి వాని నోర్చియుండుట వారి మహానుభావతను బ్రకటించుచున్నది. పసికూనలు

పావ మామాద్రీసుతులు అరణ్యవాస క్లేశమును ఎట్లనుభవించిరో కదా!

ఆహా! నాకోడలు ద్రౌపది ఎట్టి ధర్మస్వరూపిణి! అట్టి యనువ్రత చెంతనుండుటఁ బట్టియే వారేవురు కానల నున్నను నగరవాసులకంటె సుఖముగాఁ గాలము గడుపుచున్నారు. వారికి నాయెడఁ గలభక్తి చెప్పనలవికానిది. కృష్ణా! ఆలసింపక వారాడిన మాటలు వచించి నాచెవులఁ దనియింపుము.

కృష్ణ:—వినుము వారి మాటలు. "మీపంపునన పన్నెండు వత్సరములు కానలఁ గడిపితిమి. పదమూఁడవ యేఁట నజ్ఞాతవాసము చేసితిమి. ఇఁక మాతండ్రిసొమ్ము పడయుట న్యాయహితము. మా యర్ధరాజ్యము మీవలనఁ బడయఁ గలుగుదుమని కృతనిశ్చయులమై యున్నారము. మాకెల్ల చుట్టములు మీర యగుదురు. ఎప్పటికైన మిమ్ము గాక యొరుల నమ్మువారము గాము. మన కులము పాడి చెడకుండఁ గాపాడుఁడు." అని నీకుఁ దెల్పుమనిరి. దీనికి నీవేమి బదులు చెప్పెదవు?

అప్పుడా సభలోనికి వచ్చియుండిన మహర్షుల మధ్యమునుండి జామదగ్న్యమహాముని సుయోధనుని గాంచి;

జామదగ్న్య:—సుయోధనా! గర్వ మెట్టివానికిని బనికిరాదు. గర్వితుఁ డగుటచేఁ గదా పూర్వము దంభోద్భవుఁడు నరునిచేఁ బరాభూతుఁ డయ్యెను? ఆనరనారాయణులే

ఇప్పుడు కిరీటియుఁ గృష్ణుఁడునై యవతరించి యున్నారు. వారలతోడి విరోధము నీకుఁ దగదు.

కణ్వ:—జామదగ్న్యుని పల్కులు సత్యములు. తన్నును ఎదిరినని ఎఱుఁగక నిగ్రహింపఁ జూచుట తగనిపని. అహంకారము పౌరుషమును నాశము గావించును. కాఁబట్టి ఎంతటి బలవంతునకేని గర్వము సరికాదు.

నారద:—కౌరవనాథా! వీరిమాట లత్యంత విశ్వాసపాత్రములు. ఎట్టివానికేని దుర్మానము దగదు. అది దుర్దశకు మూలము. కాఁబట్టి నీవీకృష్ణుని పలుకుల నాదరింపుము. ఇతఁడు సామాన్యుఁడని భావింపకుము. తలఁచినమాత్రాన లోకముల దహించునంతటి మహిమ గలవాఁడు. సత్యస్వరూపుఁ డగుటచే నిన్నిలాగున బ్రతిమాలుచున్నాఁడు. నీవలని భీతిని బలుకుటలేదని తెలిసికొనుము.

సుయోధన:—మహర్షి పుంగవులార! ఎట్టివానికి విధి యలంఘ్యము. ఒక్కొక్కరు గొప్ప కార్యము లాచరించుటకుఁ గాదె భగవంతునిచే సృజింపఁ బడుచున్నారు! అట్టియెడ వారు దమకార్యములఁ దీర్పకుండుట యెట్లగును? వారి యవతార కార్యము వారు తీర్పనెంచిన లాగున నా జనన ప్రయోజనము నేఁ దీర్పవలదా? కాఁబట్టి మీరీ విషయమున జోక్యము గలిగించుకొనకుఁడు.

ధృతరాష్ట్ర:—కృష్ణా! వీఁడెవ్వరి మాటలును విన కున్నాఁడు. నీవేనించుకశ్రమ తీసికొని దారికిఁబడఁ జేయుము.

కృష్ణ:—సుయోధనా! గొప్పవంశమున జనించితివి. సకలగుణ సంపన్నుఁడవని వాసిఁ గాంచితివి. అట్టివానికి నీకిట్టి దురాగ్రహము తగునా? నీ యీచేఁత ఈసభలోని వారి కెవ్వరికిని సమ్మతము గాకున్నది. బహుజన విరోధము కష్టముల కాకరమని తెలియవా? కావునఁ బాండవుల రావించి వారి యర్ధరాజ్యము వారి కర్పించి కీర్తిపడయుము.

భీష్మ:—పాండుసుతులతో నీకు వైరము దగదు. వారు దైవమానుష బలములు రెండును గలవారు. అట్టివారి నెదిరించుట సమంజసము కాదు. ధృతరాష్ట్రుఁడు జీవించియుండఁగనే రాజ్యము, యశస్సు, బంధువులు, ఇది యవి యననేల? సర్వము నేల నాశము గావించుకొనెదవు? వృద్ధుల మగుటచే మామాటల నాదరించిన నీకు మేలు కలుగును.

ధృతరాష్ట్ర:—కుమారా! కృష్ణుని మాటల నాదరింపుము. పెద్దల పలుకుల గౌరవింపుము. నీకు సర్వశుభములు గలుగఁగలవు.

ద్రోణ:—ధర్మసుతుఁడు సర్వశ్రేష్ఠుఁడు. అట్టివానిని నీవు తిరస్కరించుట నిందాస్పదము. అతఁడు నీపై నెంతయుఁ బ్రీతి గలవాఁడు. వానితోడి చెలిమిని నీరాజ్యము స్థిరపడఁగలదు.

సుయోధన:—కృష్ణా! ఆచార్యులును బితామహులును నాతండ్రియు నన్ను ఎల్లప్పుడు దూఱుచుందురు. నీవును వారి లాగుననే నను దూషింపఁగడఁగితివి గాని న్యాయము నారయ వైతివిగా! మీరు పాండవులను అరణ్యవాసులఁ గావించి

పెక్కుడుములఁ గుడిపించితి వని నన్ను దూషింతువుగాని ఆందు నావలని నేర మావంతయు లేదని తెలియుచుంటిరిగదా ! జూదరి యగు ధర్మరాజు శకునితో జూదమాడి రాజ్యము నోడెను అది చాలక మఱి నాడి యోడి అడవుల పాలాయెను. ఇది యెల్లను అతఁడు బుద్ధిపూర్వకముగాఁ జేసినదియే కాని నా నిర్బంధముననా యాచరించెను ? తాను జూదమున నోడిన రాజ్యము మఱలఁ దనకెల్లు వచ్చుననుట యెఱుఁగక కేవల రాజ్యలోభమున విరాటాదులఁ బురికొల్పుకొని నాపై యుద్ధమునకు రానున్నాఁడు. ఎదుటివారు రణమునకు వచ్చినప్పుడు మేము సన్నద్ధులమై యుండుటయా యన్యాయము ? ఒకవేళ, మాతండ్రి జూదమున నోడినవారికి మఱల రాజ్యము నిచ్చెను. గాఁబట్టి అది వారిది యగుననెడి వేమా ? జూదమున నోడిన దాని మఱలఁ జూదమున గెలిచిపొందవలయునే కాని ఇచ్చుట కాతఁ డెవ్వఁడు ? గ్రహించుటకు వీ రెవరు ? చక్కఁగ నాలోచించిన నామాట న్యాయబద్ధ మగునదియుఁ గాదియు నీ వెఱుఁగఁగలవు.

వికర్ణ:— మీ రెట్లాడినను వారి యర్ధభాగము వారి కిచ్చుటయే సరియగునని నాకుఁ దోఁచెడిని.

సుయోధన:— నీవు కుఱ్ఱవాఁడ వగుటచేఁ దెలియక యాడుచున్నావు. జూదమున నోడుటచే వారు రాజ్యార్హులు గారనుట యటుండనిమ్ము. జననము మూలమునను వారికి రాజ్యార్హత లేదు. ఏలన ? పాండురాజు మనతండ్రి యశక్తుఁ డగుటచే అతనికి బదులుగాఁ గొంతకాలము రాజ్యమును

పాలించెను. దాని మూలముననే అతని కొడుకు రాజు గాఁ జాలఁడు. అదియునుగాక పాండవునకు:వీరౌరసులుగారు. యమ సుతునకుఁ గౌరవుల రాజ్యమెట్లు రాఁగలదు? అధర్మయుక్త మగు వీరిమాటలు నమ్మి నీ వీలాగున నాడుట దగదు.

కృష్ణ:— నీ వలనఁ దప్పు లేదనికదా యూహించితివి! బాల్యమునుండి పాండవులయెడ నీ వాచరించిన కార్యములు నే నెఱుఁగనని తలఁచితివా? ఎత్తివిడిచిన వారని ఎల్లతప్పులు వారిపై మోపఁ జూచెదవా?

దుశ్శాసన:— అన్నా? తండ్రియు భీష్మాదులును చేరి ఈ కృష్ణునకు మిమ్ము నప్పగింపఁ దలచి యున్నలాగునఁ దోఁచు చున్నది. మీ కిట్టి సభనుండుట న్యాయముగాదు. లెండు. ఇటనుండి వెడలుఁడు.

సుయోధనుఁ డీమాటలు విని వెంటనే మాఱు మాటాడక యటనుండి వెడలెను. కర్ణాదులును అతనిని వెంట నంటి చనిరి. వీరీలాగున నరుగుట కా సభలోని వారెల్ల రేవగించుకొనిరి.

మంత్రాలోచన

ఆలాగున సభనుండి యరిగిన సుయోధనుఁడు కర్ణాదులతోడ మంత్రాలోచనాగారము చేరెను. అట నెల్లరు నాసీనులయిరి. అంత సుయోధనుఁడు రాధేయుని గాంచి;

సుయోధన:—మిత్రమా! వింటివిగదా మాతండ్రి యొక్క దురుద్దేశము! కన్న కొడుకని కనికరమింతైన లేక కట్టడియయి ఆ విదురాదుల మాటలు విని నన్ను కృష్ణునకుఁ బట్టి యీయ నెంచెనట. ఇది నీతి గర్హితమని ఇంచుకైనఁ దలంపఁడుగా! జనకుని యానతి మీఱ రాదనికదా ఇంత కాలము నేను శాత్రవులొనర్చు దుష్కార్యముల నోర్చి యుంటిని? అందులకిది ప్రతిఫలము గాఁబోలును! నీయట్టి వారు వృద్ధుని మాటల గణింపవలదని ఎంత చెప్పినను చెవిని బెట్టినందులకుఁ దగినలాగునఁ బ్రాయశ్చిత్తము జరిగెను. కన్న తండ్రియే యిట్లుండగా ఇఁక భీష్మాదుల మాట దలఁప నేల? ఆచార్యులు మున్నగు నీ బ్రాహ్మణులు నాసొమ్ము తిని నాకే యపకారము సేయఁ దలఁచుచున్నారు. వీరెల్లరు నాయెడ నిట్లగుట కాలమహిమ గాకున్న నింకేమగును?

కర్ణ:— నేరమొకచోట జరిగిన నింద మఱియొక చోటఁ గలుగుననుట వాస్తవము. కృష్ణుఁడు తన చాకచక్యమున వీరి బుద్ధులెల్లను మార్పఁగలిగెను. దానిని నీవు దెలియక కాలముపై నారోపించుచున్నావు. గోపాలుని దుర్మంత్రప్రభావ మింతకుఁ దెచ్చెను. కాఁబట్టి ఇఁకనైన నామాటవిని వానిని బట్టి బంధించు టుచితము. లేకున్న వాఁడింక నెన్నియేని దుస్తంత్రములఁ బన్నుచుండును.

సుయోధన:—దూతను నిర్బంధించుట రాచపాడి గాదు గదా!

దుశ్శాసనః—అన్నా! ఆదినుండి నీవీలాగునఁ బల్కుచుండుట చేతనే ఇంతయు పుట్టెను. దూతను హింసించిన దోషముగాని, మానభంగ మొనర్చుట పాపహేతువుగాదు. ఇంతకు నితఁడు దూతయే కాఁడని నామతము. దూత తన వచ్చిన పనిని నివేదించి బదులు విని యేఁగును గాని వీనివలె లోలోన మిత్రభేద మొనర్చు, బహిరంగముగాఁ దిరస్కరించి పలుకునా? కాఁబట్టి వీని బంధించుట యక్రమము గాదు.

శకుని:—సుయోధనా! చేతఁ జిక్కిన శాత్రవుని కృష్ణుని బట్టి బంధించుట యుక్తము.

సుయోధనః—కృష్ణుఁడు శత్రువుల దూతగాని శాత్రవుఁడు గాఁడు.

శకుని:—"వారు నాకుఁ బ్రాణములవంటి వారు. తమ ప్రాణములనైఁ బగఁగొన్నవారు ద్వేషులగుటచే నీవు నాకు శాత్రవుఁడ" వని వాఁడే నుడివెను గదా? కాఁబట్టి శత్రుని జిక్కించుకొనుటయే యుచితము.

వికర్ణః— మీ దుర్మంత్రముల మూలముననే ఇంతయు పుట్టెను. ఇకనైన నీతిని మానసమును గాపథమునఁ జొరనీయకుఁడు.

శకుని:— పానకములోన పుడకలాగున నీవేల మాటిమాటి కడ్డము వచ్చెదవు? నీకుఁ దెలియదు. ఒరులు చెప్పిన వినవు. ఇట్టివాని కీ పెత్తన మేల?

సుయోధనః— వత్సా! పెద్దవారి భాషణములకుఁ గష్టములు గల్పించుటయా తగవు?

వికర్ణుఁడు సుయోధనుని వంకకు అవలోకించి యిట్లని చెప్పఁ జొచ్చెను

"నేనిట్లు మాటలాడిన అన్నగారికిఁ గోపమువచ్చును. పెద్దల మాటలను ఖండించుట ధర్మము గాదు. కాబట్టి యూరకుండెదను. ఆదినుండి వీరి బుద్ధిని మార్చు వీరి శకుని రాధేయుఁడు దాపురమై యున్నారు. శకుని కర్ణుఁడు దుర్బోధలు చేయుచున్నారు. తమ్ముఁడనైన నా పోరు విన్నారు చనిన తెలియనవనే పోవుచున్నారు. నేనొక్కఁడను ధర్మమును పాటించి ధర్మజుని పక్షమునఁ బలుకుచుండిన లాభమేమి యును గలుగుట లేదు. వీరికి కృష్ణుని బంధించు ప్రయత్నమును మానరు. వీరి కాలాంతమైన నాచరించుట సాధ్యము గాఁబోదు. దీని మూలమున ద్వేషము పెచ్చు పెరుఁగఁ గలదు. యుద్ధము తప్పక జరిగితీరును. జయము కృష్ణార్జునుల పక్షముననే కలుఁగఁ గలదు. ఇష్టమున్నను లేకున్నను ఇండటిలోఁడ నేను రాజునకుఁ గట్టువడిన వాఁడనే? కానిమ్ము. 'సదుఃఖం బహుభిన్నతా' యనుమంది మరికొనుట పలుచుకోనిదను గాక."

అని తలఁచుచు మిన్నకుండెను. శకుని సుయోధనుని విలోకించి ;

శకుని:— అలసింపక సభకేఁగి కృష్ణుని బంధింపుము. ఇదియే ప్రథమకర్తవ్యము.

అని యీలాగున వారు మంత్రాలోచన గావించి యటనుండి కదిలిరి.

సేనాపతి నిర్ణయము

సుయోధనుని బంధన ప్రయత్న మెఱిఁగిన కృష్ణుఁ డతని దూషించి సభా మధ్యమునుండి వెడలి పాండవులఁజేరి యట జరిగినదెల్ల వివరించెను. వారలీమాటలు విని యుద్ధోన్ముఖులైరి. కృష్ణుఁ డర్జునునకు సారథి యయ్యెను. కురుక్షేత్రము నుభయులు రణరంగముగా నిర్ణయించుకొనిరి. రారాజు ద్రోణాదులను అక్షౌహిణీ నాయకులుగా నొనర్చెను. వారితోడ భీష్మునిఁజేరి,

సుయోధనః:—తాతా! తారకలలోఁ జంద్రునివలె నీవు కురువంశమున కెల్లమేటివి. కాఁబట్టి సర్వసైన్యాధిపత్యమున కీవ తగినవాఁడవు. ఈప్రార్థన మంగీకరింప వేఁడుచున్నాను. నామాట వ్యర్థపుచ్చకుము.

భీష్మః:—నాకుఁ బాండవులు నీవు నొక్కరూపు వారలే కాఁబట్టి నీమాటల కడ్డుపలుకనుగాని యర్జునుఁడు దక్కఁ దక్కినవారితో రణమొనర్పఁ జాలుదును. అతఁడస్త్ర విద్యలో నాకంటె మేటియగును.

సుయోధనః:—నీయిచ్చ వచ్చినలాగున జరుపుము. నీవు సర్వసైన్యాధిపత్య మంగీకరించుటయే నాకు ముఖ్యము. ఈ కర్ణాదులు నీకుఁ దోడ్పడఁగలరు.

భీష్మః:—కర్ణుఁడా నాకుఁ దోడ్పడఁగలవాఁడు? సుయోధనుఁడ! నీవిఁకను వానిపై నభిమానము వీడకున్నావు. కడమాట యొక్కటి వినుము. మా యిరువురిలో నొక్కఁడే యుద్ధము సేయవలయును నీకు వానిపైనంత మక్కువయున్న వానినే రణమునకంపుము.

కర్ణ:—మిత్రమా! భీష్ముఁడు పడునంతవఱకు నేను యుద్ధమాడనని ఇదివఱకే నీతోఁ జెప్పియుంటిని గదా! కాఁబట్టి యాతఁడే రణమొనర్పనిమ్ము.

సుయోధన:—నెచ్చెలీ! ఇవి శపథములు పలుకు సమయము గాదు. ఆగ్రహము మానుము. పితామహా! నీవ యాదిని యుద్ధమునకు వెడలుము. ఇకనైన సర్వసైన్యాధిపత్య మంగీకరింపుము.

భీష్మ:—అట్లేయొప్పుకొంటిని. ఇంక నొక శపథము గలదు. దాని నెఱిఁగించెదను వినుము. శిఖండి నాయెదుట వచ్చినచో నే రణమును మానెదను. ఇది నావ్రతము. అలాగున వాఁడు రాఁడేని పాండవుల సేనలనే నొక్కఁడ సంహరింపఁ జాలుదును.

సుయోధన:—అలాగుననే చేయుము. ఇంక రణరంగమున కరుగుదము. మున్నే యచట మనకొఱకుఁ బటకుటీరము లమర్పఁ బడినవి.

అని యెల్లరును కురుక్షేత్రాభిముఖులై చనిరి.

ద్వంద్వయుద్ధము

“ఆహా! పరశురాము నోడించిన భీష్ముఁడును, ఆచార్యులు నండనుండ నాకేమి భయమని తలఁచియుంటిని. బలరామునివలన గదాయుద్ధ పాండిత్యము సంపాదించిన

నాకెదురెవరని కదా గర్వించియుంటిని ! దానికి ఫలమిప్పుడ కంటిని. నాసారథి రథము మరలించి తీసికొనిరాకున్న భీముఁడు నన్ను యమపురి కంపియుండును. ఇది నిక్కము.

కట్టా ! ఈసారథి ఎట్టి యుపకారము గావించెను. శత్రువులతోఁ బోరి జయము గాంచలేని నన్ను బ్రదికించి తలకాల మవమాన పాత్రుఁడనుగాఁ జేసెను. ఇన్ని దినములు నాచెంతను నున్నందులకిది యా ప్రత్యుపకృతి?

ఇంతకు నాకాలము చెడ్డదగుటచే నీకిట్టి బుద్ధి జనించెను. కాలమహిమ గాకున్న నాయట్టివాఁడు మూర్ఛనొందుటయు, మహాబలశాలి యగు భీష్ముఁ డుదాసీనుఁ డగుటయుఁ దటస్థించునే? కానీ. గతమును గుఱించి వగచిన లాభమేమిటి ? జరుగవలసిన దానిని గదా యాలోచింపవలయును? భీష్ముని యశ్రద్ధయే ఇట్లగుటకు మూలకారణ మగుటచే నాతని మందలించెదను."

అని తలంచుచుండిన సుయోధనుఁడు శాంతనవుని చెంత కరిగి ;

సుయోధన:—గంగాతనూజా! ముల్లోకములు లొక్కటియై వచ్చి నిన్నుఁ దాఁకినను నీవొక్కఁడవే పోరి వారిని జయింపఁ గలుగుదువు. అట్టివాఁడవు; నేను శత్రుశరముల తాఁకున మూర్ఛిలినపుడు నన్ను జూచుకొనక యుపేక్షించుట చూడ నాశ్చర్యముగా నున్నది. అక్కటా ! "నేను పాండవ పక్షపాతిని. వారితో రణ మొనర్పఁజాల" నని నాఁడే చెప్పియుండ

రాదా! అప్పుడు నాకుఁ దోఁచినలాగున నే నాచరించి యుందును గదా!

భీష్మ:—కౌరవనాథా! పాండవుల పరాక్రమము నీకుఁ దెలియనిది కాదు. వారల జయించుట సులభసాధ్యమని తలఁచితివా? ఎంతయుఁ గష్టపడినఁగాని జయముగలుగఁ జాలదు. అది యటుండనిమ్ము. నే నిపుడే రణరంగమున కరుగుదును. నా యోపినంత పట్టున పాండవుల జయింపఁ జూచెదను. భీతుఁడవు గాకుము.

అని యాడినంత సుయోధనుని మనస్సించుక శాంతి నందెను. సేనలఁ బురికొల్పెను. శంఖధ్వానము గావించెను. భీష్మునితోఁ గూడి మరల రణరంగమున కరిగెను. శాంతనవుఁడు శత్రుసేనల హతము గావించుచుండెను. సుయోధనుఁడు తిరుగ భీము నెదురింప సమకట్టెను. తన వాఁడి నారసముల నాతని నొప్పింప సాగెను. వృకోదరుఁడు నిజశరముల సుయోధనుని వక్షమున నాటులాగున నేసెను. అతని సారథిపై బాణవర్షము గురిపించెను. కురుపతియుఁ గుపితుఁడై భీమసేనుని సారథిని బాణముల నొప్పించెను. ఒక శరమున నతనివిల్లు ద్రుంచెను. పవనతనయుఁ డంత వేఱొక విల్లుపూని గాంధారీసుతుని శరాసనము దునిమెను. రాజరాజు వేఱొక ధనువు నెత్తుకొని భీమునిపై బాణములు వేయ సాగెను. అతఁడు వాని మార్గమధ్యమునన ఖండించెను. అలాగునఁ దన బాణములు రిత్తలై పోవుట కాగ్రహము నొందిన సుయోధనుఁడు మరలఁ గొన్నిటినేసెను. భీముఁడు వానిని

కూడ నాలాగుననే త్రుంచివైచెను. అంత మండిపడుచుఁ గౌరవనాథుఁడు రెండు వాఁడియమ్ముల భీముని లలాటమును, నాల్గింట భుజములను, యెనిమిదింట వాని వక్షమును గాఢ నాట నేసెను. వీని తాఁకున కోర్వలేక భీమసేనుఁడు సొమ్మసిలి రథముపైఁ బడెను.

ఇదిగాంచిన ద్రౌపదేయులు నభిమన్యుఁడు నొక్కుమ్మడి సుయోధనునిపైఁ బడిరి. రారాజు వెనుదీయక వారితోఁ బోరుచుండెను. ఇంతలోన సేదదేఱిన భీముఁడు సుయోధనునితో యుద్ధముసేయురాఁగ శల్యుఁడాతని మార్కొనెను. పావని నిజబాణముల మద్రేశ్వరుని నొప్పించెను. అతని శరనిహతి తాళఁగలేక శల్యుఁడించుక తొలఁగి చనెను. ఆ సమయమున దుశ్శాసనాదులువచ్చి భీముని నెదిరించిరి. సుయోధనుఁడు పాండవేయులఁ దనబాణముల సొమ్మసిలఁ జేసి తన సోదరులకుఁ దోడ్పడ నరుదెంచెను. భీముఁడంతలోన సేనాపతిశిరము ద్రుంచి, జలసంధుని సంహరించి, సుషేణుని మూర్ఛాక్రాంతుని గావించెను. దుశ్శాసనాదుల బాణవర్షమున నొప్పించెను. భీముని యీ చేతలెంతయు నాగ్రహించిన సుయోధనుఁ డాతని వీక్షించి;

సుయోధనః— బలహీనుల పల్వురఁ జంపుటచే బలవంతుడవైన లాగునఁ దలఁచి గర్వింపకుము. లావుగల వాఁడెప్పుడు సమానులతోడనే పోరును. కుఱ్ఱవాండ్ర దుశ్శాసనాదుల నొప్పించుట యొక గొప్పకాదు. దయదలఁచి నిన్నింతకుమున్ను విడుచుటచేఁ గ్రొవ్వితివి. మఱల నా

యెదుటఁబడితివి. ఇఁకఁ దప్పించుకొని పోఁజాలవు. నీకు నేటితోఁడఁ గాలము తీఱెను.

భీము:—కోటలచేఁ బోటరివిగాకుము. నీ వాదినుండియు నా మరణమునకై ప్రయత్నించుచున్నావుగా! నీయత్న మేమి కొనసాగెను ? ఇది రణరంగముగాని ద్యూత గృహము గాదు. ఇచ్చటఁ బరాక్రమము చూపవలయునుగాని శకునిమామల సునఁ గపటము లాచరింప వీలుగాదు.

సుయోధన:—ఓహో! భీమసేనులవారు నేఁడు ధానుష్క శ్రేష్ఠు లగుచున్నారు. కాఁబోలు! నా బాణముల తాఁకు దప్పించుకొని బ్రదికిన నావలఁ జూచుకొందము.

భీమసేన:—బాణములు వైచిన పిమ్మటఁ గదా తప్పించు కొనుమాట. ఇదె నాశరము నీశరము దునుము నేతెంచు చున్నది. దానిబారిఁ బడక తప్పించుకొనుము.

అని రెండు బాణములు సుయోధనుని హస్తములకు సూటిగాఁ బ్రయోగించెను. రారాజు వాని నర్ధచంద్రా కృతిఁగల రెండు బాణములచేఁ ద్రుంచెను భీముఁడా తరుణ మునఁ బాండవసేనల నుత్సహాపరుచు సుయోధనుని సమీ పించుచుండెను అతని గర్జారవమును విని తమసేనలు చెదరి పోవుట చూచి భీమసేనుఁ డించుక కలఁత నొందెను. చెదరి యున్న సైన్యము మరలఁ బురికొల్పుట కతఁ డుపక్రమించెను అప్పుడు సుయోధనుఁ డాతని వక్షమున రెండు బాణములు వేసెను. సుయోధన శరాఘాతమున భీముఁ డొకింత చలించెను. ఇంతలోన ఘటోత్కచుఁడు మాయా బలమునఁ

కౌరవ సేనలపై విజృంభించుచుండెను. సూర్యుఁ డస్తగతుఁ డగుటచే ఇరువాగుల వారును నాఁటియుద్ధమాఁపి తమతమ స్కంధావారముల కరిగిరి.

సైంధవ వధ

శిఖండి తనపైఁ గవియుటచే భీష్ముఁ డస్త్ర సన్న్యాసము గావించి శరతల్పగతుఁ డయ్యెను. సుయోధనుఁడు వెంటనే ద్రోణాచార్యుల సేనాపతిఁ గావించెను. ఆచార్యుఁడు దన్నాలాగున గారవించి నందులకు సంతసించి సుయోధనుని వరము వేఁడుకొమ్మనెను. రారాజు ధర్మసుతుని కాయము గాయము గాకుండఁ బట్టి యిమ్మని వేఁడెను. ఇదివిని ద్రోణుఁ డాశ్చర్య పరవశుఁడై;

ద్రోణ:—శిష్యవరేణ్యా! అజాతశత్రుఁడను నామము నాతని కిప్పుడు సార్థక మయ్యెను. ఆహా! శత్రువునకును దనపైఁ గనికరము గల్గింపఁ జేయునట్టి సద్గుణములు గల యాతని జన్మము ధన్యతమము. వానిఁబట్టి తెచ్చినంతనే రాజ్యభాగ మీయఁదలఁచి యిట్లాడుచుంటివా? రక్తపాత మెక్కుడగుచున్నదిగదా యని మృదుహృదయుఁడ వయితివా?

సుయోధన:—యుద్ధమున రక్తపాత మవశ్యమగు ననుట నాకుఁ దెలియును. రుధిరపాతమునకే నంగీకరించు

వాఁడను గాన. నా కొఱకు బాంధవు లనేకులు మరణించుట యుక్తము కాదనుట నే నెఱుఁగుదును. కాఁబట్టి సంధి కోడఁబడినచో నైదూళ్ళిచ్చి తీఱవలయును. రాజ్యార్హత లేని వారికి ఆ మాత్రమైన నిచ్చుట నీతి గర్హితము. న్యాయవిదూరమగు కార్యము నేను నిచ్చగింపనివాఁడ నగుటచే సంధి కంగీకరింపకుంటిని. యుద్ధమున కొప్పుకొనినచోఁ బాండవులు రణరంగమునకు రాఁగలరు. అప్పుడు ధర్మజుఁ డొప్పుకొనివచ్చె. జూదమాడించి యోడించి, మఱల నరణ్యమునకుఁ బంప వచ్చును. ధర్మసుతుఁడు ద్యూతప్రియుఁ డగుటచే ఇది సులభసాధ్యము. నేనది తెలిసియే యుద్ధము సేయ నంగీకరించితిని. రాజనీతి పెక్కుదెఱఁగు లగుటచే నిక్కార్యము న్యాయబద్ధము. కావున దేవర వారు నాకోర్కెని గొనసాగింపవలయును.

ఇది వినిన ద్రోణాచార్యుఁ డిట్లు తెలుపఁదొడఁగెను.

"సుయోధనుఁ డాడినలాగున నొప్పుట యక్రమమని తోఁచుచున్నది. అన్యాయమునకుఁ బూనుకొనినఁ బాపమునకు గుఱి కావలయును గదా? అట్లని యూరకుందమనిన రాజాజ్ఞను మీఱుటయుఁ, గోరిన వరమిత్తునని మాట చెప్పి తప్పుటయు ననురెండు దోషములకు గుఱి కావలదే? ఇంతకు నీవని క్రమమగున దేల కాఁగూడదు? 'రాజనీతి పెక్కుదెఱఁగు లగుటచే నిక్కార్యము న్యాయబద్ధ' మని యాతఁ డాడుచున్నాఁడుగదా! ఆయుధ మెత్తనని చెప్పిన కృష్ణుఁడు చక్రమెత్తినదియు, శిఖండిని మున్నిడుకొని యర్జునుఁడు

భీష్ము నస్త్రసన్యస్తుని గావించినదియు నిట్టి తరగతి లోనిదే కదా! అవియెల్ల న్యాయసమ్మతము లయినచో ఇదిమాత్ర మేల కాఁజాలదు?"

అని యిట్లు కొంతవడి వితర్కించుచుండి యావల సుయోధనునిఁ గాంచి ;

ద్రోణః—సుయోధనా! నీ కోర్కె కొనసాగించుటకు సిద్ధుఁడనుగాని అందుల కొక యాటంకము కలదు. అర్జునుఁడు సర్వాస్త్రవేది. అతని గెల్చుట అసాధ్యము. అతఁ డెప్పుడును అన్నను వీడక యున్నాఁడు. కాఁబట్టి అతఁడు లేని సమయ మబ్బినచోఁ బాండవాగ్రజునిఁ బట్టి యీయఁగలను.

సుయోధనుఁ డీమాటలు విని సంశప్తకులకు 'అర్జునుని రణమునకుఁ జీరవలయు' నని వర్తమానముంపెను. వారా లాగుఁ గావించిరి. సంశప్తకాహూతుఁడయి ధర్మజానుమతిని పార్థుఁడు వారితో యుద్ధము సేయ నరిగెను. ద్రోణుఁడు పాండవసైనికులతో ఘోరముగఁ బోరు నలుపుచుండెను. ఆసమయమునఁ గౌరవులు పద్మవ్యూహము గావించిరి. అందుఁ జొచ్చుట అభిమన్యునకుఁ దక్కఁ దక్కినవారికిఁ దెలియదు. కాఁబట్టి యాతఁడందుఁ బ్రవేశింప నరిగెను. అతనివెంటఁ బాండవులా వ్యూహమునఁ బ్రవేశింపఁ బోవు చుండ సైంధవుఁడు వారిదారి కడ్డుపడియెను. ఈశ్వరదత్త వరమహిమచే వాని జయింపఁ బాండవులకు సాధ్యము గాదయ్యెను. లోనఁ జొచ్చిన యభిమన్యుఁ డనక్రపరాక్రమ

ముతో యుద్ధము సేయుచుండఁ బెక్కు రొక్కులై వానిని దాఁకి తునుమట్టించిరి.

సంశప్తకుల సంహరించివచ్చిన పార్థున కా వార్త దెలిసెను. తనకుమారుని మరణమునకు సైంధవుఁడే ముఖ్య కారణమని తెలిసి వానిఁ జంప శపథము గావించెను. ఇది విని సుయోధనుఁడు ద్రోణుని సమీపించి ;

సుయోధన:—ఆచార్యా! అర్జునుఁడు చెంతలేకున్న ధర్మరాజును బట్టెదనని యాసయిచ్చి యుంటిరి. దీనికొరకే కదా సంశప్తకులకు పత్రమునంపి యర్జునుని వారియొద్దకు రప్పించుకొనులాగున నొనర్చితిని! అదివమ్మయ్యెను. అర్జునుఁ డెంత విజృంభించినను వాని జోలికిఁ బోకున్నారు. మీరు పాండవ పక్షపాతులు. అర్జునునకు మేలుగూర్ప నెంచువారు. తెలిసి తెలిసి మిమ్ము విశ్వసించినది నాలోపమే యగును. తేనె పూసిన కత్తివలెనుండుట తెలియక ఇంతకుఁ దెచ్చుకొంటిని. అదె సైంధవునిఁ జంప నర్జునుఁ డరుగుచున్నాఁడు. మీ ప్రభావము చూపవలసినదియే కదా తగు సమయము? మిమ్మిలాగునఁ దూలనాడితినని యన్యథా తలఁపకుఁడు. ప్రసన్నులరై యున్నారలని మీకలుక పుట్టించినఁగాని కార్యము కొనసాగదని యిలాగునఁ బలికితిని; కాఁబట్టి నను క్షమించి, నాయందనుగ్రహముంచి, వెంటనే సైంధవుని రక్షింపఁ బూనుఁడు.

ద్రోణ:—రారాజ! నీమాటకును మాయశ్వత్థామ మాటకును నే భేద మెంచువాఁడను గాను. సేనాముఖమును వీడి నేనర్జునుని వెన్కఁబోయినఁ బాండవ బలము మన

సైన్యముపైఁ గవియును. అప్పుడు మన సేన చెల్లాచెదరగును? సైంధవుని రక్షించుట యతికష్టము. ధర్మసుతునిఁ బట్టుటకు సమయము వేచియుండవలసిన వాఁడనుగాఁ బట్టి నేను గాండీవి నడ్డుట కరుగుట యుచితము కాదు. అతఁడును నీవును దుల్యబలులు. శంకింపక నీ వాతని నడ్డగుము. తగు సహాయమును గూర్చెదను. ఇచ్చట నాలసింపకుము. నే నొసఁగు పట్టి యీ కవచము ధరింపుము. దీనిఁ బార్థుని శరములు నీ శరీరమును దాఁకకుండును.

అని యొకకవచము నిచ్చెను. సుయోధనుఁడు గురువు నానతి మీఱరాదని యెంచి ఆ కవచము ధరించి సేనా పరివృతుండయి యర్జును నెదిరింప నేఁగెను. పార్థుని యెదుట నిలువఁజాలక పర్వెత్తుచున్న తన సేనకు నుత్సాహము గల్పించుచు వానిని సమీపించి ;

సుయోధనః:—అర్జునా ! నీవొక మేటివైన లాగునఁ దలఁచి నే లేని యెడల నెల్ల నరుగుచుండుటచేఁ బ్రదుకఁ గలిగితివి. ఇదె నే నెదురుపడితిని. ఇంక నీవాలాగునఁ దప్పించుకొని పోవుటకు వీలులేదు. ఏదీ! నీ శస్త్రవిద్యా కౌశలము చూపుము.

అని యర్జునునిపై సుయోధనుఁడు మూఁడు వాఁడి నారసముల నేసెను. నాలుగు బాణముల వాని గుఱ్ఱములపై వైచెను. పదిశరములఁ గృష్ణుని యురమున వైచి యొకసాయకమున నాతని చేతిలోని ములుగోలఁ గూలనేసెను. పార్థుఁడు పెక్కు బాణములు వైచెనుగాని అవియెల్ల నాతని కవచమును

దాఁకి తునిఁగి క్రిందఁబడుచుండెను. ఇది గాంచిన కృష్ణుఁ డాశ్చర్యమున;

కృష్ణ:— అర్జునా! మున్నెన్నఁడు నీబాణము లీలాగున వ్యర్థములుగా లేదు. పిడుగువలె శత్రువులదాఁకి యుద్ధము సేయు వాఁడవు నేఁడీహీనుని నించుక నొప్పింపనైన సమర్థుఁడవు గాకపోవుట కడువింతగ నున్నది.

అర్జు:— ఇతఁడు దొడుగుకొని యుండునట్టి కవచ ప్రభావ మట్టిది. ఆచార్యానుగ్రహమున వీఁడీకవచమును బొందియున్నవాఁడు. ఇంద్రదత్తమగు నస్త్రమొకటి నా యొద్ద నున్నది. అది శిలాకవచ నిర్భేదనము. దాని మూలమున వీనిని గాయపఱతును.

అని యర్జునుఁ డొకయస్త్రము వైచెను. అశ్వత్థామ కాయస్త్ర మహిమ తెలియును గాఁబట్టి సర్వాస్త్రఘాతియగు నొక యస్త్రమున దానిని ఛేదించెను. అర్జునుఁ డశ్వత్థామ యాచరించిన యాకార్యమునకుఁ దెల్లఁబోయియు ధైర్యము నవలంబించి వేఱొక యస్త్రము నెత్తఁ బోయెను? ఇంతలోన సుయోధనుఁ డర్జునునిపై బాణవర్షము గురిపించెను. కురు సేన లర్జునుని యాపరాభవము గాంచి పెల్లుగ సింహనాదములు గావించెను. పార్థుఁడు మిక్కిలి కోపము చెంది సుయోధనుని రథసారథులఁ దునిమెను. విరథుఁడగు సుయోధనుఁ డించుక చింతించుచుండఁగా అదియే తగు సమయమని భావించి పార్థుఁడు విజృంభించెను. వీనిధాటి కాఁగలేక కౌరవ సైన్యము నలుదిక్కులకుఁ బఱువులిడఁ జొచ్చెను. సుయోధనుఁడు వానిఁ

బుద్ధిగొల్పి మఱల సమరమునకు సన్నద్ధుఁడగు నంతలోన వృషసేనుఁడు మున్నుగు వారరుదెంచి పార్థుని మార్కొనిరి. అర్జునుఁడు వారితోడ రణము సేయుచుండెను. సుయోధనుఁ డంతలోన వేఱొక రథమెక్కెను. నూతనాంబరాభరణ ములఁ దాల్చెను. క్రొత్తకవచము ధరించెను. నవ్యశరాసన మును జేతఁ బూనెను. ఈలాగున యుద్ధసన్నద్ధుఁడై వచ్చుచు మఱల నాచార్యునిఁ గాంచి సైంధవరక్షణార్థము దనకు సాయ పడమని వేఁడెను. ద్రోణుఁడు పూర్వమువలెఁ దాను సేనా ముఖమున నుండవలయు నని బదులాడుటచే ఖిన్నుఁడయి;

"ఆహా! ఆచార్యుఁ డర్జున పక్షపాతియయి మన కార్యమున నౌదాసీన్యము వహించుచున్నాఁడు. నేఁటితో దుశ్శలభర్త యాయువు దీఱెను గాఁబోలు! తన్నఁ గట్టెఁద్రాళ్లు తానే తెచ్చుకొనులాగున ఎఱిఁగి యెఱిఁగి యీతని సేనా పతిఁ గావించుకొని యిట్టి యాపదకు గురియయితిని. ఇఁకఁ జరించిన లాభమేమి."

అని తలపోయుచు సుయోధనుఁడు పార్థుని సమీపింప వచ్చుచుండెను. అప్పుడు యుధామన్యుఁడు, నుత్తమౌజుఁడు నర్జునునకుఁ దోడ్పడ వచ్చుచుండ వారల నెదుర్చెను. ఉత్తమౌ జుఁడు సుయోధనునిచాపము దునిమెను. రారాజు వేఱొక శరాసన మందుకొని వాని సారథిని, దురగములను దునిమెను. ఉత్తమౌజుఁడు యుధామన్యుని రథమెక్కెను. వారిరువురు రాజరాజ రథవాజులను, సారథిని సంహరించిరి. రాజేశ్వరుఁడు మద్రదేశాధీశుని రథమెక్కెను. ఇంతలోన

దుర్ముఖాదులు దనసోదరులు గొందఱు రణభూమిని నిహతులగుట దెలిసి విధిని దూఱుచు వేఱొక దెసకేఁగెను. అదియే యదనని భావించి యర్జునుఁడు సైంధవుఁడున్నెడకు వచ్చి వానిని సంహరించెను.

సంకులసమరము

"ఓరా! ఇంతకాలము సత్యవాది యని వాసిగాంచిన యజాతశత్రుఁ డిది యసత్యమనుట దెలిసియు "నశ్వత్థామాహత" యని బిగ్గఱగాఁ బలికి కుంజర యనుమాట యల్లన వాడెఁగా! భీమసేనుఁ డశ్వత్థామ హతుఁడయ్యెనని పలికిన నమ్మకుండిన యాచార్యుఁ డీతని మాటచేఁ గదా యస్త్రసన్న్యాసము గావించెను."

కాలము విపరీతమగునపుడెల్లరు నకారణ విరోధులగుట నిక్కము. అటులగునఁ గానిచో విశ్వామిత్రాదులకు నేనేమి యపకారము గావించితిని? వారికేల నాపై నిష్కారణద్వేషముదయింపవలయును? నాపై విరోధమునఁ గాకున్న వారేల యాచార్యుని సమీపించి యుద్ధమాడవలదని యుపదేశించి యుందురు? వారి మాటలును యుధిష్ఠిరుని యసత్యవాక్యములును గదా ఆచార్యుని మరణమునకుఁ గారణములు? ఆచార్యుఁడు మరణించినంతనే జయము గలిగెనని ధర్మతనయుఁడు తలఁచెను గాఁబోలు! కర్ణుని సేనాధిపతిగా నొనర్చియున్నందున నతఁడు వీరిని సంహరించుననుట యెఱుఁగఁడు.

వివేకరహితుఁడగు నీ పాండవ జ్యేష్ఠుఁడు, ద్రోణనిష్ఠ నున్న యాచార్యుని బాలిశుఁడగు ధృష్టద్యుమ్నుఁడు సంహరించుచుండ నూరకుండెనఁట. ఇదియా యాతని ధర్మజ్ఞత! ధర్మరాజని పేరిడుకొని తృణాచ్ఛన్నకూపమై ఇట్లొండఁబవంచింప నెంచియున్న వాఁడో కదా? ఇట్టివాని నిఁక నూరక విడుచుట పాడిగాదు. ఇదే నేనరిగి యాతని ప్రాణములఁ గొనెదను.”

అని ఈలాగునఁ దలపోయుచుండిన సుయోధనుఁడు రథమెక్కి రణరంగమునకు వచ్చెను. వచ్చినవాఁడు వేవెవ్వని యొద్దకుఁ బోవక తిన్నఁగా ధర్మసుతుని చెంతకే యరిగెను. ధర్మజు, నాతని సారథిని శరాహతిచే నొప్పించెను. యుధిష్ఠిరుఁడు సుయోధనుని హయ సారథుల సంహరించెను.

అంత నారథము నుండి క్రిందికిదూఁకి పదాతియై సుయోధనుఁడు వెనుదీయక ధర్మజుని శరీరమున నాటులాగునఁ గొన్ని బాణములు వైచెను. రాజరాజ బాణహతిని నొచ్చిన ధర్మతనయుఁ డాగ్రహించి ఆతని వింటిని దునిమెను. ఖడ్గహస్తుఁడై యాతఁడు ధర్మజునిరథముపైకి నుఱుకనుంకించుచుండ నాతని చేతి కత్తిని రెండర్ధచంద్ర బాణములచేఁ దునియలు గావించెను. నాలుగుశరముల నాతని యురమున నాటనేసెను. యుధిష్ఠిరబాణ పాతమున విహ్వలుఁడగు సుయోధనునిఁ గాంచి దవ్వులనుండిన కర్ణాదులచ్చటికరుదెంచిరి. వీరిటు వచ్చుట గాంచుచుండిన భీమసేనాదులు ధర్మజునకుఁ దోడ్పడ నచ్చటికి వచ్చిరి. అంత నుభయసేనలకును సంకుల యుద్ధము జరిగెను.

ఇంతలోన వేఱొక రథమెక్కి మఱల నచ్చటికి వచ్చిన సుయోధనుఁడు ధర్మసుతుని చేతి వింటిని దన శరములచేఁ దునిమెను. అతఁడు వేఱొక ధనువుఁబూని ధార్తరాష్ట్రుని శరాసనమును ద్రుంచెను. కురుపతి వేఱొక చాపమును బూని ధర్మజుని శరీరమున నాటులాగున వాఁడిములుకులఁ గొన్నిటి నేసెను. ధర్మరాజు కౌరవనాథునిపైఁ గొన్ని బాణములు ప్రయోగించి వానిని నొప్పించెను. సుయోధనుఁ డొకశక్తిని వైచెను. అజాతశత్రుఁడు మార్గమధ్యముననే దానిని దునిమెను. ఇదిగాంచి కోపించిన కురుజ్యేష్ఠుఁడు కొన్ని బాణము లేసి ధర్మరాజును నొప్పించెను. ధర్మసూతియు వెయుంజ వేయుక నిశ్చలుఁడై శత్రుబాణహతి కోర్చుచు మఱల సుయోధనునిపై బాణవర్షము గురిపించెను. గాంధారీతనయుఁ డాశరముల తాఁకున మూర్ఛిల్లెను.

ఈలాగున సుయోధనుఁడు మోహావరవశుఁ డగుట చూచి కృతవర్మ ధర్మపుత్త్రునితో యుద్ధము సేయ నరుదెంచెను. అప్పుడు భీముఁ డాతని నెదిరించెను. వీరిరువురు రణ మొనర్చుచుండ నింతలో సుయోధనుఁడు మూర్ఛఁదేఱెను. మఱల ధర్మరాజుపైఁ గవియ నరుగుచుండ నర్జునుఁ డాతని కడ్డుపడెను. క్రోధావిష్టుఁడగు సుయోధనుఁ డాతని బెక్కుబాణముల నొప్పించెను. పార్థుఁడు గాంధారీతనూజుని సూతుని,రథాశ్వములను,ధ్వజమును, ధనువును వడేసి బాణములచేఁ దునిమెను.ప్రాణాంతకమగు నొకబాణమును బ్రయోగించెను. అప్పుడు సుయోధనునకు సహాయపడఁ గృపుఁడును

అశ్వత్థామయు నరుదెంచి. అశ్వత్థామ యర్జునుఁడేసిన యా బాణమును మార్గ మధ్యముననే తన శరములచేఁ ద్రుంచెను. కృపుఁడు పార్థునిపైఁ గొన్ని బాణములు వైచెను. కిరీటియుఁ గృపునివిల్లు రెండు తునియలు గావించెను. కృతవర్మ రాఁగ నాతని నొప్పించెను. దుశ్శాసనుని విల్లు దునిమెను. కర్ణునితో యుద్ధముసేయ నెంచి యటు వెడలెను. ఇట్లా నాఁడంతయు సంకులసమర మతిభీకరమై జరుగుచుండెను.

గదాయుద్ధము

"సుయోధన రాజేంద్రా! ఏల ఈ లాగున మడుగునఁ దాఁగవలయును? కర్ణశల్యులు, సోదరులును జావఁగనే మేమును జచ్చితిమని తలఁచితివే?"

"కృపాచార్యా! ఆచార్యపుత్త్రా! ఎప్పుడును నేను నీచకృత్యములకుఁ గడఁగువాఁడను గానని మీ కెఱుఁగనిది కాదు. సోదర బాంధవ మరణమున నోడ లెఱుంగక యుద్ధము చేసితిని. నా శరీర మస్త్రముల తాఁకున నొవ్వను అలయిక మెండయ్యెను. డప్పి యతిశయించెను. మనసు వసముతే యుండెను. ఇంచుక విశ్రమించినఁగాని యరులతోఁ బోరఁ జాలక ఈ మడుగుఁ జొచ్చితిని. పాండవుల యాగ్రమ మప్పటప్పటి కతిశయించుచుండుట కర్ణాధ మూలమైన మీకు విదితపూర్వమే. ఆ క్రూరులు శత్రువు చిక్కెనని చప్పున

సంహరించువారు కాని ఇట్టి సమయమున ఇంతక రొప్పు వారు గారు. ఇది తెలిసి యూరక వారిచేఁ బడి చచ్చుట కంటె నేఁడించుక విశ్రమించిన రేపవగత శ్రముండ నగుదును. అప్పుడు వారి నవలీలఁగా వధింపఁ గలుగుదును. ఈ యుద్దేశముతోడనే నే నీ హ్రదమునఁ బ్రవేశించితినిగాని శత్రువులవలని భీతిచే బాఱివచ్చి దాఁగిన వాఁడను గాను. మీ గొంతు సవ్వడివిన్న మీరును మిక్కిలి డస్సి యుండుట దెలియుచున్నది. కాఁబట్టి మీరును గొంచెము విశ్రమింపుఁడు."

సుయోధనుని యావాక్యము లాలించి కృపాశ్వత్థామలు మఱలివచ్చుచు నీలాగున సంభాషించు చుండిరి.

"మామా! చూచితివే విధి విలసితము! న్యాయవర్తనుల కిడుములు గల్పించుచు నన్యాయవర్తనుల కభివృద్ధి నొసఁగుచుండు నాదైవ మేమనవలెను? లోకము వారును న్యాయాన్యాయ పరిశీలనాజ్ఞానము లేక పై వేసములఁ జూచి మోసపోవుచుందురు. పాండవు లాచరించిన న్యాయమును స్మృతములా యనుట యూహింపక వారి పైవేసములఁ జూచి వంచితులై కౌరవుల క్రమ ప్రవర్తనులని యాడుచుందురు. విష ప్రయోగాదుల మూలమున వీరు భీముని జావ నెంచిరని యూరక దూఱుదురు కాని వృకోదరుఁడు మాన భంగము గావించుచు వీరికిఁ బెక్కుకష్టములఁ గలిగించెనని యెవ్వరేఁ జెప్పఁ గలిగిరే? సుయోధనుఁడు పాలింప వలసినది న్యాయముగానుండ నాఁడు యుధిష్ఠిరుఁడు యువరాజగుట యక్రమ మగునని యేరైన నాడిరే? రాజసూయ యాగసమయమున

ద్రౌపదీ వృకోదరులు రాజరాజును బరిహసించిన దక్రమ మనుటకు వీరికి మూర్ఖత్వము గలిగెను. జూదరియయి పాండవాగ్రజుఁడు శకునితో జూదమాడి దైవవశమున నోడిన నందులకు సుయోధనునిఁ గారకునిఁగాఁ జేసి వృథా దూషణ సల్పుటకు మాత్రము వీరికి నోరు గలిగెను.”

“అబ్బాయీ! నీ వాదనయెల్ల వాస్తవ మగునదియే. సుయోధనాదులు మాయాదురోదరమున గెలుపొంది పాండవులఁ గానలపాలు గావించిరని తత్పక్షపాతులయి పల్కెదరు గాని పాండవ పక్షములోని వంచనలేల తెలిసికొన కున్నారు? యుద్ధమునకుఁ దోడ్పాటుకోర రారాజు ద్వారవతి కరిగినపుడు కృష్ణుఁడు నారాయణ గోపాలురనిచ్చి సరిపెట్టి పంపినది వంచన కాదు కాబోలు? శల్యునితో ధర్మతనయుఁడు “నీవు కర్ణార్జునుల యుద్ధసమయమునఁ గర్ణునకు సారథివై యాతనిఁ దూలనాడి యుద్ధమువలని నిరుత్సాహునిఁ గావింపు” మని వేడుకొనిన దన్యాయము కాదేమో? యుధిష్ఠిరుఁడు రహస్యముగ భీష్ముని చెంతకరిగి యాతని వధోపాయ మడిగినది యక్రమము కాదేమో? అనృతములాడి యాచార్యు నస్త్రసన్న్యస్తుని గావించినది సజ్జనసమ్మతము కాఁబోలు? సైంధవవధనాఁడు మాయాతిమిరమును గల్పించి సూర్యునిఁ గప్పడకుండఁ జేసిన యాకృష్ణుని నీతిబాహ్యము కాదే? ఇట్టి యక్రమము లెన్నియో వారాచరించిరి. జనుల కవి యన్యాయము లని తోఁచకున్నవి. మనవా రాదినుండి న్యాయమార్గమున

నడుచుచున్నారు. దీని నక్రమమని వారాడెవరు. ఏమి సేయు దము? ఈకాలమున న్యాయమునకు స్థానము లేదు.''

“మామా! ఇది ద్వాపరాంతము కాదా! న్యాయవర్తమునకిఁక నెచ్చటినుండి స్థానము కలుగును? ఇప్పుడు నేనొక విధమునఁ దృప్తిపడుచున్నాను. ఎట్లన? మన సుయోధనుఁ డాదినుంచి సర్వసౌఖ్యముల ననుభవించుచుండెను. కష్ట మున్నదెఱుఁగఁడు. రాజరాజ బిరుదాంకితుఁడై ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యమున నీభూమండలమును బరిపాలించెను. విధేయులగు సోదరులతోడను, నాయట్టి హితులతోడను గూడి సర్వదా సంతుష్టుఁడయి యుండెను. వైష్ణవమును యజ్ఞము సేసి ఖ్యాతిఁ గాంచెను. ఐహిక సౌఖ్యములలో ఇతఁడెద్దియుఁ గొఱ వడక యనుభవించెను. ఇంక వారో; బాల్యమునందే తండ్రి చావఁగా దిక్కుమాలి దాయాదుల యింటఁ బెరుగుచుండిరి ఏకచక్రపురాదులయందు మాఱువేసము పూని బిచ్చమెత్తు కొని బ్రదుకుచుండిరి. పన్నెండు వత్సరము లరణ్యమున నుండి పడరానిపాట్లు పడిరి అజ్ఞాతవాసవత్సరమున విరాటుని కొలువు కూటమున అతినీచమగు దాస్యవృత్తి నవలంబించి యుండిరి. ఎప్పుడు వీరు సుఖింపఁ గలిగిరి? ఒకవేళ యుద్ధమున సుయోధ నుని సంహరించి రాజ్యమును బడసినను బంధువులెల్లరు చచ్చుట చే ఆవ్యసనముఁ గూడ దక్క వీరనుభవింపఁ బోవునదెద్ది. ఇట్టి యనుభవముకంటెఁ జచ్చుట మేలుకదా? ఇదియే ఈయుభ యులలోని క్రమాక్రమముల వెల్లడిసేయుచున్నది. ఇంకనజ్ఞాన మున లోకమేలాగున నాడిన నేమి?''

అని ఈలాగున సంభాషించుచుఁ గృపాశ్వత్థామలు వెడలిరి. ధర్మతనయుఁడు; సుయోధనుని వెదకుట కేఁగిన వేఁటగాండ్ర మూలమున రారాజు ద్వైపాయన హ్రదమున నుండుట యెఱిఁగి సోదరసహితుఁడై కృష్ణునితోడ నా మడుంగు నొద్దకరుదెంచి:

"సుయోధనా! ఇదియా పోటరియగు వాఁడాచరింప వలసినది! చుట్టములు చచ్చిరి. సోదరులు హతులైరి. నీవొక్కఁడవు మాత్రము జీవించి యేమిచేసెదవు? నీట దాఁగినంతనే చావు దప్పునే? ఇదియా రాజరాజ బిరుదాంకితునకు లక్షణము? అభిమాన ధనుఁడని పిల్పింపఁగుచుండుట కిది గుఱుతు గాఁబోలు? వెంటనే యుద్ధమునకు రమ్ము. లెమ్ము. రణనిహతుఁడవైన వీరస్వర్గము నందఁగలవు. జయించిన నిస్సపత్నమగు రాజ్యమును బొందఁగలవు. కాఁబట్టి ఇకనైనను ఈ నీచకృత్యము వదిలి హ్రదమునుండి వెలువడుము."

"ధర్మపుత్రా! నేనిప్పుడును రణము వలనఁగాని, మరణము వలనఁగాని భీతుఁడను గానని యెఱుఁగుము. యుద్ధమున నలసి, సేదఁదేఱ నిచ్చటికి వచ్చితిని. మీరును ఇన్ని దినములుగా జరిగిన రణమువలన డస్సియున్నారు. కాఁబట్టి ఈదిన మించుక విశ్రాంతి నందుఁడు. రేపు యుద్ధము సేయుదము."

"ఇంతదాఁక నీవు గానుపింపమిని యుద్ధము లేకుండెను. కాఁబట్టి మేము సేద దేఱితిమి. నీవింతకాలము హ్రదమున

విశ్రాంతుఁడవైనది చాలును. ఇంక వెలువడుము. లెమ్ము. నీట దాఁగినంతనే రాజ్యము దక్కఁబోదు"

"నేను రాజ్యకాంక్షచే ననియా తలఁచితివి? దాతలలోఁ బ్రథమగణ్యుఁడగు కర్ణునకుఁ జెలిని. దానవీరుఁడని ప్రసిద్ధిపడసిన వాఁడను నాయెడ లోభము లేదు. నిక్కముగ నీకట్టి సంశయమే యుండిన నారాజ్యమెల్ల నీకు దానము చేసెదను. గ్రహింపుము."

"ఓయీ! రాజులకుఁ దమ పరాక్రమమువలనఁ బడసినది కీర్తిదాయకము. కాఁబట్టి నీదానము నాకేల? శత్రుసంహారమొనర్చి జయలక్ష్మితోడ రాజ్యలక్ష్మినిఁ గైకొనుటుచితము."

"ధర్మతనయా! నేను ప్రాణములపైఁ గల తీపిచే నీలాగున నాడితిననియా తలఁచుచున్నావు? లుబ్ధుఁడను గానను నిదర్శన పూర్వకముగాఁ జూపవలయునను నుద్దేశముతో నాలాగునఁ బల్కితిని."

"సుయోధనా! మాటలతోఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచుండుట శ్లాఘ్యము గాదు. ఎదుటివాఁడు పిలిచినంతనే యుద్ధమునకు వచ్చుటఁగదా పరాక్రమవంతుని లక్షణము?"

"సరి. అట్లే వచ్చుచున్నాను. ఇదివఱలో రథారూఢులమై చాపములు గొని పెక్కుతడవలు యుద్ధమొనర్చియుంటిమి. ఇప్పుడు పాదచారులమై గదఁగొని రణము సల్ప నెంచుచున్నాను. మీరిందులకు సంసిద్ధులు గండు.

"అలాగుననే కానిమ్ము. ముందు నీటినుండి వెలువడుము."

ఈ మాట లాలకించిన సుయోధనుఁడు ద్వైపాయన హ్రదమునుండి వెలికి నిర్గమించెను. గదాధరుఁడగు నాతని యప్పటి యాకారము కల్పాంతము నందలి యంతకుని రీతి పరిభయంకరమై యుండెను. ధర్మసుతుఁడంత సుయోధనునిఁ గాంచి;

"ఓయీ! మా యేవురిలో నీకిష్టమగు వాని నొక్కనిఁ గోరుకొనుము. వాఁడే నీతో యుద్ధమునకుఁ గడఁగును. వాఁడు మరణించెనేని నీవు జయమందిన లాగున నగును. అంత రాజ్యము నీవ యేలుకొనవచ్చును. నీవు హతుఁడవయిన రాజ్యము మా యధీన మగును ఇది మా సమయము."

యుధిష్ఠిరుని యీమాటలు విని కృష్ణుఁ డడరిపడి యాతనిఁ గాంచి;

"ధర్మజా! ఇదేటిమాట ? ఈతఁడు గదాయుద్ధమున నతి నిపుణుఁడు. భీమసేనుఁడును గదాయుద్ధమునఁ గడునేర్పరి. కాఁబట్టి వీరిరువురికు యుద్ధము జరుగుట న్యాయమగును గాని గదాయుద్ధ చతురులుగాని లెక్కనవారి నితఁడు కోరుకొనుటకు మన మంగీకరించుట సరికాదు."

సుయోధనుఁడు కృష్ణుని పలుకులు విని సంతుష్టుఁ డాయెను. అతనికి ఆదినుండి భీమునిపైఁగదా విరోధము ఇప్పటి కృష్ణుని మాటలు తన పగ దీర్చుకొనుట కనుకూల మగునవి యని తలఁచి భీమునిఁ జూచి ;

"వాయునందనా! కృష్ణుఁడాడిన లాగున నీవ నాకుఁ దగినవాఁడవు. "వివాహశ్చ వివాదశ్చ సమయోః కేవలోభ కే"

యనుట నిక్కము. కాఁబట్టి నీవు నాతో గదాయుద్ధమునకుఁ గడఁగుము. బాల్యమునుండి నీవు మాకుఁ గావించుచుండిన యపకృత్యములకుఁ దగు ఫలమిప్పుడ యనుభవింపఁ గలవు."

అంత భీమ సుయోధను లొండొరులతో యుద్ధము సేయ నంగీకరించిరి. అతరుణమునఁ దీర్థయాత్రాపరుఁడయి యేఁగియుండిన బలరాముఁ డచ్చటికి వచ్చెను. అచ్చటివార లాతని గౌరవించిరి. బలుఁడు తన సల్పిన తీర్థయాత్ర వివరించి; భీమ సుయోధనులకు గదాయుద్ధము జరుగఁబోవుట విని చూడవచ్చితి ననెను. అపుడచ్చటి వారెల్లరు రణరంగమున కరుదెంచిరి. భీమ సుయోధనుల గదాయుద్ధ మారంభ మయ్యెను. వారొండొరుల మీఁదఁ బాముచుండిరి. మండల ప్రచారముల యుద్ధమాచరించునపుడెల్ల నొకఁ డొకవైపున కరిగిన ఎదుటివాఁ డాతనికి ఎదుటివైపున కరుగును. శత్రువు తనవైపునకుఁ దరిగినచో ఇతరుఁడు వేఱొక వలనకేఁ దియుచు చుండును. ఒక్కొక సమయముల నెదుటివాఁడు సవ్యముగఁ బోయినఁ దా నపసవ్యముగఁ బోవలాగున నటించుచుఁ జప్పున నాతని కెదురేఁగును.

ఈ లాగునఁ బెక్కు గతిభేదముల భీమ సుయోధనులు దిరుగుచు, నొకరి గదాఘాతము నింకొకరు దప్పించుకొనుచు, యుద్ధము సేయుచుండిరి. జయ మేవైపునకుఁ గలుగునో యును దెలియకుండెను. భీముఁడు బలాధికుఁడు. సుయోధనుఁడు గదాయుద్ధమునఁ జక్కఁగ గురుశిక్ష బొందినవాఁడు. ఈ కారణమున వారొండొరుల జయింప లేకుండిరి. తగిన పాత్రమబ్బెఁ

గదాయని భీముఁడును, గదా విద్యాఖ్యానమునకుఁ దగు లక్ష్యము చిక్కెఁగదాయని సుయోధనుఁడును నుత్సాహపూరితులై యుద్ధము సేయసాగిరి.

ఇట్లు కొంతవడి యుద్ధము సేయుచుండ శిక్షావిశేష రాహిత్యమున భీముఁడించుక వెనుదీయవలసి వచ్చుచుండెను. సుయోధనుఁడు శిక్షాశయముతోఁ బాటు గురువును సమీపమున నుండుటచే మేలుబంతి యనిపించుకొను లాగున గోచరించెను. ఈసూక్ష్మమును గని పెట్టిన కృష్ణుఁ డర్జునునిఁ గాంచి;

“భీముఁడు నాఁడు సభలో సుయోధనుని తొడలు విఱుగఁ దన్నులాగునఁ జేసిన ప్రతిన మఱచెను గాఁబోలు? లేక గదాయుద్ధమున నాభికి దిగువయగు శరీర భాగములను నొప్పించుట యధర్మమని యూరకున్నవాఁడో? ఇట్టి నీచునెడలనా ధర్మాధర్మ విచారములు సేయుట? వీనికిఁ దొడలలో బలము తక్కువ. కాఁబట్టి యూరువులపై గదాహతి యొనర్చిన వీఁడు మరణింపఁ గలఁడు.”

అర్జునుఁ డిది విని భీమునకు చూచులాగునఁ దన తొడలఁ జఱచుకొనెను. మారుతి యది గాంచి సుయోధనుని తొడల భంగము గావింప నెంచెను. మఱల నది యధర్మమని వెనుదీయఁ జొచ్చెను. తుదకుఁ గృష్ణువానతి మీఱుట తగదని తలఁచి యూరుభంగము సేయఁ గృతనిశ్చయుఁ డాయెను. తన గద నెత్తి సుయోధనుని తొడలపై వైచెను. వెంటనే రాజరాజు తొడలు విఱిగి నేలఁ గూలెను. బలరాముఁ డీయక్రమ యుద్ధ

మును జూచి యోర్వలేక కటకట పడెను. కృష్ణుఁడాతనిఁ గాంచి ;

"అన్నా! భీముఁడు నాఁడు సభలో సుయోధనుని యూరువుల విఱుచుటకుఁ బ్రతిజ్ఞ గావించి యుండెను. కాఁబట్టి తన శపథము నిర్వర్తించుకొనెను. అటుసేయకుండిన నసత్యవాది యగును గదా ? మైత్రేయ మహాముని శాపము నీతనికిఁ గలదు. అది రిత్తవోవునె ?

కృష్ణుని యీపలుకులు బలరామునకు నచ్చకుండెను. తుదకు తాతఁడు పాండవులను, కృష్ణుని నిందించుచు ద్వారవతి కరిగెను. సుయోధనుఁడు గదాఘాతసంభూతవేదనాయత్తుఁడై కృష్ణునిఁ గాంచి;

"ఓరీ! నందదాసపుత్రా! నీవు ఆ యర్జునిలోఁ జెప్పి భీము నక్రమయుద్ధమునకుఁ బురికొల్పితివి గదా! ఇది యేటి న్యాయము ? ఆహా! ఈ భారతయుద్ధమెల్ల నీ యక్రమములతోడనే నిండియున్నది. తొలుదొల్త శిఖండిని మున్నిడుకొని యర్జునుఁడు శాంతనవునిఁ గూల్చు లాగొనర్చితివి. ధర్మజునిచే నసత్యము లాడించి యాచార్యు శస్త్రసన్న్యాస మొనర్చులాగునఁ జేసితివి. అది చాలక వేదవేదాంగ తత్త్వజ్ఞానమహాత్ముని దృష్టద్యుమ్నునిచేఁ జంపించితివి. రథము భూమిని గ్రుంగియుండ నాతనిఁ గాంచి కర్ణునిఁ జంపించితివి. భూరిశ్రవుఁడన్యునితో యుద్ధ మొనర్చుచుండఁగా నాతనిఁ జంపితివి. మాయాతిమిరమును గల్పించి సైంధవుని మృతికిఁ గారకుఁడవైతివి. నేఁడిటు పార్థున కుపదేశించు నెపమున భీమునిచే నను

గూల్చించితివి. నాఁటినుండియు నీయక్రమ ప్రవర్తనములును, నీ సహవాసముచే కలవడిన వీరి యక్రమ కార్యములును గదా నన్నింతకుఁ దెచ్చెను ?

ఓరీ! నీవు నన్నేలాగున భంగపఱిచినను నే ననుభవించిన సౌఖ్యములలోఁ బదియవ పాలైన నీవనుభవింపలేవు. సర్వబంధు నాశనముఁ గలిగిన యీదుఃఖముఁ గూడుకదా నీవనుభవింపఁ బోవునది? పరలోకమున నేని అసత్యవాదియగు నీ ధర్మజునకు సుఖము గలుగదనుట నిక్కము. నేనింత కాలమట సుఖించితిని. యుద్ధమున మరణించుటచేఁ నిఁక వీరస్వర్గమనుభవింపఁ బోయెదను."

అంత పాండవులు సుయోధను నచ్చటనె వీడి కౌరవ శిబిరముల వైపుఁ దిరిగిరి.

ఉపసంహారము

పాండవు లాలాగున వెడలిన పిమ్మట సుయోధనుఁడు మాత్ర మొంటరియయి నేలఁబడియుండెను. అప్పుడు సంజయుఁ డటకువచ్చెను. ఆతనిఁగాంచి సుయోధనుఁడు కన్నీరుగార్చుచు;

"సంజయా! కాలగతి యెట్టివారికి నలంఘ్యము. ఎట్టివాని నెట్టి దశఁ బెట్టినదో చూచితివా? పదునొకండక్షౌహిణులు గొలువ ఎల్లరాజుల నాజ్ఞలో నిలుపుకొని యుండిన వాఁడను నేను నేఁడు దిక్కుమాలి యిటఁబడియున్న వాఁడను.

ఆ నీచులు పాండవులు అక్రమ యుద్ధమున నన్ను నేఁగూల్చి సోదరప్రీతిని విడనాడి వెడలిరి. ఇంకఁ జావనున్న నాకు ఒంటరిగా నుంటినను భయము లేదు.

ఆర్యా! నీవు నా జనకులయొద్ద కరిగి వారి నాశ్వాసింపుము. నూర్గురు పుత్త్రు లేక కాలములలోఁ జచ్చిపోవుటెడు దుఃఖావహమే. అయినను దైవము నేరిన దుఃఖించిన లాభము లేదని చెప్పుము. ఇంతకును జచ్చునంతకు సర్వ సౌఖ్యము లనుభవించుచుంటిని. అరి భయంకరుండనై ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యమున ధరాచక్ర మేలితిని. ఎల్ల బంధువులఁ జల్లగాఁ బ్రోచితిని. బీదల ధనవంతులఁగాఁ జేసితిని. గొప్ప యజ్ఞముల నాచరించితిని. ఒక సమయమున నేనిఁక బరవారి నాశ్రయింపకుంటిని. మగటిమితోడ రాజతేజ మొనర్చితిని. నాకుఁ గలిగెడిచావు రణరంగమున నగుటచే వీరస్వర్గము నందఁగలవాఁడను. కాబట్టి నా యాత్మకు శాంతి కలుగులాగున బ్రాహ్మణులకు దానాదులఁ గావింపుమనుము.

సంజయుఁ డాలాగుననే తెలిపెదనని వెడలెను. చేరువ పల్లెల నుండువారు కొందఱు సుయోధనుని గాంచ వచ్చిరి. వారికతఁ డచ్చటఁ జరిగిన యధర్మయుద్ధము వివరించెను. వారశ్వత్థామ కృపకృతవర్మలచ్చట సమీపముననే యుండుట యెఱిఁగి వారియొద్ద కరిగి సుయోధనుని భంగపాటు దెల్పిరి. వెంటనే ఆమూవురును సుయోధనుఁడు పడియుండు నా ప్రదేశమునకు వచ్చిరి. ధూళిధూసరిత గాత్రుఁడయి పడియుండు

నారాజరాజును గాంచి విషాదకులు లయిరి. అశ్వత్థామ ఆస్థితియందుండు సుయోధనుని వీక్షించి;

అక్కటా! ఎల్లప్పుడు రాజలోకములు చుట్టి కొలుచు చుండ సింహాసన మలంకరించుచుండు ప్రభువా నేఁడీలాగున నొంటరివై నేలఁబడియున్నావు? లక్ష్మి చంచల యగుట నిక్కము. ఇట్టి చపలచిత్తను నమ్మి యాక్రమములకుఁ గడఁగిన పాండవులు కలకాలము మనియెదరు కాఁబోలు?"

"ఆచార్యపుత్రా! మనుజులకు సుఖదుఃఖములు పర్యాయముగ వచ్చుచుండుట సహజము. మహాత్ములట్టివాని కెన్నఁడును వగవరు. సోదరులఁ, జుట్టముల, మిత్రుల జంపుకొని నేనొంటరినై బ్రతుకుటకంటెఁ జచ్చుట మేలుకదా?"

"మిత్రమా! 'బ్రతికియుండినఁ శుభములఁ బడయవచ్చు' ననువచన మెఱుఁగవా? జీవంతుఁడయినఁ గదా శత్రువుల సంహరింపవచ్చును? ఆలాగున శత్రునాశము గావింపమి నిన్నును నన్ననుసరించి మమ్మును దుఃఖసముద్రమున ముంచుచున్నది."

"చచ్చుటకుమున్న మిమ్ముఁ గనఁగల్గితి నదియే నాకుఁ బదివేలు."

"సుయోధనా! నీకిట్టి శాంతి యుదయించునుగాక. నాక్రోధము సులభముగా నుపశమించునది గాదు. నాఁడు నాతండ్రిని జంపినపు డుదయించిన క్రోధాగ్ని మానసమునఁనే రగులుచుండెను. నేఁడు నిన్నీగతికిఁ దెచ్చుటచే నది జ్వలించి

చుట్టును వ్యాపించుచున్నది. ఇది యీ పాండవ కాననమును దహింపక యూరకుండ జాలదు."

"నిచ్చలీ! అభిమాన ధనుఁడనని వాసిగాంచిన నాకు మాత్రము శత్రు సంహారము అనిష్టమగునదా? తొడలు విఱిగి నేలఁగూలి యీ సన్న మరణసమయుండ నగుటచే ఏదియుఁ జేయలేక యూరకున్నాఁను."

"మిత్రమా! వినుము. నామాట లివి సత్యములని నమ్ముము. కృష్ణుఁడు చూచుచుండఁగనే పాంచాలాది బాంధవ వర్గముతో శత్రుసంహార మొనర్చెదను."

"గురుతనయా! నీవొనర్పఁబోవు శత్రుసంహార మేది జూచి యానందింపఁ గలుగుదునో లేనో? నీవిపుడు నాకు సర్వసైన్యాధిపతివి. ఇఁక నీ కార్యము నిర్వర్తింపుము."

అని యిటు సుయోధనుఁడు సర్వసైన్యాధిపత్యము నిచ్చినంతన యతని వీడ్కొని కృపకృతవర్మలతో నశ్వత్థామ యచటినుండి వెడలెను. క్రోధవశమున నశ్వత్థామ ఎచ్చట సాహసకార్యము లాచరించునో యని కృపాచార్యుఁడు సద్బోధ లొనర్చినఁగాని యవి యుపయోగశూన్యము లయ్యెను. వారిని వీడి యశ్వత్థామ శత్రుహననమునకై యొంటరిగా వెడలెను. పరమశివుఁడు ప్రత్యక్షముగాఁగ దన్నాతని కావహారముగా సర్పింపఁ గడఁగెను. రుద్రుఁ డనుగ్రహించి ఖడ్గ మొసఁగెను; పాంచాలురకుఁ గాల మాసన్నమగుటఁ దెగ్గి వెడలిపోయెను. అశ్వత్థామ ఆ ఖడ్గమును బూని పాండవ శిబిరము జొచ్చెను.

అప్పటి వారు నిశ్శేషముగా శత్రునాశమగుటచే గాఢనిద్రపొందుచు యుండిరి. ద్రోణపుత్రుఁడు నిద్రితుఁడగు దృష్టద్యుమ్నునిఁ దన్ని లేపెను. లేచి నిలువఁబడిన వానిఁ గ్రిందికిఁ ద్రోసెను. తన చరణమున వాని వక్షము నదిమిపట్టి మోఁకాలఁ బిసికిటఁ బొడిచెను. కాలుసేతుల వానిఁ జదిపి చంపెను. ఉపపాండవులు దనపైకి రాఁగా వారిని సంహరించెను. శిఖండి యుద్ధమురాఁగ నాతనిఁ జంపెను. తన్నెదిరింపవచ్చిన సైన్యమునెల్లఁ దునుమాడెను. పాండవులచ్చట లేమిని వారిని సంహరింప వీలుగామి కొంతియు వగచెను. అంతఁ గృపకృతవర్మలతోఁ గూడి సుయోధనుఁడు పడియుండు చోటికి వచ్చెను. తా వచ్చువంతదాఁక రాజరాజు మరణింపకుండుటకు సంతసించెను. సుయోధనునితోఁ దన విజయము సెప్పి యాతనికి మనస్తుష్టి గలిగించెను. కౌరవజ్యేష్ఠుఁ డనేకవిధముల నాతనిఁ బొగిడెను. తన చావుకొఱకు వారల దుఃఖింపకుండ వలయునదనియు, నాలాగున వారు దుఃఖించినఁ దనయాత్మకు శాంతి గలుగనేరదనియుఁ జెప్పి సంతుష్టుఁడగుచు వీరస్వర్గ మలంకరించెను. గురుసుతుఁడు వీలయినంతవఱకు నింకను పాండవవధ గావింపఁ దీర్మానించుకొనెను, ఆవల ధర్మజుఁడు రాజ్యము నందెనుగాని బంధునాశమునఁ గలిగిన దుఃఖముతో నిట్లో రాజ్యపాలనము సేయుచుండెను.

సమాప్తము.

www.mohanpublications.com

మోహన్ పబ్లికేషన్స్‌లో లభించు

పుస్తకముల పట్టిక

(Book List)

ఆధ్యాత్మిక, జ్యోతిష, వాస్తు, ఆయుర్వేద, మంత్రశాస్త్రాది
అనేక విషయాలు తెలుసుకోండి...

ఫేస్‌బుక్ **మోహన్ పబ్లికేషన్స్** పేజ్ లైక్ చేయండి.

Like us to follow :

MOHAN PUBLICATIONS

Rajamahendravaram

0883 - 246 2565
903 246 2565

MOHAN PUBLICATIONS

మోహన్ పబ్లికేషన్స్,

అజంతా హోటల్ ఎదుట, కోటగుమ్మం, రాజమహేంద్రవరం - 533101.

WWW.MOHANPUBLICATIONS.COM

మావద్ద లభించు గ్రంథములు

1. వ్రతకథలు - పూజలు

1.	శ్రీ వినాయక వ్రతం	వెల రూ.10-00
2.	శ్రీ విఘ్నేశ్వరపూజా-పుణ్యాహవాచనం	30-00
3.	శ్రీ విఘ్నేశ్వరపూజ (కాణిపాకక్షేత్రమాహాత్మ్యంతో)	10-00
4.	సంకష్టహరచతుర్థి శ్రీమహాగణపతి వ్రతం	30-00
5.	వరలక్ష్మీ వ్రతం	10-00
6.	కేదారేశ్వర వ్రతం	10-00
7.	త్రినాథ వ్రతం(కలర్)	10-00
8.	త్రినాథవ్రతం(సాదా)	5-00
9.	క్షీరాబ్ధి వ్రతం	12-00
10.	మంగళ గౌరీవ్రతం	10-00
11.	వైభవలక్ష్మీ వ్రతం ఫోటో యంత్రంతో	25-00
12.	శ్రీలక్ష్మీ కుబేర వ్రతం (ఫోటో యంత్రంతో)	25-00
13.	కనకమహాలక్ష్మీ వ్రతం (కామేశ్వరీపాటతో)	25-00
14.	సంతోషీమాతా వ్రతం	25-00
15.	ఏడు శనివారాల వ్రతం	25-00
16.	సత్యనారాయణవ్రతం	25-00
17.	శ్రీ సువర్చలాహనుమద్దీక్ష	30-00
18.	శివదీక్ష	10-00
19.	కాత్యాయనీ వ్రతం	20-00
20.	సౌభాగ్య గౌరీవ్రతం	20-00
21.	తిరుప్పావై (ధనుర్మాసవ్రతం)	36-00
22.	స్త్రీల వ్రతకథలు	36-00
23.	స్త్రీలవ్రతకథలుస్థూలాక్షరి (నేదునూరిగంగాధరరావుగారి)	54-00
24.	పెళ్ళి పాటలు - స్త్రీలపాటలు (కామేశ్వరిపాటతో)	36-00
25.	సర్వదేవతా పూజావిధానం	25-00
26.	ఆరువ్రతాలు	30-00
27.	రాహుకాలంలోదుర్గాదేవీపూజా	10-00

ఈ ధరలు నికరముకాదు, ఎప్పటికప్పుడు మారుచుండవచ్చును.

28.	తులసి నిత్యపూజ, తులసీఉపయోగాలు	10-00
29.	శ్రీ చక్ర రహస్య విజ్ఞానమ్	36-00
30.	శ్రీచక్ర పూజావిధానం(పెద్దది)	36-00
31.	లక్ష్మీ - గౌరీ నిత్యపూజ	10-00
32.	శ్రీ సరస్వతీ నిత్యపూజ	10-00
33.	శ్రీ దుర్గానిత్యపూజ	10-00
34.	కాలభైరవ నిత్యపూజ	10-00
35.	శివపూజ	10-00
36.	వీరభద్ర పూజ	10-00
37.	ఆంజనేయ నిత్యపూజ	10-00
38.	నాగేంద్ర స్వామి పూజ	10-00
39.	సుబ్రహ్మణ్య నిత్యపూజ	10-00
40.	రామదేవుని కథ	10-00
41.	శివదేవుని కథ	10-00
42.	లక్ష్మీనరసింహపూజ	10-00
43.	వేంకటేశ్వరపూజ	10-00
44.	బ్రహ్మంగారి నిత్యపూజ	10-00
45.	సూర్య నిత్యపూజ	10-00
46.	నవగ్రహ నిత్యపూజ	10-00
47.	రుక్మిణీ కల్యాణం	25-00
48.	ఉమామహేశ్వర వ్రతం	36-00
49.	శ్రీ కామేశ్వరీ వ్రతం	36-00
50.	16 సోమవారముల వ్రతము	25-00
51.	పార్వతీకల్యాణం	25-00
52.	సహస్రకమలవర్తి వ్రతము	25-00
53.	పంచముఖ ఆంజనేయ పూజావిధానము	36-00
54.	అష్టనాగపూజ	36-00
55.	పూజలు ఎందుకుచేయాలి ?	36-00
56.	ఏ దేవునికి ఏపుష్పాలతో పూజించాలి?	36-00
57.	ఏ దేవునికి ఏప్రసాదం నైవేద్యం పెట్టాలి?	36-00
58.	ఏదేవునికి ఏవిధముగాదీపారాధనచెయ్యాలి?	36-00
59.	ఏదేవునికి ఎన్ని ప్రదక్షిణలుచేయాలి ?	36-00
60.	హనుమద్ వ్రతం	36-00
61.	పంచాయతన పూజ	63-00
62.	28 వ్రతములు	120-00

63.	కలశపూజలు (9ఒకేసారి)	150-00
64.	కలశపూజలు (విడివిడిగా) (ప్రింటులో)	....
65.	హ్రీంకార మహాయజ్ఞం (ప్రింటులో)	....
66.	గోమాత	40-00

2. స్తోత్రాలు-సుప్రభాతములు సహస్రనామములు

1.	శ్రీ లలితా విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రాలు పురాణపండ రాధాకృష్ణమూర్తిగారి సంకలనం	45-00
2.	లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రములు (హిందీ) ,,	50-00
3.	లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రములు (ఇంగ్లీషు) ,,	50-00
4.	స్థూలాక్షరిలలితావిష్ణుసహస్రనామస్తోత్రములు(పత్రికసైజ్)	99-00
5.	లలితావిష్ణు (కేస్ బైండ్) 1/8 డెమ్మి	63-00
6.	స్థూలాక్షరీ లలితావిష్ణు (క్రౌన్‌సైజు)కేస్‌బైండ్	108-00
7.	సర్వదేవతా స్తోత్రమంజరి	120-00
8.	సకలదేవతా అష్టోత్తరశతనామావళిః (63)	24-00
9.	విష్ణుసహస్రనామస్తోత్రమ్ (క్రౌన్)	25-00
10.	లలితా సహస్రనామ స్తోత్రమ్ (క్రౌన్)	36-00
11.	లలితా సహస్రనామములు	24-00
12.	లక్ష్మీ సహస్రనామములు	24-00
13.	దుర్గా సహస్రనామములు	24-00
14.	ఆంజనేయ సహస్రనామములు	24-00
15.	శివ సహస్రనామములు	24-00
16.	విష్ణు సహస్రనామములు	24-00
17.	గణపతి సహస్రనామములు	24-00
18.	సుబ్రహ్మణ్య సహస్రనామములు	24-00
19.	గాయత్రి సహస్రనామములు	24-00
20.	లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రాలు	24-00
21.	శ్రీరామా సహస్రనామములు	24-00
22.	సరస్వతి సహస్రనామములు	24-00
23.	సూర్యసహస్రనామములు & ఆదిత్యహృదయం	24-00
24.	శ్రీవేంకటేశ్వరసహస్రనామములు	24-00
25.	మణిద్వీపవర్ణన (పెద్దది)	24-00
26.	సంధ్యావందనం	24-00
27.	మంత్రపుష్పమ్	....
28.	త్రిభాషా హనుమాన్‌చాలీసా	15-00
29.	హనుమాన్ చాలీసా	10-00

30. మణిద్వీపవర్ణన (పాకెట్)	10-00
31. ఆరు చాలీసాలు	10-00
32. శివారాధన (శివస్తోత్రాలు)	10-00
33. వేంకటేశ్వర సుప్రభాతం (పాకెట్)	10-00
34. ఆరుదండకాలు	5-00
35. వేంకటేశ్వర గోవిందనామములు	5-00
36. అష్టలక్ష్మీ స్తోత్రమ్ కనకధారాస్తోత్రమ్	10-00
37. దేవీఖడ్గమాలాస్తోత్రమ్ (మహిషాసురమర్దనీస్తోత్రంతో)	10-00
38. సుందరకాండ (పాకెట్)	10-00
39. భగవద్గీత మూలం	27-00
40. రామరక్షాస్తోత్రమ్	15-00
41. స్తోత్ర రత్నావళి	36-00
42. పురాణపండ లలితా-విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రమ్(మినీ)	10-00
43. పురాణపండ లలితాసహస్రనామస్తోత్రమ్(మినీ)	10-00
44. పురాణపండ విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రమ్	10-00
45. పురాణపండ ఆదిత్య హృదయం	10-00
46. మంత్రపుష్పం (మినీ)	10-00
47. శివానందలహరి-సౌందర్యలహరి	36-00
48. కుజదోషం	10-00
49. కాలసర్ప దోషం	10-00
50. మీ అప్పులు తీరాలా?	10-00
51. దృష్టిదోషాలు నివారణ	10-00
52. పంచసూక్తములు	10-00
53. సంధ్యావందనం	10-00
54. రుద్రనమకమ్-చమకమ్	10-00
55. గాయత్రీమంత్రాలు	10-00
56. హయగ్రీవ స్తోత్రమాల	10-00
57. దక్షిణామూర్తి స్తోత్రమాల	10-00
58. ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగాలు - పంచారామాలతో	10-00
59. శ్రీసూక్తం పురుష సూక్తం	10-00
60. నవగ్రహస్తోత్రమాల	36-00
61. మహాన్యాసమ్	36-00
62. సుందరకాండ గానామృతం	36-00
63. గోమాతపూజావిధానము	10-00
64. ఆనందసిద్ధి - 1 శ్రీదేవీ స్తోత్రమాల	108-00

65.	ఆనందసిద్ధి - 2 ఏ సమస్యకు ఏ స్తోత్రమ్ పారాయణచేయాలి	108-00
66.	ఆనందసిద్ధి-3 మానసదేవీ స్తోత్రమాల	108-00
67.	శ్రీ కాలభైరవ రక్షా కవచమ్	63-00
68.	అర్చన	40-00
69.	నిత్యదేవతార్చన	40-00
70.	సర్వదేవతా స్తోత్ర నిధి	99-00
71.	శ్రీచక్ర నవవరణార్చన	63-00
72.	చండీ సప్తశతి పారాయణ క్రమం	99-00
73.	శ్రీదేవి స్తోత్ర రత్నావళి 32 దేవి స్తోత్రాలకు తాత్పర్యంతో	99-00
74.	వనదుర్గా మంత్రానుష్ఠాన క్రమమ్	63-00
75.	శ్రీ కాలభైరవ వ్రతము	63-00

3. శ్రీ సాయి దత్త గ్రంథములు

1.	శ్రీ సాయిబాబా సచ్చరిత్ర	120-00
2.	సంపూర్ణ శ్రీ గురు చరిత్ర	120-00
3.	శ్రీ సాయిఆరాధన-షిర్డివైభవం	120-00
4.	శ్రీ సాయిబాబా జీవిత చరిత్ర (క్రౌన్)	63-00
5.	శ్రీ గురుచరిత్ర (క్రౌన్)	63-00
6.	నవనాధ చరిత్ర	99-00
7.	శ్రీసాయిచరిత్ర (బైండు) ప్రయాణపుపారాయణగ్రంథం	63-00
8.	శ్రీగురుచరిత్ర (బైండు) ప్రయాణపుపారాయణగ్రంథం	63-00
9.	సత్యదత్తవ్రతం దత్తాత్రేయపూజాకల్పం,సహస్రంతో	30-00
10.	అనఘాదేవీ వ్రతం	30-00
11.	భక్తుల ప్రశ్నలకు బాబా జవాబులు	30-00
12.	శ్రీ సాయిపూజాకల్పం (సహస్రంతో)	25-00
13.	శ్రీ సాయిభజనమాల	20-00
14.	శ్రీ సాయి భజన్స్	20-00
15.	శ్రీ సాయిభక్తి గీతాలు	20-00
16.	శిరిడిహారతులు (భావంతో)	20-00
17.	"శ్రీసాయి"కోటి	27-00
18.	"శ్రీసాయిరామ్"కోటి	20-00
19.	శ్రీ సాయినాథ స్తోత్రమంజరి	10-00
20.	శ్రీ సాయివేయినామాలు	8-00
21.	శ్రీ సాయి హారతులు (పాకెట్)	15-00
22.	శ్రీ సాయి స్తవనమంజరి	10-00
23.	హిందీ శ్రీ సాయి హారతులు	15-00

24.	శని సింగణాపూర్ క్షేత్రమాహాత్మ్యం	63-00
25.	ఇంగ్లీషు శ్రీ సాయిహారతులు	15-00
26.	షిరిడి దర్శనం-శ్రీసాయి వైభవం	99-00
27.	సాయిసత్యవ్రతం	30-00
28.	సాయి అనుగ్రహమ్	120-00
29.	నవగురువారాల వ్రతకల్పము	15-00
30.	శ్రీదత్తలీలామృతము	99-00
31.	హృదయంలో సాయి	15-00
32.	శ్రీషిరిడీసాయి లీలామృతం(శ్రీసచ్ఛరిత్ర)	120-00
33.	గజాననమహరాజ్ చరిత్ర	99-00

4. జ్యోతిషాలు

1.	'కాలచక్రం' గంటలపంచాంగం (గార్గేయ)	72-00
2.	గ్రహభూమి పంచాంగము (గార్గేయ)	108.00
3.	ఆనందసిద్ధి పంచాంగం (వై.వి.శాస్త్రి)	63.00
4.	ములుగు వారి రాశిఫలితాలు (12రాశులువారికి)	50.00
5.	ములుగు వారి రాశిఫలితాలు విడివిడిగాఒక్కొక్కటి	12.00
6.	కాలచక్రంజ్యోతిషక్యాలండర్	25.00
7.	గ్రహబలం క్యాలండర్ (శ్రీనివాసగార్గేయ-భక్తిటివి)	25.00
8.	శుభమస్తు (పిడపర్తి) క్యాలండర్	25.00
9.	సాదా క్యాలండర్	5.00
10.	పాకెట్ క్యాలండర్	15.00
11.	తాజకనీలకంఠీయమ్	100-00
12.	కేరళ జ్యోతిష రహస్యాలు	180-00
13.	జ్యోతిష బ్రహ్మ రహస్యాలు	180-00
14.	మానసాగరి జాతకపద్ధతి	180-00
15.	వరాహమిహిర జాతకపద్ధతి	180-00
16.	వధూవర వివాహమైత్రిద్వాదశకూటములు	99-00
17.	సింపుల్ రెమిడీస్	180-00
18.	శంభు హోరప్రకాశిక	250-00
19.	పూర్వ పరాశరి	100-00
20.	పరాశర జ్యోతిషవిజ్ఞాన సర్వస్వం	200-00
21.	ప్రశ్న సింధు	99-00
22.	నక్షత్ర విశేష ఫలితాలు	63-00
23.	సూర్యసిద్ధాంతపంచాంగగణితంచేయడంఎలా?	180-00
24.	దృక్సిద్ధాంతపంచాంగగణితం చేయడంఎలా?	180-00

25.	ఆయుర్దాయ నిర్ణయం	63-00
26.	జాతక గణిత ప్రవేశిక	63-00
27.	జ్యోతిషమర్మబోధిని	63-00
28.	జ్యోతిష ప్రశ్నోత్తరమాల	63-00
29.	ముహూర్తం నిర్ణయించడంఎలా?	63-00
30.	జాతక మకరందం	63-00
31.	జ్యోతిష సరస్వతి	63-00
32.	మీజననకాల విశేషాలు	63-00
33.	ముహూర్త విజ్ఞాన భాస్కరం	63-00
34.	జ్యోతిష స్వయంబోధిని	63-00
35.	శుభముహూర్త శిరోమణి	63-00
36.	నక్షత్ర ఫలమంజరి	36-00
37.	పంచాంగం చూసే విధానం	36-00
38.	సర్వార్థ జ్యోతిషం	36-00
39.	ప్రాథమిక జ్యోతిషం	36-00
40.	నవరత్నములు శుభయోగములు	36-00
41.	శుభశకునాలు	30-00
42.	హస్తరేఖాఫలితాలు	36-00
43.	సంఖ్యల్లో భవిష్యత్	36-00
44.	ముహూర్త దీపిక	99-00
45.	పుట్టుమచ్చలు ఫలితాలు	30-00
46.	కలలు ఫలితాలు	30-00
47.	జాతక చక్రం వేయడం ఎలా?	36-00
48.	మానసాగరి (ప్రాచీనజ్యోతిషగ్రంథం) -పుచ్చాశ్రీనివాసరావు	250-00
49.	జ్యోతిషశాస్త్ర చిట్కాలు	120-00
50.	గుప్తా శతాబ్ధి పంచాంగం (1940-2050)	999-00
51.	ప్రశ్నచండేశ్వరమ్	63-00
52.	ద్వాదశభావ ఫలచంద్రిక	250-00
53.	జ్యోతిష శతయోగరత్నావళి (నూరుయోగాలఫలితాలు)	120-00
54.	అంగసాముద్రికం	36-00
55.	హస్త సాముద్రికం	63-00
56.	లాల్ కితాబ్	99-00
57.	శకునశాస్త్రం	63-00
58.	ఆధునికప్రశ్నశాస్త్రం	120-00
59.	పరాశరజ్యోతిష ప్రశ్నజ్యోతిషం	180-00

60. అష్టకవర్గు (కొండపల్లి)	63-00
61. బృహత్‌జాతకం (ప్రాచీనప్రతికిపునర్ముద్రణ)	250-00
62. లగ్నరత్నాకరం	63-00
63. షట్పంచాశిక	120-00
64. 40 రోజుల్లో జ్యోతిషంనేర్చుకొనండి	270-00
65. 40 రోజుల్లో సాముద్రికంనేర్చుకొనండి	180-00
66. 40 రోజుల్లో సంఖ్యాశాస్త్రం	180-00
67. 40 రోజుల్లో నక్షత్ర (నాడీ) ఫలితములు	270-00
68. 40 రోజుల్లో వైద్యజ్యోతిషం నేర్చుకోండి	250-00
69. మీ పుట్టినతేదీ అద్భుతరహస్యాలు (సాయిగణపతిరెడ్డి)	270-00
70. కె.పి.జ్యోతిషం (పరిచయం)	63-00
71. ముహూర్తచింతామణి	99-00
72. సూర్యచంద్ర గ్రహణములు	63-00
73. ప్రసిద్ధవ్యక్తుల జాతకాలు (వేరేకొండప్ప)	180-00
74. అదృష్టరెమెడీస్	144-00
75. గ్రహసంచార ఫలనిర్ణయదీపిక	63-00
76. జ్యోతిష రెమిడీస్	300-00
77. జాతకమార్తాండం పాతప్రతికి యథాతథం (కొండపల్లి)	250-00
78. జ్యోతిషవిద్యాప్రకాశిక పాతప్రతికి యథాతథం (కొండపల్లి)	250-00
79. నాడీజ్యోతిషం	63-00
80. నక్షత్రపారిజాతం (గోరసవీరభద్రాచార్య)	63-00
81. లగ్నపారిజాతం (గోరసవీరభద్రాచార్య)	63-00
82. గౌతమసంహిత	63-00
83. హోరరత్నమాల	63-00
84. జాతకఫల మణిమంజరి	200-00
85. పుష్కర పంచాంగం (2013-14నుండి 2024-25)	560-00
86. దశాభుక్తిఫల నిర్ణయం	250-00
87. వింత జోష్యములు	63-00
88. షోడశవర్గులు	200-00
89. రవిగ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
90. చంద్ర గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
91. కుజ గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
92. బుధ గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
93. గురు గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
94. శుక్ర గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00

95.	శని గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
96.	రాహు & కేతు గ్రహముల సమస్త ప్రభావములు	99-00
97.	ఆధునిక గ్రహములు-ఉపగ్రహములు సమస్త ప్రభావములు	99-00
98.	ముహూర్తమార్తాండం	63-00
99.	లఘుజాతకం	63-00
100.	జాతకాలంకారము	63-00
101.	మేషలగ్న ఫలితములు	99-00
102.	వృషభ లగ్న ఫలితములు	99-00
103.	మిధున లగ్న ఫలితములు	99-00
104.	కర్కాటక లగ్న ఫలితములు	99-00
105.	సింహలగ్న ఫలితములు	99-00
106.	కన్యలగ్న ఫలితములు	99-00
107.	తుల లగ్న ఫలితములు	99-00
108.	వృశ్చిక లగ్న ఫలితములు	99-00
109.	ధనుస్సు లగ్న ఫలితములు	99-00
110.	మకర లగ్న ఫలితములు	99-00
111.	కుంభ లగ్న ఫలితములు	99-00
112.	మీన లగ్న ఫలితములు	99-00
113.	నారద సంహిత	200-00
114.	పంచాంగపీఠికలేఖికాగణితం	250-00
115.	తారాబలం - చంద్రబలం (వేరే కొండప్ప)	99-00
116.	సులభలగ్న సాధన (చిత్రాలగురుమూర్తిగుప్తా)	200-00
117.	రాహు కేతువుల యోగము	99-00
118.	ఛాయాగ్రహములు	99-00
119.	జ్యోతిషవిజ్ఞాన దీపిక	63-00

బి.వి.రామన్ గారి గ్రంథములు

120.	జ్యోతిష విద్యారంభం	50-00
121	గ్రహభావ బలములు	50-00
122.	కాలచక్రదశ	50-00
123.	అనుభవ ప్రశ్నాజ్యోతిషం	50-00
124.	జ్యోతిషశాస్త్రంలో వాతావరణ భూకంపాలు	50-00
125.	పురోగామి జాతకం	50-00
126.	భావార్థరత్నాకరం	75-00
127.	భారతీయజ్యోతిష సర్వస్వం	75-00
128.	అష్టకవర్గ పద్ధతిః	75-00

129. జ్యోతిషశాస్త్రంలో సందేహాలు,సమాధానాలు	75-00
130. ప్రశ్నతంత్ర	75-00
131. ముహూర్తం	75-00
132. విశిష్ట జాతకములు	125-00
133. భారతీయఫలితజ్యోతిషం	125-00
134. 300 ముఖ్యమైన యోగములు	125-00
135. జాతకంపరిశీలించడంఎలా ?	300-00

రాష్ట్రపతి అవార్డుగ్రహీత, మహామహోపాధ్యాయ, వాచస్పతి
శ్రీ మధురకృష్ణమూర్తిగారి గ్రంథములు

136. బృహత్‌పరాశరహోరాశాస్త్రము-1	200-00
137. బృహత్‌పరాశరహోరాశాస్త్రము-2	200-00
138. బృహత్‌పరాశరహోరాశాస్త్రము-3	200-00
139. బృహత్‌పరాశరహోరాశాస్త్రము-4	200-00
140. భావార్థరత్నాకరము	100-00
141. ముహూర్త చింతామణి	100-00
142. ముహుర్త చింతామణి-పార్టు2	200-00
143. స్వప్న శాస్త్రము	36-00
144. శతయోగమంజరి	50-00
145. వ్రతనిర్ణయకల్పవల్లి	250-00
146. దైవజ్ఞవల్లభం	75-00
147. వసంతరాజశకునమ్ (బృహత్‌శకునశాస్త్రం)	250-00
148. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-1	100-00
149. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-2	200-00
150. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-3	100-00
151. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-4	200-00
152. అనుభవసులభవాస్తు - 1	50-00
153. అనుభవసులభవాస్తు - 2	100-00
154. పంచాంగ వివేకము	99-00
155. వశిష్ఠ సంహిత	360-00
156. పంచపక్షి శాస్త్రం (కేస్‌బైండ్)	200-00

5. వాస్తులు

1. 40 రోజుల్లో "వాస్తువిద్య" నేర్చుకొనండి	180-00
2. వాస్తుశాస్త్ర రహస్యములు	200-00
3. వాస్తునుబట్టి మీ ఇల్లు	63-00
4. మీరూ మీ వాస్తు	63-00

5.	గృహవాస్తు చిట్కాలు	63-00
6.	వాస్తు పూజ	63-00
7.	వాస్తు సూత్రములు	63-00
8.	వాస్తుశాస్త్ర రహస్యాలు	63-00
9.	గృహవాస్తు వర్గులు	99-00
10.	విశ్వకర్మవాస్తు శాస్త్రరీత్యా మీ ఇంటి ప్లానులు	63-00
11.	విశ్వకర్మ వాస్తుశాస్త్రరీత్యా మీఇండ్లఆయములు	99-00
12.	విశ్వకర్మ వాస్తు శాస్త్రం(చిత్రాలగురుమూర్తిగుప్తా)	180-00
13.	ఆధునిక గృహవాస్తు	99-00
14.	శుభవాస్తు	270-00
15.	వాస్తుయంత్ర రత్నావళి	120-00
16.	వాస్తుశాస్త్రం	120-00
17.	హౌస్ ప్లాన్స్	63-00
18.	గృహనిర్మాణ వాస్తు	63-00
19.	వాస్తు రెమెడీస్	63-00
20.	గృహవాస్తు దర్పణం	63-00
21.	జ్యోతిష-గృహవాస్తుచంద్రిక	200-00
22.	వాస్తురత్నాకరం (కొండపల్లి)	63-00
23.	వాస్తుశిరోమణి ,,	120-00
24.	వాస్తుసంగ్రహమ్ ,,	63-00
25.	పంచవాస్తు పారిజాతం ,,	120-00
26.	వాస్తుడిండిమమ్ ,,	63-00
27.	వాస్తుదుందిభి ,,	120-00
28.	విశ్వకర్మవాస్తుప్రకాశిక (కేస్‌బైండ్)	250-00
29.	కృష్ణవాస్తుశాస్త్రము	63-00
30.	జలవాస్తు,శల్యవాస్తు (దంతూరిపండరీనాథ్)	99-00
31.	మయవాస్తు (గోరసవీరభద్రాచార్య)	120-00
32.	వాస్తు జ్యోతి	63-00
33.	మన ఇల్లు-మనవాస్తు	99-00
34.	వాస్తవ వాస్తుపూజావిధానము	108-00
35.	వాస్తు దర్పణం	120-00

6. మంత్రశాస్త్రాలు

1.	మంత్రసాధన	63-00
2.	తంత్రజాలం	63-00
3.	మంత్రశక్తి	63-00

4.	దత్తాత్రేయ తంత్రవిద్య	63-00
5.	దత్తాత్రేయ మూలికాతంత్రమ్	63-00
6.	తాంత్రిక పంచాంగం	63-00
7.	యక్షిణీ తంత్రం	63-00
8.	మంత్రానుష్ఠాన చంద్రిక	63-00
9.	సర్వదేవతా మంత్రకవచములు	63-00
10.	మంత్రాక్షరాలరహస్యం (బీజాక్షరనిఘంటువు)	63-00
11.	సర్వదేవతా మంత్రరత్నావళి	63-00
12.	సదాచార దీపిక	63-00
13.	యోగినీ-వామకేశ్వరతంత్రం	63-00
14.	ప్రపంచసారతంత్రం	63-00
15.	బదనిక తంత్రమ్	63-00
16.	ఉచ్ఛిష్ట గణపతి తంత్రమ్	63-00
17.	గుప్త సాధన తంత్రం	63-00
18.	గంధర్వ తంత్రమ్	63-00
19.	సౌందర్యలహరి (మంత్రయంత్రరత్నావళి)	63-00
20.	యంత్ర మంత్ర తంత్ర	63-00
21.	పాశుపత తంత్రం	99-00
22.	పంచదశ మహాఖడ్గ తంత్రం	99-00
23.	రుద్రాష్టాధ్యాయః	99-00
24.	మంత్రసిద్ధి	120-00
25.	పరశురామతంత్రమ్	108-00
26.	శ్రీలలితావిలోమ పంచదశీ	108-00
27.	శ్రీ గురు తంత్రం	108-00
28.	గాయత్రీ తంత్రమ్	108-00
29.	మహాశక్తి మంత్ర తంత్ర రహస్యాలు	150-00
30.	శ్రీ దుర్గ తంత్రమ్	200-00
31.	మహామృత్యుంజయఅమృతపాశుపతమ్	200-00
32.	సర్ప (నాగ)తంత్రం	250-00
33.	హవన తంత్రం	250-00
34.	షోడశనిత్యతంత్రం	250-00
35.	శాక్తేయతంత్రం	250-00
36.	రుద్రయామళతంత్రం	250-00
37.	లక్ష్మీప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
38.	హిరణ్యశూలినీ తంత్రమ్	250-00

39.	మాయాప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
40.	శ్రీ విశ్వరూప ప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
41.	స్వర్ణాకర్షణభైరవతంత్రం	250-00
42.	కాశీవిశాలాక్షి తంత్రం	250-00
43.	శాంతితంత్రమ్	250-00
44.	యంత్రసిద్ధి	360-00
45.	శ్రీ లక్ష్మీతంత్రమ్	360-00
46.	మంత్రమహోదధి (స్త్రీదేవతాఃకల్పమ్)	360-00
47.	మంత్రమహోదధి (పురుషదేవతాఃకల్పమ్)	360-00
48.	మంత్రశాస్త్రం (గ్రంథము)	360-00
49.	ప్రత్యంగిరాకృత్యాతంత్రం	360-00
50.	కామధేనువు తంత్రం	360-00
51.	శూలినీదుర్గాతంత్రం	360-00
52.	శ్రీవిద్య రహస్యం	290-00
53.	కులార్ణవ తంత్రమ్	150-00
54.	ఆచార్య సిద్ధ నాగార్జునతంత్రం (ఒరిజనల్)	390-00
55.	సిద్ధమూలిక రహస్యం (మంత్ర,యంత్రసహితం)	63-00

7. గ్రంథాలు - ఆరాధనలు

1.	భగవద్గీత శ్లోక తాత్పర్య సహితం	54-00
2.	భగవద్గీత (వచనం)	99-00
3.	భగవద్గీత శ్లోకతాత్పర్యం-కేసుబైండింగ్	72-00
2.	గణేశ ఆరాధన 1	99-00
3.	గణేశోపాసన 2	99-00
4.	నవగ్రహవైభవం	99-00
5.	నవగ్రహ రెమెడీస్	99-00
6.	నవగ్రహ వేదం	99-00
7.	శనిగ్రహారాధన	99-00
8.	ఆదిత్యారాధన	99-00
9.	సుబ్రహ్మణ్యారాధన	99-00
10.	శ్రీ శివ ఆరాధన	99-00
11.	లక్ష్మీ ఆరాధన	99-00
12.	హనుమదారాధన	99-00
13.	లలితారాధన	99-00
14.	శ్రీ చక్రారాధన	99-00
15.	గాయత్రీ ఆరాధన	99-00

16.	వీరభద్రారాధన	99-00
17.	కుజగ్రహారాధన	99-00
18.	భైరవారాధన	99-00
19.	దైవారాధన	99-00
20.	గీతారాధన (భగవద్గీత శ్లోకతాత్పర్యసహిత)	99-00
21.	శ్రీవేంకటేశ్వరాధన	99-00
22.	హయగ్రీవారాధన	99-00
23.	లక్ష్మీనరసింహారాధన	99-00
24.	శ్రీ బాలాత్రిపురసుందరీ స్తోత్ర కదంబం	99-00
25.	దేవీ లీలామృతం	99-00
26.	పురాణపండ సుందరకాండ వచనం	99-00
27.	పురాణపండ రామాయణం	99-00
28.	పురాణపండ భారతం	99-00
29.	పురాణపండ భాగవతం	99-00
30.	(సూరి) వాల్మీకి రామాయణం	99-00
31.	కాలసర్ప యోగం	99-00
32.	నిత్య జీవితములో రుద్రాక్షలు	99-00
33.	నిత్య జీవితములో నవరత్నాలు	99-00
34.	వేదసూక్తములు	99-00
35.	వేమన పద్యసారామృతం	99-00
36.	పండగలు పర్వదినాలు	99-00
37.	సూక్తిరత్నాలు	99-00
38.	హనుమచ్చరిత్ర	99-00
39.	నవగ్రహ దర్శనమ్	99-00
40.	నిత్యజీవితంలో నవగ్రహాలు	99-00
41.	సాలగ్రామములు	99-00
42.	గురుశుక్ర ప్రభావము చంద్రకళానాడీ	99-00
43.	శనిగ్రహరెమిడీస్	99-00
44.	జాతకసుధాసారము-జాతకమోక్షప్రదాయిని	99-00
45.	వివాహజ్యోతిషమంజరి-మ్యారేజ్‌మ్యాచింగ్‌గైడ్ (సాయిగణపతిరెడ్డి)	99-00
46.	మీపుట్టినతేదీనిబట్టి మీజీవితరహస్యాలు (న్యూమరాలజీ లైఫ్‌గైడ్) ,,	99-00
47.	మీఅదృష్టానికి (పేరు) నేమ్‌కరక్షన్ ,,	99-00
48.	న్యూమరాలజీ రెమిడీస్	99-00
49.	మూకపంచశతీ	99-00
50.	శ్రీరామకర్ణామృతం	99-00

51.	రహస్యకుక్కుటశాస్త్రం	300-00
52.	ఉపాసన విధానం	99-00
53.	పంచమవేదం మహాభారతం	99-00
54.	దేవుళ్ళు డాట్ కామ్	99-00
55.	గణపతిభాష్యం	99-00
56.	యజుర్వేద ఉపనయనవివాహప్రయోగమంజరి	99-00
57.	నవయోగులు	99-00
58.	ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోనిదర్శించవలసిన ప్రముఖదర్గాలు	99-00
59.	సకలదేవతాఅష్టోత్తరాలు(పెద్దది)-(180అష్టోత్తరశతనామావళులతో)	99-00
60.	సకలదేవతా అష్టోత్తరశతనామావళులు (కేస్‌బైండింగ్)	216-00
61.	సకలదేవతా సహస్రనామములు	99-00
62.	ఆధ్యాత్మిక సూక్తి నిధి	99-00
63.	బ్రాహ్మణులు గోత్రాలు,ప్రవరలు	99-00
64.	సర్వదేవతాస్వరూపుడు శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు	99-00
65.	శ్రీ లక్ష్మీసన్నిధి	99-00
66.	శ్రీలక్ష్మీగణపతి హోమకల్పం	99-00
67.	మార్షల్‌ఆర్ట్స (కరాటే,కుంగ్‌ఫూనేర్చుకోండి)	99-00
68.	మ్యాజిక్‌గైడ్	99-00
69.	చదరంగం	99-00
70.	పంచముఖ హనుమత్ వైభవం	63-00
71.	గరుడపురాణం	40-00
72.	మాఘపురాణం	36-00
73.	శివపురాణం	36-00
74.	వైశాఖపురాణం	36-00
75.	కార్తీక పురాణం	36-00
76.	కార్తీక పురాణం (చిన్నది)	25-00
77.	సర్వకార్యసిద్ధికి రామాయణపారాయణ	63-00
78.	పెద్దబాలశిక్ష	50-00
79.	గాయత్రీ మహిమ	36-00
80.	వృక్షదేవతలు	63-00
81.	యాజుష స్మార్త సంస్కార చంద్రిక	200-00
82.	సనాతనవైదిక బ్రాహ్మణస్మార్తాగమకల్పమ్	150-00
83.	చతుర్వేదములు	120-00
84.	నవగ్రహారాధన	120-00
85.	తాళపత్ర సమాహార గోపురం	120-00
86.	మనుధర్మ శాస్త్రం (వచనంలో...) (కేస్‌బైండు)	250-00

87. మానవధర్మములు		120-00
88. వేదమంత్ర సంహిత		120-00
89. సహస్రలింగార్చన		120-00
90. శ్రీ శివగీత		120-00
91. ద్వాదశఉపనిషత్తులు		120-00
92. పురాణపండవారి సౌందర్యలహరి	(కేస్‌బైండ్)	250-00
(శ్లోకతాత్పర్యసహిత విపులవ్యాఖ్యతో)	సాదా	120-00
93. బృహత్ శివ స్తోత్ర రత్నాకరము		200-00
94. బృహత్ దేవీ స్తోత్రరత్నాకరము		200-00
95. బృహత్ విష్ణు స్తోత్రరత్నాకరము		200-00
96. కేదారనాథ్ బదరీనాథ్ యాత్రాగైడు		63-00
97. దక్షిణావృత శంఖములు		63-00
98. 108 దివ్యదేశాల విష్ణుక్షేత్రదర్శని		36-00
99. ధర్మసింధువు(కేస్‌బైండింగ్)		270-00
100. భారతీయ శైవక్షేత్రయాత్రాదర్శిని		99-00
101. చిలుకూరి బాలాజీచరిత్ర		36-00
102. భగవత్‌స్తుతి		63-00
103. సూర్యోపాసన		36-00
104. కాశీఖండం		250-00
105. దేవీభాగవతం		360-00
106. శ్రీ ఆంజనేయం		216-00
107. ధర్మసందేహాలు		216-00
108. ఆధ్యాత్మిక దైవిక వస్తువులు		250-00
109. రామాయణం		600-00
110. పోతన భాగవతం		900-00
111. శివమంత్రములు		63-00

8. వైద్య గ్రంథాలు

1. ఆహారం ఆరోగ్యం	36-00
2. మూలికావైద్య చిట్కాలు	36-00
3. ఆయుర్వేద వైద్య చిట్కాలు	30-00
4. గృహవైద్య రహస్యాలు	36-00
5. గృహవైద్యసారం	36-00
6. హోమియోవైద్యం (ద్వాదశలవణచికిత్స)	63-00
7. ప్రకృతివైద్యం	36-00
8. ఆహారం-వైద్యం	99-00

9.	సంపూర్ణ ఆయుర్వేద-చిట్కా వైద్యం	99-00
10.	ఆయుర్వేదమ్	36-00
11.	ఆయుర్వేద మూలికావైద్యదీపిక	99-00
12.	దుంపకూరలు, ఆకుకూరలు, కాయగూరలు (వాడకం - ఉపయోగాలు)	99-00
13.	ఏకమూలికావైద్యం	99-00
14.	అష్టాంగ హృదయం (4భాగాలు)	1200-00
15.	రహస్యసిద్ధయోగవైద్యసారమ్	99-00
16.	ప్రాథమిక హోమియోవైద్యం	99-00
17.	ఒబెసిటి	99-00
18.	హెల్త్‌గైడ్	99-00
19.	ఆయుర్వేదం-జీవనవేదం	99-00
20.	ఫుడ్‌థెరపి	63-00
21.	న్యాచురల్‌థెరపి	99-00
22.	సంపూర్ణఆరోగ్యానికి 20ని॥	63-00
23.	కీళ్ళనొప్పులు మీ సమస్యలైతే...	99-00
24.	యోగామంత్ర	63-00
25.	యోగా మండే టు సండే	63-00
26.	హెర్బల్ మెడిసిన్-హెల్త్‌టుడే	99-00
27.	హెల్త్‌ఫైల్	108-00
28.	వస్తుగుణపాఠం	250-00
29.	రసాయన వాజీకరణ తంత్రం	150-00
30.	వస్తుగుణ మకరందం	400-00
31.	నాటువైద్యం -(కేస్‌బైండ్)	360-00
32.	నాటువైద్యం (చిన్నది)	99-00
33.	ప్రాణాయామము-యోగ	63-00

9. అయ్యప్ప - భవానీ రకాలు

1.	శ్రీ అయ్యప్ప లీలామృతం	30-00
2.	శ్రీ అయ్యప్ప భజనపాటలు	63-00
3.	శ్రీ అయ్యప్ప పూజాకల్పం	20-00
4.	శ్రీ అయ్యప్ప భక్తి గీతాలు	20-00
5.	హారతిగైకొనుమా	40-00
6.	శ్రీ అయ్యప్ప దీక్ష F	10-00
7.	శ్రీ అయ్యప్ప భజనమాల F	10-00
8.	శ్రీ అయ్యప్ప నిత్యపూజ P	10-00

9.	శ్రీ అయ్యప్ప నిత్యనియమావళి P	10-00
10.	భవానీదీక్ష (శ్రీ భవానీ లీలామృతం)	36-00
11.	దేవీలీలామృతం	99-00
12.	శ్రీ దేవీ పూజాకల్పం	20-00
13.	దేవీ భక్తిగీతాలు	20-00
14.	భవానీదీక్ష P	10-00
15.	దేవీ భక్తిమాల F	10-00
16.	శ్రీ అయ్యప్ప భజనావళి	120-00
17.	అయ్యప్పపూజావిధి (జేసుదాసుసాంగ్స్‌తో)	24-00

10. భజనలు - కీర్తనలు

1.	అన్నమయ్య కీర్తనలు	20-00
2.	శ్రీరామదాసు కీర్తనలు	20-00
3.	సర్వదేవతా మంగళహారతులు	20-00
4.	వసుంధర మంగళ హారతులు	25-00
5.	సౌభాగ్య దేవతా మంగళహారతులు	36-00
6.	సర్వదేవతా భజనలు	36-00
7.	చిట్టి పొట్టి పాటలు	10-00
8.	జాతీయ గీతాలు	10-00
9.	దేశభక్తి గీతాలు	36-00
10.	పండుగలు-పుణ్యక్షేత్రాలు భక్తిగీతాలు	36-00
11.	గొబ్బిళ్ళపాటలు,లాలిపాటలు,కోలాటపాటలు	36-00
12.	అన్నమయ్య సంకీర్తనలు	99-00
13.	పెళ్ళిపాటలు-స్త్రీలపాటలు	36-00
14.	భక్తానంద భజనకీర్తనలు(ఓల్డ్‌సినీస్టైల్)	36-00
15.	సర్వదేవతాభక్తిమణిమాల	36-00
16.	బతుకమ్మ ఉయ్యాల పాటలు	36-00
17.	అన్నమయ్య సంకీర్తనానిధి(1000కీర్తనలు)	270-00

11. హిట్స్ సాంగ్స్

1.	ఘంటసాల భక్తిగీతాలు-భగవద్గీత	36-00
2.	ఎస్.పి.బాలు భక్తిగీతాలు	36-00
3.	ఘంటసాల సుమధురగీతాలు	99-00
4.	పి. సుశీల సుమధురగీతాలు	99-00

5.	ఎస్.పి. బాలు సుమధురగీతాలు	99-00
6.	ఎస్.జానకి సుమధురగీతాలు	99-00
7.	వేటూరి సుందరరామమూర్తిహిట్స్	99-00
8.	సర్వదేవతా సినీభక్తిగీతాలు	99-00

12. స్త్రీలకు ఉపయుక్త పుస్తకములు

1.	శ్రీకాంతామణి వంటలు (వెజ్)	63-00
2.	శ్రీకాంతామణి వంటలు (నాన్‌వెజ్)	63-00
3.	శాకాహార వంటలు	30-00
4.	మాంసాహారవంటలు	30-00
5.	చిట్టిచిట్కాలు	30-00
6.	అందానికి చిట్కాలు	30-00
7.	పిల్లల పేర్లు (పెద్దది)	30-00
8.	పిల్లల పేర్లు (చిన్నది)	10-00
9.	లేటెస్ట్ ఎంబ్రాయిడరీ శారీబోర్డర్స్	36-00
10.	లేటెస్ట్ ఎంబ్రాయిడరీ డిజైన్స్	36-00
11.	చిన్నారులకు చిరుతిళ్ళు	30-00
12.	పసందైన ఫాస్ట్‌ఫుడ్ వంటలు	30-00
13.	పలావ్‌లు, ఫ్రైడ్ రైస్‌లు, వెరైటీరైస్‌లు	30-00
14.	వేపుళ్ళు-ఇగుర్లు	30-00
15.	బ్రేక్‌ఫాస్ట్ వంటలు	30-00
16.	పండుగలలో చేసుకొనే పిండివంటలు	30-00
17.	మైక్రోవోవెన్ వంటలు	99-00
18.	సర్వదేవతాభక్తిమాల	36-00
19.	పిల్లలపేర్లు (బాబు)	36-00
20.	పిల్లలపేర్లు (పాప)	36-00
21.	మోడ్రన్ మెహంది (గోరింటాకు డిజైన్స్)	36-00
22.	మోడ్రన్ పిల్లలపేర్లు	99-00
23.	నోరూరించే నాన్‌వెజ్‌వంటలు	99-00
24.	మోడ్రన్ టైలరింగ్ (లేడీస్ & జంట్స్)	99-00

వివిధ రకాలు

ఎందరోమహానుభావులు	270-00
యోగాసనాలు	36-00
సూర్యనమస్కారములు	36-00
పొడుపు కథలు (చిన్నవి)	10-00

హిందీ-తెలుగు-స్వబోధిని	20-00
ఇంగ్లీషు-తెలుగు-స్వబోధిని	20-00
జనరల్ నాలెడ్జ్	20-00
నూరు ఎక్కాలు	10-00
1-100 టేబుల్ బుక్	10-00
1-100 టేబుల్‌బుక్ (క్రౌన్‌సైజు)	4-50
శ్రీరామకోటి	27-00
శ్రీశివకోటి	27-00
మేజిక్	30-00
అంకెలతో గారడీ	30-00
హృదయస్పందన (కవితలు)	30-00
వాత్స్యయన కామసూత్రాలు	36-00
ఎ.పి.టూరిస్ట్ గైడు	36-00
ఇంద్రజాల రహస్యాలు	30-00
మహేంద్రజాల రహస్యాలు	30-00
శరీరభాష (బాడీ లాంగ్వేజ్)	99-00
క్రియాయోగం	36-00
ఆనందంగా జీవిద్దాం	99-00
హరిశ్చంద్ర నాటకం	50-00
వాత్సాయనకామసూత్రాలు	99-00
పంచసాయకం	99-00
రతిరహస్యాలు	99-00
అనంగరంగం (కంభంపాటి స్వయంప్రకాష్)	99-00
శృంగారకేళి (కంభంపాటి స్వయంప్రకాష్)	99-00
గాయత్రీవిజ్ఞాన్	99-00
చింతామణి (నాటకం)	50-00
బాలనాగమ్మ	50-00
కాళహస్తి స్త్రీల వ్రతకథలు	36-00
కాళహస్తి రామాంజనేయ యుద్ధం(బదిరెడ్డి)	50-00
కాళహస్తి గోవింద నామాల భగవద్గీత	36-00
కాళహస్తి గృహవాస్తు చింతామణి	99-00
కాళహస్తి గృహవాస్తు మర్మాలు (బైండు)	63-00
రామరాయవాస్తుశాస్త్రం(ముద్రగడరామారావు)	90-00
ఎం.ఎస్.ఆర్.హనుమాన్‌చాలీసా	10-00
ఎం.ఎస్.ఆర్.సుందరకాండ	80-00
బ్రహ్మంగారిజీవితచరిత్ర (జవంగుల)	125-00
శ్రీ ఆదిశంకరాచార్య దివ్యచరితామృతం	40-00

కాశీరామేశ్వర మజిలీ కథలు		63-00
శ్రీలలితాసహస్రనామము(భాస్కరభాష్యం)		600-00
ప్రకృతిసిద్ధాంతములు-వేదవిజ్ఞానము-ఫలితజాతక సూత్రములు		595-00
ముదుండి విశ్వనాథరాజుగారి గ్రంథములు		
విశ్వకర్మ ప్రకాశము		80-00
ప్రాచీనవాస్తుశాస్త్రాలు-ఆధునికవాస్తుపరిశీలన	,,	250-00
నారద సంహిత	,,	150-00
వాస్తురాజవల్లభము-మూలానువాదము	,,	60-00
మయమతము - వచనము	,,	80-00
బృహత్సంహిత - వచనము	,,	160-00
వాస్తువిజ్ఞానజ్యోతి		......
పురోహిత దర్శని (గోరసవీరభద్రాచార్య)		....
విశ్వకర్మవాస్తువిద్యారహస్యములు	,,	....
వాస్తు విజ్ఞాన చంద్రిక	,,	....
మహాదశా పారిజాతం	,,	....
వాస్తు నారాయణీయం	,,	120-00
యోగావళీఖండం	,,	120-00
ముహూర్తసింధువు		150-00
సర్వార్థచంద్రిక (4భాగాలు)		1208-00
మీరే న్యూమరాలజిస్ట్ (దావూద్)		370-00
నిర్ణయసింధు (2భాగాలు)		590-00
సాయి...	,,	45-00
శ్రీ దుర్గానందలహరి	,,	200-00
ఆరతిసాయిబాబా	,,	11-00
ప్రతిష్ఠకల్పః(సాగి నరసింహమూర్తి)		500-00
తాజుద్దీన్‌బాబా సచ్చరిత్ర		100-00

సుమారు 100 సం॥రాలునాటి ప్రాచీన ప్రతులు తిరిగి ఈ క్రింది గ్రంథములు ప్రచురించబడినవి.

శ్రీరామ మంత్రానుష్ఠానము	300-00
శ్రీరామనవరాత్రోత్సవకల్పః	300-00
సీతారామ కథా సుధ అయోధ్యకాండ	200-00
సీతారామ కథా సుధ బాలకాండ	150-00
అరణ్యకాండ	100-00
శ్రాద్ధము ఎందుకు పెట్టాలి ? షోడశ సంస్కారములు	200-00
స్మార్త కాపర్ది కారికలు	200-00
నపుంసక సంజీవనము, వైద్య శిరోమణి	200-00
విషవైద్య చింతామణి	200-00

హేమాద్రి సూరిణా ప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయః	300-00
సర్వమూలికా గుణరత్నాకరం	300-00
ఆపస్థంబీయ ధర్మసూత్రాలు	300-00
సర్వశాంతి దర్పణం - అపర ప్రయోగ దర్పణం	200-00
గణకరంజని	200-00
సంతాన దీపిక	200-00
తిథినిర్ణయ కాణ్డః	250-00
ముహూర్త దర్పణం	200-00
జ్యోతిష శాస్త్ర రత్నము (శ్రీపతిజాతక పద్ధతి)	250-00
లఘుతాచకము	200-00
శ్రీ వైఖనస పైతృమేదిక ప్రయోగః	300-00
స్మృతి రత్నాకరము (ధర్మశాస్త్రం)	400-00
జాతకామృతతసారం	300-00
జాతక బోధిని	300-00
సంగీత విద్యాదర్పణం	300-00
సంగీత సర్వార్థసారసంగ్రహం	300-00
ముహూర్త మార్తాండం(టీకతాత్పర్యం)	450-00
జాతకరహస్యం	200-00
రాజమార్తాండం	200-00
ఆయుర్దాయదీపిక	200-00
వైద్యామృతం	200-00
అనుపానమంజరీ	200-00
నవగ్రహశాంతి విధానం-ఉదకశాంతి విధిః	200-00
చికిత్సరత్నము	200-00
స్వరచింతామణి	200-00
ద్వాదశలోహ భస్మవిధానం	200-00
దైవజ్ఞయశో విభూషణం	200-00
అనుపాన రత్నకరము	200-00
కాలామృతము	250-00
దైవజ్ఞకర్ణామృతము	300-00
రసేంద్ర చింతామణి	300-00
రసరత్న సముచ్చయం	300-00
వస్తుగుణరత్నాకరము	300-00
హోరానుభవదర్పణము	360-00
విశ్వకర్మ ప్రకాశిక వాస్తుశాస్త్రము	250-00
స్త్రీజన కల్పవల్లి	450-00
సంగీత సర్వార్థ సంగ్రహం	300-00
సంగీత సుధాసంగ్రహము	250-00
అర్క ప్రకాశము	200-00
సంగీత మార్తాండము	200-00
సంగీత ప్రథమబోధిని	200-00

వైద్యకల్పతరువు	200-00
రసప్రదీపిక	250-00
గణకానందము	250-00
శ్రీ లలితాసహస్రనామావళిః-వివరణాత్మక భావంతో	200-00
నవచండీ వేదోక్త శ్రీ దేవీ పూజాకల్పం	200-00
శ్రీ గాయత్రీ అనుష్ఠాన తత్త్వప్రకాశిక	360-00
సంగీతమార్తాండము	250-00
సారావళి	360-00
భేషజకల్పము	200-00
గురుశిష్య ఆయుర్వేద వైద్యచింతామణి	360-00
జాతకమణి	200-00
సర్వశకున ప్రకాశిక	200-00
యాజుష ప్రయోగ చంద్రిక	250-00
శిక్షావల్లీ-ఆనందవల్లీ-భృగువల్లీ	300-00
వసంతరాజ శకునము	250-00
తొట్టి వైద్యం	450-00
జ్యోతిష సిద్ధాంత సంగ్రహము (పంచాంగ గణితం)	300-00
సహస్ర యోగప్రకాశిక	300-00
శ్రీవిద్యారహస్యం	290-00
మహర్షుల చరిత్ర 1,3 300+300	
వేంకట సోమయాజీయం అను ధర్మశాస్త్రకాండము	250-00
శ్రీఆంజనేయం	216-00
రాశితుల్యవత్సర ఫలితం	200-00
నాడి జ్యోతిష విశ్లేషణ	400-00
రహస్యకుక్కుటశస్త్రం	300-00
స్త్రీ ధర్మరత్న బాండాగారము	200-00
శైవోత్సవరత్నాకరం	300-00
యాజుషప్రయోగ చిన్తామణి	300-00
సుస్వర ఋగ్వేద ప్రయోగదర్శిని	300-00
ఆయుర్వేద వైద్య సంగ్రహం	300-00
వశిష్ఠ సంహిత	360-00
హోమియోపతి గృహవైద్యం	200-00
వ్రతచూడామణి	300-00
వైశ్యధర్మప్రకాశిక	300-00
ఆలయ నిత్యార్చన పద్ధతి	200-00
స్మృతిముక్తాఫలం	300-00
ఆపస్థంబయల్లాజీయమ్	300-00
జ్యోతిషశాస్త్రసంగ్రహము	200-00
కర్మవిపాకాఖ్యయం	360-00
ముహుర్త రత్నావళి	250-00
సుదివిలోచనం	300-00
ఉత్తర కాలామృతం	200-00
సర్వవిషయ సర్వస్వసంగ్రహం	200-00

అరుదైన పాత పంచాంగములు, వ్రతకథలు,
పురాణములు,ఆరాధన గ్రంథములు,
సుప్రభాతములు,మహాత్మ్యములు, సహస్రనామములు,
పూజావిధానములు, స్తోత్రాలు, ప్రామాణిక గ్రంథములు,
కథలు, జ్యోతిష, వాస్తు, వైద్య, మంత్రశాస్త్రాది ఆధ్యాత్మిక
గ్రంథములకు

మోహన్ పబ్లికేషన్స్

ఆధ్యాత్మిక గ్రంథనిలయం

కోటగుమ్మం, అజంతా హోటల్ ఎదుట,
రాజమహేంద్రవరం.

www.mohanpublications.com

From : ☎ : 0883-246 25 65

MOHAN PUBLICATIONS

Fort Gate, Opp : Ajanta Hotel
Rajahmundry-533 101 (a.p.)

mohan
PUBLICATIONS
ఆధ్యాత్మిక గ్రంథనిలయం

ఉచిత Pdf బుక్స్ కై : - www.granthanidhi.blogspot.in

ఆధ్యాత్మిక, జ్యోతిష, వాస్తు, ఆయుర్వేద,
మంత్రశాస్త్రాది అనేక విషయాలు
తెలుసుకోండి... ఫేస్‌బుక్
MOHAN PUBLICATIONS
పేజ్ లైక్ చేయండి.

grantha nidhi
THE TREASURE OF PAGES
FIRSTEVER TELUGU FREE E-BOOKS
DOWNLOADING WEB PORTAL
www.granthanidhi.com

Kinige.com
మా ఇ-బుక్స్ కినిగె ద్వారా కొనుగోలు
చేసుకొన వచ్చును.

dailyhunt
మా ఇ-బుక్స్ డైలీహంట్ ద్వారా
అత్యధిక డిస్కౌంట్ ఆఫర్‌లో లభించును.